

RAPORT PORÓWNAWCZY

z ogólnopolskiego badania ankietowego *Młodzi i substancje psychoaktywne* przeprowadzonego wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w 2014 i 2015 roku

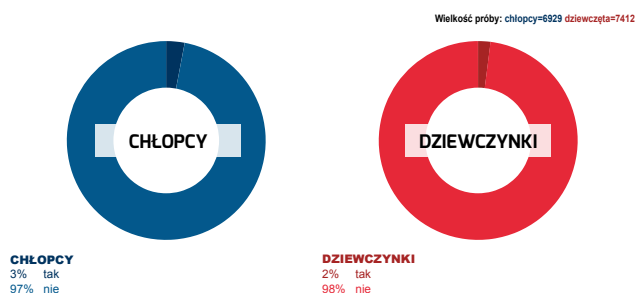
dr Błażej Dyczewski

SPIS TREŚCI

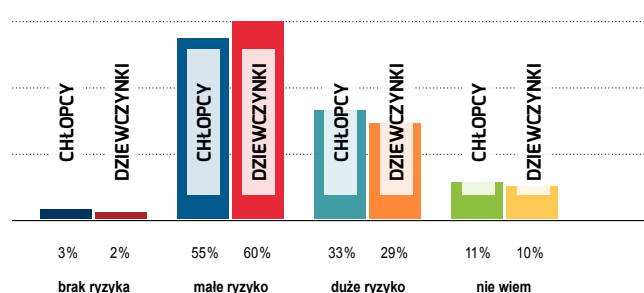
Wstęp.....	3
1. Opis badania	4
1.1. Charakterystyka badania.....	4
2. Cele badania.....	4
2.1. Główne cele badania.....	4
3. Procedura badawcza.....	6
3.1. Przygotowanie próby	6
3.2. Proces weryfikacji wiarygodności i kontroli.....	7
3.2.2.1. Wykluczanie odpowiedzi ze względu na niespójności w odpowiedziach.....	7
3.3. Zastosowanie narzędzia badawczego.....	8
4. Charakterystyka badanych uczniów	9
4.1. Płeć.....	9
5. Prezentacja wyników	10
5.1. Najważniejsze wyniki badania.....	10
5.2. Palenie papierosów przez młodzież	13
5.3. Picie alkoholu przez młodzież.....	27
5.3. Palenie marihuany i zażywanie dopalaczy przez gimnazjalistów	48
6. Podsumowanie i wnioski	57

JAK CZYTAĆ WYKRESY?

W przypadku wykresów kołowych, wykres po lewej stronie obrazuje wynik chłopców, a wykres po prawej stronie – wynik dziewcząt. Legenda pod wykresami opisuje liczbowo poszczególne ich części (dla wyników większych niż 0%).

W przypadku wykresów słupkowych, wyniki chłopców i dziewcząt przedstawiane są w parach słupków, gdzie lewy słupek obrazuje wynik chłopców, a prawy – dziewcząt. Kolejne pary ilustrują wyniki osiągnięte dla kolejnych odpowiedzi.

WSTĘP

Badanie „Młodzi i substancje psychoaktywne”, zrealizowane przez Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych, stanowi ogólnopolskie spojrzenie na problem palenia papierosów, picia alkoholu, zażywania narkotyków i dopalaczy z perspektywy młodzieży. Pierwszy sondaż odbył się w 2014 roku i obejmował V klasy szkół podstawowych oraz II klasy gimnazjum. Drugi przeprowadzono dokładnie rok później i objęto nim VI klasy szkół podstawowych oraz III klasy gimnazjum. Niniejszy raport jest porównaniem dwóch lat (2014 i 2015) postaw i opinii młodych ludzi wobec palenia papierosów i marihuany, spożywania alkoholu oraz zażywania dopalaczy. Wartością tego raportu jest niemalże **70%** pokrycie w tej samej próbie docelowej. Dzięki temu dowiadujemy się nie tylko, jak rok po roku kształtują się odpowiedzi respondentów na ankietowe pytania, lecz również możemy prześledzić, jak zmieniał się ich stosunek do alkoholu i używek oraz doświadczenia z nimi związane na przestrzeni ostatniego roku edukacji szkolnej i gimnazjalnej. Dzięki przeprowadzeniu badania w dwóch kohortach możliwa była analiza porównawcza badanych zjawisk w szczególnie trudnych okresach życiowych związanych z okresem dojrzewania i przejścia do nowej rzeczywistości szkolnej.

Socjologiczne badanie empiryczne swoim zakresem obejmowało uczniów z niemalże całego terytorium Polski. W roku 2014 badaniem objęto uczniów piątych klas szkół podstawowych oraz uczniów drugich klas szkół gimnazjalnych. Natomiast w roku 2015 badaniem zostali objęci uczniowie VI klas szkół podstawowych oraz III klas gimnazjum. Na uwagę zasługuje fakt, że w roku 2015 badaniem zostali objęci respondenci w **70%** z tych samych szkół, co w roku 2014. Dzięki przeprowadzeniu badania w dwóch kohortach możliwa była analiza porównawcza badanych zjawisk, w szczególnie trudnych okresach życiowych związanych z okresem dojrzewania i przejścia do nowej rzeczywistości szkolnej.

W badaniu skupiono się na diagnozie występowania zjawiska używania substancji psychoaktywnych wśród młodzieży szkół podstawowych i gimnazjalnych. Oprócz zastanowienia się nad skalą tego problemu przedmiotem analizy była weryfikacja przekonań i wiedzy o szkodliwości substancji psychoaktywnych. Poza tym skupiono się na pomiarze natężenia zjawiska używania substancji psychoaktywnych oraz problemie dostępności tych substancji wśród badanej młodzieży. W odniesieniu do szkoły podstawowej przedmiotem badania było przyjrzenie się skutkom spożywania alkoholu w opinii badanych uczniów oraz proponowanym przez badanych sposobom pomocy rówieśnikom dotkniętym problemem palenia papierosów lub picia alkoholu.

Analiza socjologiczna odnosząca się do uczniów gimnazjum obejmowała także zagadnienia dotyczące marihuany oraz dopalaczy. Ujęcie, w kwestionariuszu ankiety skierowanym do

gimnazjalistów, zagadnień dotyczących tych dwóch substancji okazało się bardzo trafne. Jakkolwiek nie można jeszcze mówić o powszechności palenia marihuany wśród badanych gimnazjalistów, to należy monitorować to zjawisko, gdyż mamy do czynienia z opinią o powszechności występowania zjawiska palenia marihuany wśród młodzieży. Z drugiej strony na horyzoncie pojawia się kolejny nierozwiązany problem – dopalacze.

Jakkolwiek problem palenia papierosów i zażywania substancji psychoaktywnych jest zarówno w opinii publicznej, jak również wśród dorosłych problemem uświadomionym, to nadal w niektórych grupach społecznych to negatywne zjawisko wydaje się być niedostrzegalne. Świadczą o tym chociażby ostatnie doniesienia medialne odnoszące się do zatrucia osób, które zażyły dopalacz o nazwie „Mocarz”.

Najczęściej pierwsze spożycie alkoholu wśród uczniów szkół podstawowych odbywa się z namowy dorosłych, także rodziców. Spożywanie alkoholu przez młodzież może powodować różne problemy zdrowotne, wychowawcze, ale także społeczne, które bez odpowiedniej profilaktyki, będą przybierały na sile. Z jednej strony działania naprawcze w tej kwestii rekomenduje Komisja Europejska, z drugiej jednak władze miast mają obowiązek nie tylko zainteresować się tym zjawiskiem, ale także podejmować działania zmierzające do rozwiązywania problemów związanych z zażywaniem niebezpiecznych dla zdrowia substancji.

1. OPIS BADANIA

1.1. Charakterystyka badania

- ★ Projekt badawczy: Młodzi i substancje psychoaktywne.
- ★ Wykonawca: Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych, ul. Grochowska 45a, 60-277 Poznań.
- ★ Termin realizacji prac terenowych:
 - ★ Pierwsza kohorta: 1 kwietnia – 30 czerwca 2014 roku.
 - ★ Druga kohorta: 1 kwietnia – 30 czerwca 2015 roku.
- ★ Metodologia: badanie ilościowe w formie ankiety papierowej oraz ankiety internetowej wypełnianej audytoryjnie (z zapewnieniem anonimowości).
- ★ Długość wywiadu: 45 minut.
- ★ Próba badawcza w 2014 roku – 48 076 uczniów, w tym:

- ✪ 25 173 uczniów klas piątych szkół podstawowych,
- ✪ 22 903 uczniów klas drugich gimnazjum.
- ✪ Próba badawcza w 2015 roku – 25 686 uczniów, w tym:
 - ✪ 14 031 uczniów klas szóstych szkół podstawowych,
 - ✪ 11 655 uczniów klas trzecich gimnazjum.
- ✪ Prace terenowe: przeszkoleni pracownicy szkół biorących udział w programie ZTU@.
- ✪ Analizy statystyczne: Excel.

2. CELE BADANIA

2.1. Główne cele badania

Głównym celem badania jest diagnoza występowania zjawiska używania substancji psychoaktywnych wśród młodzieży szkół podstawowych i gimnazjalnych. Oprócz zastanowienia się nad skalą tego problemu pytamy się także o weryfikację przekonań i wiedzy o szkodliwości substancji psychoaktywnych. Badając młodzież gimnazjalną, będziemy skupiać się także na pomiarze natężenia zjawiska używania substancji psychoaktywnych oraz problemie dostępności tych substancji wśród badanej młodzieży. Badanie odnosi się do dwóch kohort demograficznych (uczniowie szkół podstawowych oraz uczniowie szkół gimnazjalnych przebadanych w roku 2014 i 2015).

Odnosząc się do głównych celów badania, szczególną uwagę zwrócono na zagadnienia, które najogólniej ujęto w czterech punktach, odrębnie dla szkoły podstawowej i gimnazjum.

1. Szkoła podstawowa
 - a) Opinie uczniów szkół podstawowych na temat szkodliwości palenia papierosów i picia alkoholu. Weryfikacja podstawowej wiedzy związanej z tymi zagadnieniami.
 - b) Osobiste doświadczenia uczniów szkół podstawowych związane z paleniem papierosów oraz piciem alkoholu – częstotliwość spożywania oraz pierwszy kontakt.
 - c) Wiedza uczniów szkół podstawowych na temat rozpowszechnienia zjawiska palenia papierosów i picia alkoholu wśród rówieśników.
 - d) Osobiste doświadczenia uczniów odnoszące się do realnych oraz psychologicznych możliwości zakupu papierosów i alkoholu.
 - e) Skutki spożywania alkoholu w opinii badanych uczniów oraz sposoby pomocy rówieśnikom dotkniętym problemem palenia papierosów lub picia alkoholu.

2. Gimnazjum

- a) Opinie uczniów szkół gimnazjalnych na temat szkodliwości palenia papierosów, picia alkoholu, palenia marihuany i zażywania dopalaczy. Weryfikacja podstawowej wiedzy związanej z tymi zagadnieniami.
- b) Osobiste doświadczenia uczniów szkół gimnazjalnych związane z paleniem papierosów, piciem alkoholu, paleniem marihuany oraz spożywaniem dopalaczy – pierwszy kontakt i częstotliwość zażywania.
- c) Wiedza uczniów szkół gimnazjalnych na temat rozpowszechnienia zjawiska palenia papierosów, picia alkoholu, palenia marihuany i zażywania dopalaczy wśród młodzieży.
- d) Osobiste doświadczenia uczniów odnoszące się do realnych oraz psychologicznych możliwości zakupu papierosów, alkoholu, narkotyków i dopalaczy.

3. PROCEDURA BADAWCZA

3.1. Przygotowanie próby

Próbę badawczą badania przeprowadzonego w 2014 roku stanowią uczniowie klas piątych szkół podstawowych oraz uczniowie klas drugich szkół gimnazjalnych uczestniczących w kampanii Zachowaj Trzeźwy Umysł®. Respondenci stanowią próbę reprezentatywną dla ogółu uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu całej Polski. W badaniu internetowym brało udział **68,5%** badanych ze szkół podstawowych i **66,5%** uczniów gimnazjum (szkoła podstawowa: chłopcy – **70%**, dziewczęta – **67%**; gimnazjum: chłopcy – **68%**, dziewczęta – **65%**).

Z kolei grupę badawczą badania przeprowadzonego w 2015 roku stanowią uczniowie klas szóstych szkoły podstawowej oraz uczniowie klas trzecich gimnazjów uczestniczących w kampanii Zachowaj Trzeźwy Umysł®. Respondenci stanowią próbę reprezentatywną dla ogółu uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu całej Polski. Łącznie w badaniach wzięli udział:

- ★ uczniowie szkół podstawowych: dziewczęta – 6931, chłopcy – 7100,
- ★ uczniowie gimnazjów: dziewczęta – 5837, chłopcy – 5818.

Odnosząc się do wielkości miejscowości zamieszkania należy stwierdzić, że spośród badanych uczniów **80%** stanowią mieszkańcy miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców, czyli głównie z małych i średnich gmin.

3.2. Proces weryfikacji wiarygodności i kontroli

W przypadku prowadzenia badania za pomocą ankiet wypełnianych przez respondentów, a następnie kodowanych przez pedagogów szkół konieczne było sprawdzenie zbioru danych wraz z selekcją ankiet, w których jakość danych budziła wątpliwości. W celu otrzymania statystyk najlepiej odzwierciedlających badaną rzeczywistość wyłączono z analizy te ankiety, w których badani nie udzielali odpowiedzi na pytania kwestionariuszowe, także na pytania metryczkowe. W przypadku kwestionariusza ankiety internetowej respondent nie mógł przestać ankiety, jeżeli którekolwiek z wymaganych pytań nie zostało wypełnione.

3.2.2.1. WYKLUCZANIE ODPOWIEDZI ZE WZGLĘDU NA NIESPÓJNOŚCI W ODPOWIEDZIACH

W celu wyeliminowania ze zbioru uczniów, którzy udzielali na pytania ankiety wewnętrznie sprzecznych odpowiedzi dokonano szczegółowej selekcji ankiet. Selekcja dotyczyła zarówno ankiet wypełnianych w sposób internetowy, jak i tradycyjny. Głównym kluczem selekcji była niespójność odpowiedzi w pytaniach dotyczących palenia papierosów, spożywania alkoholu, palenia marihuany i zażywania dopalaczy. Dokładny klucz znajduje się poniżej.

Szkoła podstawowa:

1. Tylko jedna odpowiedź dopuszczalna w pytaniach: 5, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 19.
2. Jeżeli zaznaczono 5e, to niedopuszczalne 6a, 6b, 6c, 6d, 6e, 6f.
3. Jeżeli zaznaczono 8a, to niedopuszczalna odpowiedź 8d.
4. Jeżeli zaznaczono 8d, to niedopuszczalne odpowiedzi 9a, 9b, 9c, 9d.
5. Jeżeli zaznaczono 15e, 16g, 18g, 21e, to niedopuszczalne odpowiedzi 15a, 15b, 15c, 16a, 16b, 16c, 16d, 16e, 17a, 18a, 18b, 18c, 18d, 18e, 21a, 21b, 21c, 21d.
6. Jeżeli zaznaczono 17b, to niedopuszczalne odpowiedzi 18a, 18b, 18c, 18d, 18e.
7. Jeżeli zaznaczono 20a, to niedopuszczalne odpowiedzi 21b, 20d.

Gimnazjum:

1. Tylko jedna odpowiedź dopuszczalna w pytaniach: 1, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 31, 32, 33.
2. Jeżeli zaznaczono 1e, 2g, to niedopuszczalne odpowiedzi 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2d, 2e, 2f.
3. Jeżeli zaznaczono 4d, to niedopuszczalna odpowiedź 5a.
4. Jeżeli zaznaczono 4a, to niedopuszczalne odpowiedzi 4b, 4d.
5. Jeżeli zaznaczono 6e, 7f, to niedopuszczalne odpowiedzi 6a, 6b, 6c, 7a, 7b, 7c, 7d, 7e, 8a,

9a, 10a, 10b, 10c, 10d, 10e, 15a, 16a, 17a.

6. Jeżeli zaznaczono 9b, to niedopuszczalne odpowiedzi 10a, 10b, 10c, 10d, 10e.
7. Jeżeli zaznaczono 21e, 22f, to niedopuszczalne odpowiedzi 21a, 21b, 21c, 22a, 22b, 22c, 22d, 22e, 23a, 24a.
8. Jeżeli zaznaczono 29e, 30f, to niedopuszczalne odpowiedzi 29a, 29b, 29c, 30a, 30b, 30c, 30d, 30e, 31a, 32a.

3.3. Zastosowanie narzędzia badawczego

Etap pozyskania materiału badawczego realizowany był w placówkach oświatowych biorących udział w badaniu. Wydelegowani pracownicy szkół, po zapoznaniu się z informacjami zawartymi w poradniku mogli zdecydować, czy będą przeprowadzać badania w formie tradycyjnej (ankiety papierowe), czy też w formie elektronicznej (formularz www). W zależności od wybranego modelu przygotowane były dokładne instrukcje postępowania.

Kwestionariusz elektroniczny dostępny był na stronie www.ankieta.gkrpa.pl w dniach 15 kwietnia 30 czerwca. Kwestionariusz wypełniany przez Internet jakkolwiek zwiększał atrakcyjność badania w grupie docelowej, to nie posiadał ograniczeń ilościowych badanych uczniów. Poza tym była to metoda ciekawsza dla uczniów, mniej czasochłonna od tradycyjnej i nie wymagająca dużego wysiłku ze strony nauczyciela/pedagoga/koordynatora przeprowadzającego badanie. Warunkiem zastosowania kwestionariusza elektronicznego był dostęp do sali komputerowej z dostępem do Internetu.

W zestawie materiałów Zachowaj Trzeźwy Umysł®, który został rozestany do jednostek samorządu terytorialnego, znajdowały się wydrukowane kwestionariusze ankiet (100 szt. dla szkół podstawowych i 100 szt. dla gimnazjów). Placówkom oświatowym, które zamierzały przebadać większą liczbę uczniów niż po 100 z każdego typu szkoły rekomendowano kontynuację badań w formie elektronicznej. Badania ankietowe w formie tradycyjnej mogły być realizowane w dniach od 1 kwietnia do 30 czerwca 2015 roku. Wypełnione ankiety wraz z jednym wypełnionym zbiorczym arkuszem odpowiedzi były przesyłane do biura kampanii.

W badaniu realizowanym metodą tradycyjną uczniowie byli typowani do badania w sposób losowy z zachowaniem proporcjonalności reprezentacyjności ze względu na płeć. Zarówno badania realizowane w sposób tradycyjny, jak i elektroniczny odbywały się z zachowaniem anonimowości.

4. CHARAKTERYSTYKA BADANYCH UCZNIÓW

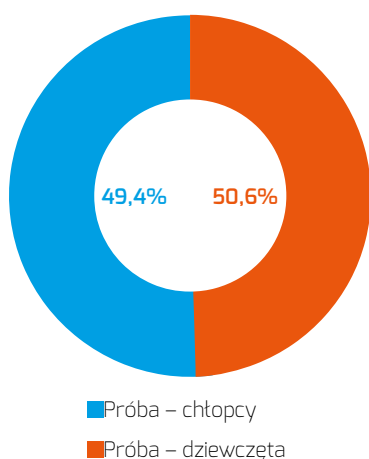
4.1. Płeć

Wykres 1. Szkoła podstawowa. Informacja o próbie.

Wykres 2. Gimnazjum. Informacja o próbie.

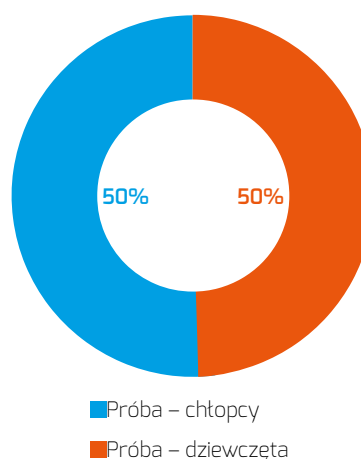
SZKOŁA PODSTAWOWA 2015

N = 14 031

GIMNAZJUM 2015

N = 11 655

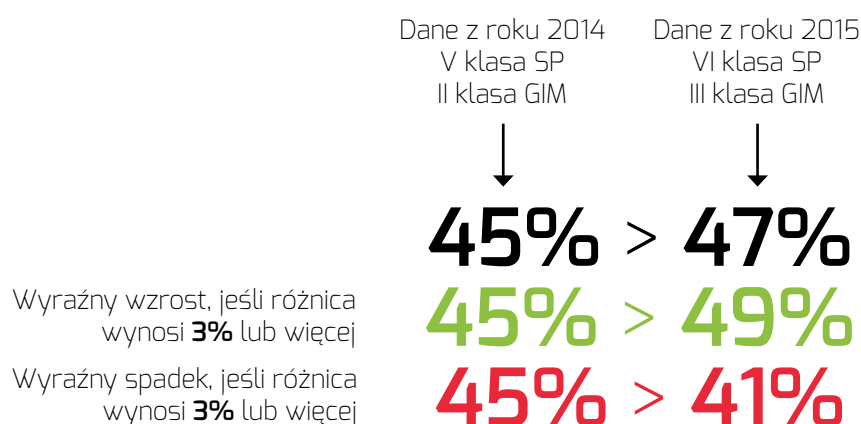
W grupie uczniów szkół podstawowych przebadanych w roku 2014, podobnie jak w grupie gimnazjalistów **48%** stanowili chłopcy, natomiast **52%** dziewczęta. W przeprowadzonym badaniu w roku 2015 chłopcy i dziewczęta z obu grup wiekowych pozostawali mniej więcej w stosunku **50%** do **50%**.

5. PREZENTACJA WYNIKÓW

5.1. Najważniejsze wyniki badania

Wyniki pochodzą z badania ankietowego przeprowadzonego wśród uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół gimnazjalnych realizowanego w 2014 i 2015 roku.

Informacje przedstawiono według następującego klucza:

Uczniowie szkół podstawowych zgodnie twierdzą, że palenie papierosów jest uzależniające (chłopcy – **89%** > **88%**, dziewczęta – **90%** > **92%**). Na duże ryzyko związane z nałogowym paleniem papierosów wskazuje **89%** > **87%** chłopców i **90%** > **93%** dziewcząt, z kolei na duże ryzyko związane z nienałogowym paleniem papierosów wskazuje co trzeci uczeń szkoły podstawowej (chłopcy – **33%** > **33%**, dziewczęta – **27%** > **29%**).

Inicjację papierosową w trakcie uczęszczania do szkoły podstawowej przechodzi **15%** > **19%** uczniów i **7%** > **12%** uczennic. Z kolei spośród uczniów szkół gimnazjalnych po pierwszym papierosa sięga już **35%** > **41%** chłopców i **33%** > **44%** dziewcząt. Badani najczęściej sięgają po papierosa w wieku 11-12 lat czyli w momencie kończenia edukacji na poziomie szkoły podstawowej oraz w wieku 12-14 lat – w czasie nauki na poziomie szkoły gimnazjalnej.

Powyższe wyniki wskazują na gwałtowny wzrost odsetka osób przechodzących inicjację papierosową w ciągu roku dzielącego badanie 2014 i badanie 2015. Piątoklasiści wyraźnie rzadziej mieli już za sobą doświadczenia z tytoniem, niż ich o rok starsi koledzy i koleżanki. Podobnie jest w przypadku gimnazjalistów. Ci kończący naukę są znacząco bardziej doświadczeni w tej

materii, niż ich rok młodsi znajomi. Sugeruje to, że ostatni rok nauki w szkole (zarówno podstawowej, jak i gimnazjalnej) sprzyja skłonności do próbowania zakazanego owocu, jakim są papierosy.

Co dziesiąty > siódmy chłopiec – uczeń szkoły gimnazjalnej sięga po papierosa codziennie (1-5 papierosów dziennie – **4% > 6%**, 6-10 papierosów dziennie – **2% > 3%**, 10-20 papierosów dziennie – **2% > 2%**, więcej niż paczkę dziennie – **2% > 2%**), a co dwudziesty > szesnasty (**5% > 6%**) sięga po papierosa mniej niż jeden raz na tydzień. Z kolei codziennie po papierosa sięga co dwunasta > ósma uczennica gimnazjum (1-5 papierosów dziennie – **4% > 6%**, 6-10 papierosów dziennie – **2% > 3%**, 10-20 papierosów dziennie – **1% > 2%**, więcej niż paczkę dziennie – **2% > 1%**), a co czternasta (**7% > 7%**) pali okazjonalnie, mniej niż jeden papieros na tydzień.

Porównując odpowiedzi badanych na pytanie o częstotliwość palenia papierosów z pytaniem o opinię na temat powszechności tego zjawiska wśród rówieśników badanych uczniów można powiedzieć, że opinia o tym, że rówieśnicy palą papierosy jest bardziej powszechna niż samo palenie papierosów przez respondentów. Dotyczy to zarówno uczniów szkoły podstawowej, jak i gimnazjum. Spośród uczniów szkoły podstawowej pali papierosy **5% > 6%** chłopców i **2% > 5%** dziewcząt, natomiast wśród gimnazjalistów można spotkać **19% > 23%** palących chłopców i **18% > 23%** palących dziewcząt. W 2015 roku można powiedzieć, że nieco mniej niż co drugi badany uczeń gimnazjum jest przekonany, że spośród jego rówieśników przynajmniej połowa pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu. W 2014 co trzeci gimnazjalista był tego zdania.

Powyższy wynik sugeruje, że mniej więcej co trzeci-czwarty uczeń lub uczennica szkoły podstawowej spośród tych, którzy spróbowali papierosa, kontynuuje tę niebezpieczną przygodę i popala również potem. Z kolei spośród gimnazjalistów dla co drugiej osoby spośród tych eksperymentujących z tytoniem jest to tylko jednorazowa przyгода. Oznacza to zarazem, że aż co druga osoba próbująca tytoniu pozostaje w mniej lub bardziej częstym kontakcie z tą używką i łatwo może popaść w nałóg.

Niepokojący jest fakt, że **10% > 13%** chłopców i **7% > 11%** dziewcząt w wieku gimnazjalnym deklaruje, że samodzielnie kupuje papierosy, które wypala. Oznacza to, że mimo prawnego zakazu sprzedaży tytoniu osobom nieletnim w Polsce, taki proceder bywa przez sprzedawców praktykowany. Może to wskazywać na potrzebę prowadzenia działań profilaktycznych w tej grupie odbiorców. Szybki rozwój fizyczny młodzieży może stanowić dodatkowe utrudnienie przy właściwym określeniu wieku nabywcy.

Badani uczniowie szkół podstawowych najczęściej wykazują się brakiem wiedzy na temat składu poszczególnych alkoholi, chociaż częściej sięgają po alkohol niż po papierosa. Spośród

badanych zaledwie **33%** > **34%** chłopców i **29%** > **31%** dziewcząt wskazało, że alkohol, który znajduje się w piwie, winie i wódce to ten sam związek chemiczny. Poza tym, respondenci wykazują się także brakiem wiedzy na temat szkodliwości alkoholu spożywanego okazjonalnie, jak i nałogowo. Spośród badanych prawie trzy czwarte chłopców (**72%** > **74%**) i dziewcząt (**75%** > **78%**) uznaje małą szkodliwość związaną ze sporadycznym spożywaniem alkoholu. W grupie gimnazjalistów zjawisko spożywania alkoholu jest jeszcze bardziej powszechne. Co czwarty gimnazjalista przynajmniej raz na miesiąc spożyje alkohol, najczęściej w postaci piwa. Niepokojący jest fakt, że więcej niż co piąty gimnazjalista w ciągu ostatniego roku kupił alkohol dla siebie.

Badani uczniowie szkół podstawowych mają świadomość, że okazjonalne spożywanie alkoholu jest szkodliwe dla ich zdrowia oraz może prowadzić do uzależnienia także osób w młodym wieku. W opinii badanych uczniów okazjonalne spożywanie alkoholu przez dorosłych oprócz tego, że może prowadzić do uzależnienia ma także efekt uspokajający. Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że badani uczniowie szkół podstawowych w trafnie wskazują możliwe skutki niepożądane związane z spożywaniem alkoholu oraz trafnie potrafią wskazać instytucje, do których zwróciliby się z ewentualną pomocą.

Można mówić o kształtującym się problemie związanym z dostępnością marihuany wśród gimnazjalistów. Dostępność marihuany, substancji zakazanej w Polsce, jest wśród gimnazjalistów prawie taka sama jak dostępność papierosów, powszechnie dostępnych, a zakazanych tylko dla osób do 18 roku życia. Prawie co trzeci gimnazjalista jest w stanie wskazać miejsca, w których można nabyć marihuanę. Spośród badanych respondentów **28%** > **36%** chłopców i tyle samo dziewcząt przyznało się, że zdobycie marihuany byłoby dla nich łatwe lub bardzo łatwe, chociaż znacząco mniej, bo **14%** > **17%** chłopców i **9%** > **11%** dziewcząt już spróbowało tego narkotyku. Pierwszy kontakt z marihuaną ma miejsce już w wieku 11 lat lub młodszym, jednak najczęściej w wieku 14 lat, i odbywa się to za namową kolegów lub koleżanek.

Co jedenasty > dziesiąty chłopiec (**9%** > **10%**) i co czternasta > dwunasta dziewczynka (**7%** > **8%**) przyznaje się do zapalenia marihuany w ciągu ostatniego roku, a do zapalenia marihuany w ciągu ostatniego miesiąca przyznaje się **6%** > **5%** chłopców i **3%** > **3%** dziewcząt. Jakkolwiek znikomy odsetek badanych przyznaje się do regularnego palenia marihuany, to wśród gimnazjalistów panuje powszechna opinia, że tych palących jest znacznie więcej. Spośród badanych **13%** > **18%** chłopców i **19%** > **23%** dziewcząt jest przekonanych, że wśród ich rówieśników jest od 10% do 25% tych, którzy już mieli kontakt z marihuaną.

W ostatnim roku edukacji gimnazjalnej mamy więc gwałtowny wzrost przeświadczenia o dostępności i powszechności marihuany. Nie przekłada się to jednak bardzo mocno na inicjację

narkotykową. Wzrost osób przyznających się do pierwszych prób z marihuaną to najwyżej **2%–3%**, co nieznacznie jedynie wykracza poza margines błędu statystycznego.

Co ciekawe, z poniekąd odwrotną sytuacją mamy do czynienia w przypadku dopalaczy. Tu również odnotowujemy duży wzrost przeświadczenia o łatwym dostępie do tych substancji, jednak przy okazji odnotowujemy nieznaczne spadki wskaźnika osób, które przyznają się do eksperymentowania z nimi. Nie wzrasta też znacząco poziom przeświadczenia o popularności dopalaczy wśród rówieśników. Może to sugerować, że gimnazjaliści nie są grupą osób najbardziej narażonych na niebezpieczeństwa związane z dopalaczami i że grupą ryzyka są dopiero osoby starsze.

Gimnazjaliści wiedzą gdzie najłatwiej kupić dopalacze i są przekonani, że poradziłoby sobie z ich zakupem. Zdobyć dopalaczy byłoby łatwe lub bardzo łatwe dla co czwartego > trzeciego chłopca i co trzeciej dziewczynki (chłopcy – **28% > 33%**, dziewczęta – **30% > 36%**). Spośród badanych gimnazjalistów **9% > 8%** chłopców i **6% > 5%** dziewcząt przyznało się do zażycia dopalaczy; **4% > 3%** chłopców i **3% > 2%** dziewcząt zażyło dopalacze w ciągu ostatniego roku, a **3% > 3%** chłopców i **2% > 1%** dziewcząt w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem. Pierwsze zażycie dopalaczy odbywa się w wieku 14 lat (zazwyczaj za namową kolegów lub koleżanek), chociaż duża część chłopców nie pamięta kiedy to miało miejsce.

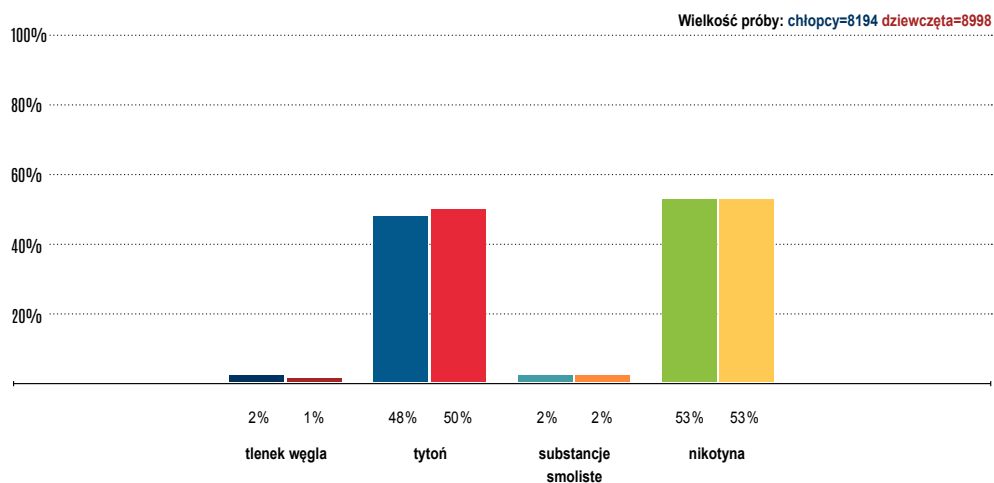
Dziewczęta częściej są przekonane, że wśród ich znajomych więcej jest osób, które kiedykolwiek zażywały dopalaczy. Prawie co czwarty badany stwierdził, że wśród jego znajomych jest około 10% tych, którzy kiedykolwiek zażywali dopalaczy (chłopcy – **22% > 24%**, dziewczęta – **23% > 22%**). Mniej więcej **9% > 11%** chłopców i **16% > 19%** dziewcząt wskazało na 10% do 25% próbujących dopalaczy. Spośród badanych **9% > 9%** chłopców i **14% > 13%** dziewcząt jest przekonanych, że wśród ich rówieśników ponad połowa już brała dopalacze. Wśród gimnazjalistów, podobnie jak w przypadku papierosów, alkoholu i marihuany panuje powszechna opinia, że tych zażywających dopalacze jest znacznie więcej niż wskazują na to rzeczywiste deklaracje młodzieży.

5.2. Palenie papierosów przez młodzież

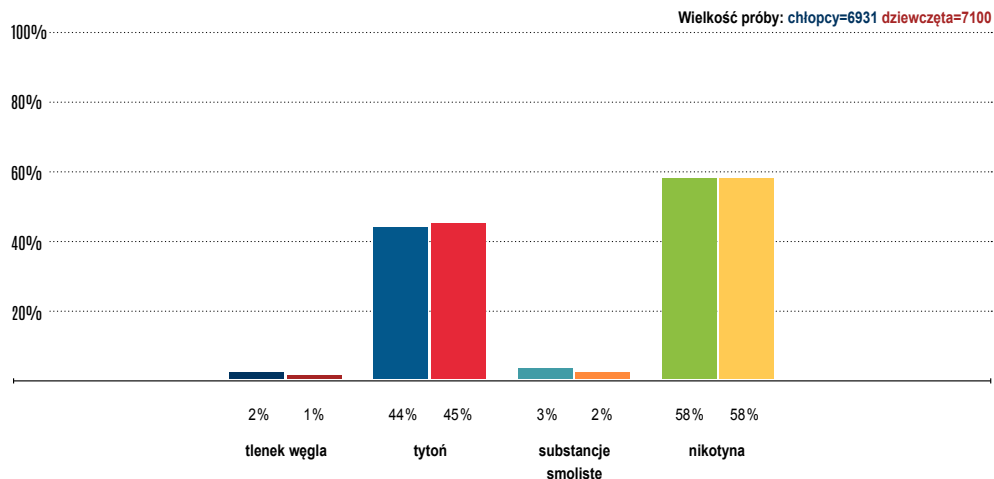
Silnie uzależniającą substancją zawartą w papierosie jest nikotyna, która jest składnikiem tytoniu. W tym zakresie wiedza niemalże wszystkich uczniów szkół podstawowych jest poprawna, jednak mało precyzyjna. Jakkolwiek nieco więcej niż połowa badanych uczniów wskazała poprawne odpowiedzi. To można powiedzieć, że rośnie wśród badanych wiedza pozwalająca uczniom na dokonanie prawidłowego wskazania substancji uzależniającej. Na postawione

uczniom szkół podstawowych pytanie: *Jak nazywa się silnie toksyczna i uzależniająca substancja zawarta w papierosie* uczniowie szkół podstawowych mniej więcej po połowie wskazali na nikotynę (**58%**) oraz na tytoń (chłopcy **44%**, dziewczęta **45%**). Z kolei w 2014 roku **53%** chłopców i dziewcząt wskazało na nikotynę. Pozostałe substancje były wskazywane w znikomym stopniu.

Wykres 3. Szkoła podstawowa 2014. Jak nazywa się silnie toksyczna i uzależniająca substancja zawarta w papierosie?

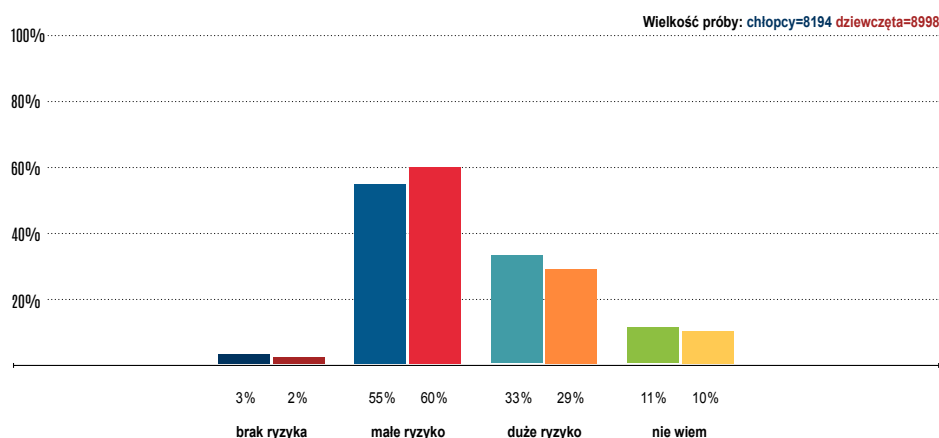
Wykres 4. Szkoła podstawowa 2015. Jak nazywa się silnie toksyczna i uzależniająca substancja zawarta w papierosie?

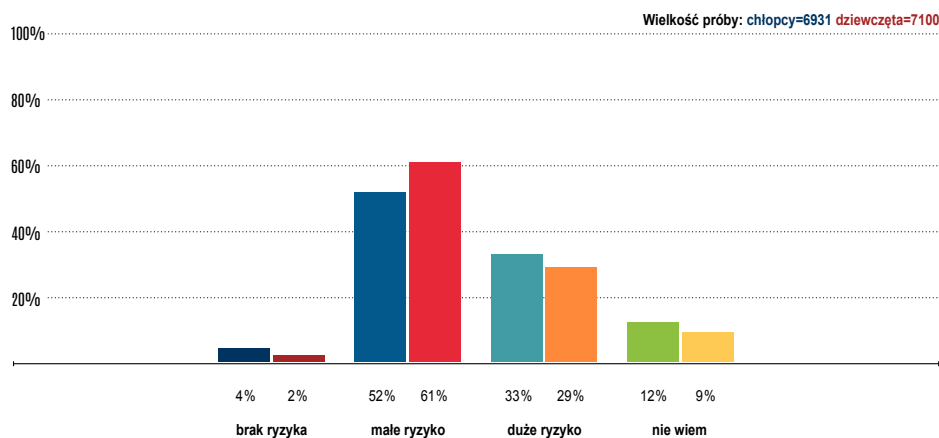
Z kolei na postawione uczniom szkół podstawowych ankiety pytanie: *Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy od czasu do czasu (nienatogowo)* uczniowie najczęściej wskazali na małe ryzyko (chłopcy **52%**, dziewczęta **61%**). Na duże ryzyko wskazało **33%** chłopców i **29%** dziewcząt. Jakkolwiek co ósmy (**12%**) chłopiec i co jedenasta (**9%**) dziewczyna ze szkoły podstawowej nie ma sprecyzowanego zdania w tej kwestii, to mało jest odpowiedzi wskazujących na brak ryzyka związanego ze sporadycznym paleniem papierosów (chłopcy **4%**, dziewczęta **2%**).

W porównaniu z rokiem 2014 maleje liczba wskazań na małe ryzyko i brak ryzyka związanego z nienatogowym paleniem papierosów, na rzecz wskazań odnoszących się do dużego ryzyka. W roku 2014 uczniowie najczęściej wskazali na małe ryzyko (chłopcy **55%**, dziewczęta **60%**). Na duże ryzyko wskazało **33%** chłopców i **29%** dziewcząt. Jakkolwiek co dziewiąty (**11%**) chłopiec i co dziesiąta (**10%**) dziewczyna ze szkoły podstawowej nie ma sprecyzowanego zdania w tej kwestii, to mało jest odpowiedzi wskazujących na brak ryzyka związanego ze sporadycznym paleniem papierosów (chłopcy **3%**, dziewczęta **2%**).

Wykres 5. Szkoła podstawowa 2014. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy od czasu do czasu (nienatogowo)?

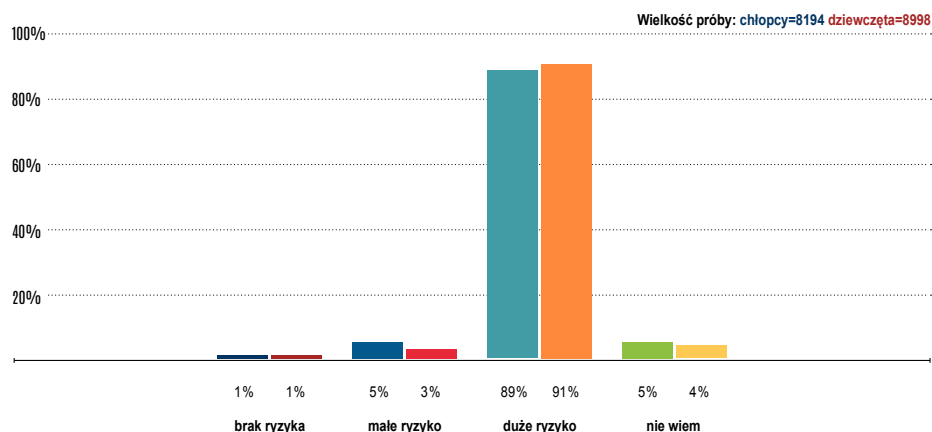
Wykres 6. Szkoła podstawowa 2015. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy od czasu do czasu (nienatogowo)?

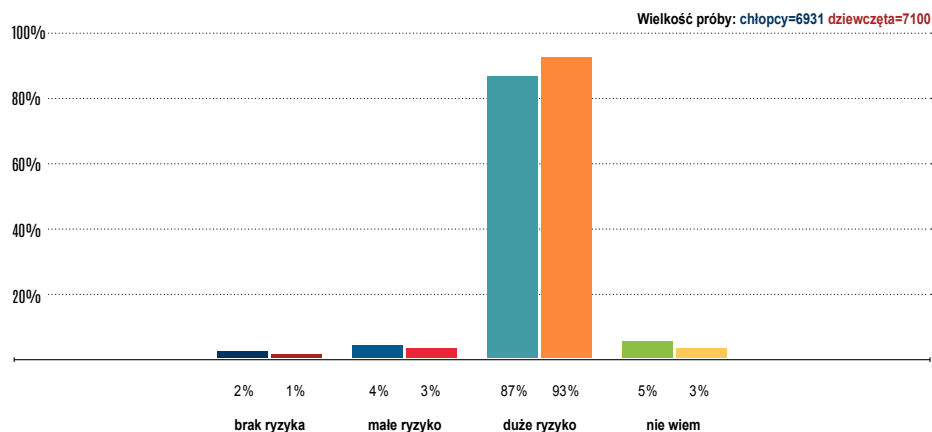
Rośnie także odsetek wskazań na duże ryzyko związane z natogowym paleniem papierosów, chociaż w opinii badanych uczniów sporadyczne palenie papierosów wydaje się nie aż tak szkodliwe, jak natogowe palenie papierosów. Na postawione pytanie: *Jak bardzo, Twoim zda-*

niem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy natógowo (ok. paczki dziennie) prawie każdy spośród uczniów szkół podstawowych wskazał na duże ryzyko (chłopcy **87%**, dziewczęta **93%**). Poza tym mały odsetek badanych uchylił się od odpowiedzi wskazując odpowiedź nie wiem (chłopcy **5%**, dziewczęta **3%**). W roku 2014 wskaźnik odpowiedzi kształtował się następująco: duże ryzyko: chłopcy **89%**, dziewczęta – **91%**, małe ryzyko: chłopcy – **5%**, dziewczęta – **3%**, trudno powiedzieć: chłopcy – **5%**, dziewczęta – **4%**.

Wykres 7. Szkoła podstawowa 2014. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy natógowo (ok. paczki dziennie)?

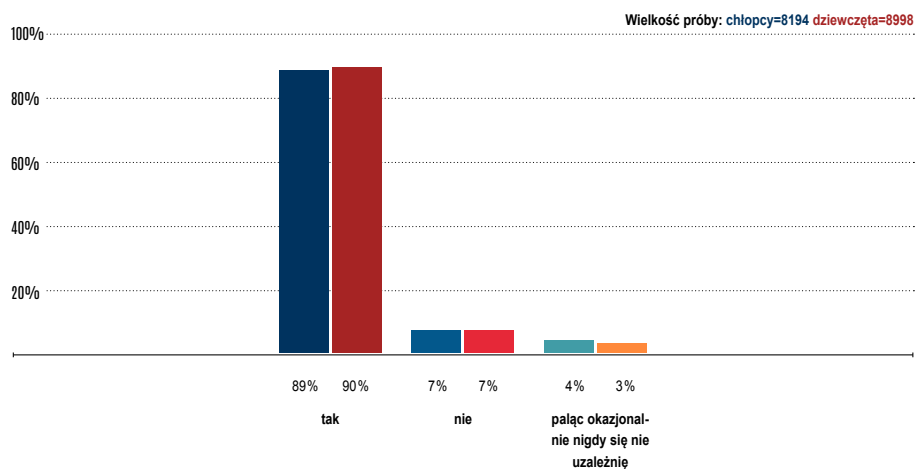
Wykres 8. Szkoła podstawowa 2015. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli palą papierosy natógowo (ok. paczki dziennie)?

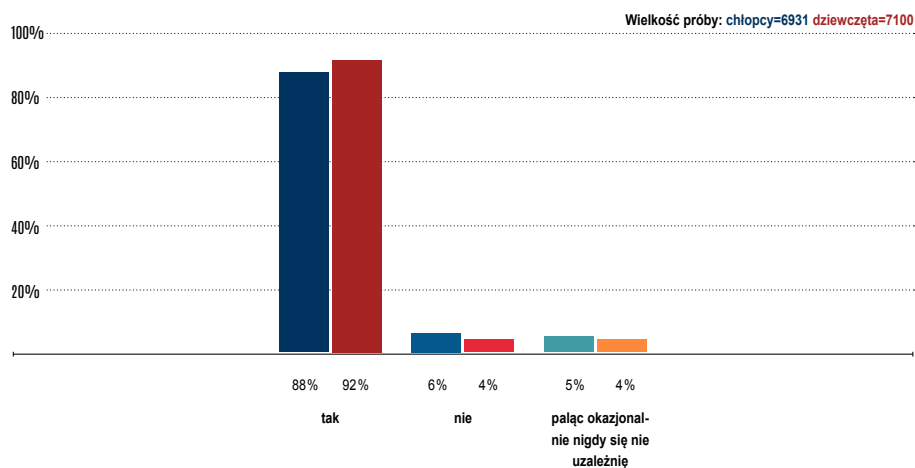
Jakkolwiek według połowy badanych uczniów szkół podstawowych sporadyczne palenie papierosów niesie ze sobą duże niebezpieczeństwo zdrowotne lub inne, to według niemalże każdego spośród badanych zarówno chłopców (**88%**), jak i dziewcząt (**92%**) łatwo jest się uzależnić od palenia papierosów. Zaledwie **6%** chłopców i **4%** dziewcząt jest zdania, że palenie okazjonalne nigdy nie uzależnia. W odniesieniu do roku 2014 można zauważyć delikatny wzrost odpowiedzi twierdzących u dziewcząt (+**2%**) oraz przekonania, że palenie okazjonalne

nigdy nie uzależnia (+1%) z jednoczesnym spadkiem opinii przeczącej (chłopcy i dziewczęta – poprzednio 7%).

Wykres 9. Szkoła podstawowa 2014. Czy łatwo uzależnić się od palenia papierosów?

Wykres 10. Szkoła podstawowa 2015. Czy łatwo uzależnić się od palenia papierosów?

Porównując udzielone odpowiedzi wśród dwóch grup wiekowych można zauważyć, że okres pierwszego sięgnięcia po papierosa przypada na lata nauki w szkole podstawowej u **10%** chłopców i **6%** dziewcząt. Z kolei spośród uczniów szkół gimnazjalnych po papierosa sięgnęło już **24%** chłopców i aż **26%** dziewcząt.

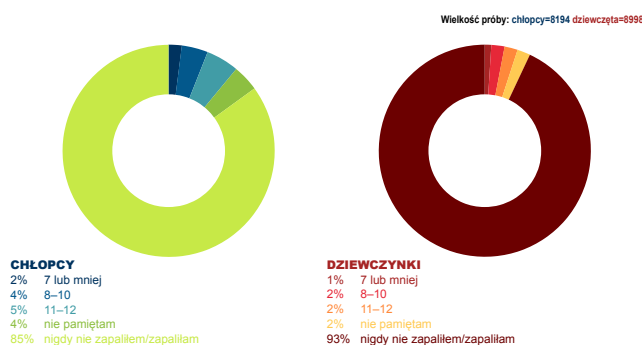
Warto podkreślić, że spośród uczniów szkół podstawowych **3%** chłopców i **1%** dziewcząt po papierosa sięgnęło jeszcze przed pójściem do szkoły. Respondenci najczęściej nie pamiętają, kiedy sięgają po papierosa. Wskaźnik tych osób w grupie uczniów szkół podstawowych wynosi **9%** chłopcy i **6%** dziewczęta. Z kolei wskaźnik wśród grupy gimnazjalistów, którzy nie pamiętają kiedy sięgnęli po papierosa kształtuje się na poziomie **17%** dla chłopców i **18%** dla dziewcząt. Pocięszające jest to, że nadal **81%** uczniów i **88%** uczennic szkoły podstawowej

jeszcze nigdy nie sięgnęło po papierosa, natomiast odsetek wśród gimnazjalistów przedstawia się odpowiednio (chłopcy – **61%**, dziewczęta – **64%**).

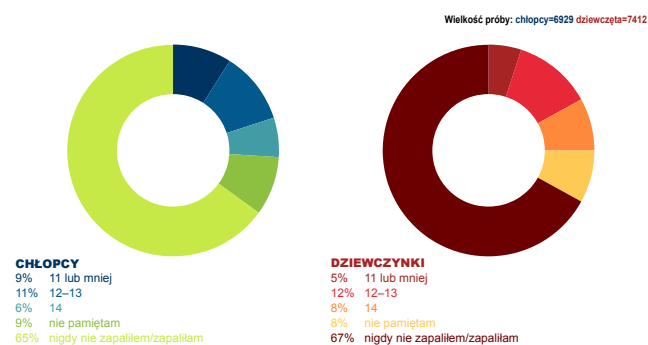
W roku 2014 okres pierwszego sięgnięcia po papierosa przypada na lata nauki w szkole podstawowej u **11%** chłopców i **5%** dziewcząt. Z kolei spośród uczniów szkół gimnazjalnych po papierosa sięgnęło **26%** chłopców i **25%** dziewcząt. Spośród uczniów szkół podstawowych zaledwie **2%** chłopców i **1%** dziewcząt po papierosa sięgnęło jeszcze przed pójściem do szkoły. Respondenci najczęściej sięgają po papierosa w wieku 11–12 lat czyli w momencie kończenia edukacji na poziomie szkoły podstawowej oraz w wieku 12–13 lat – w momencie nauki na poziomie szkoły gimnazjalnej.

Porównując oba okresy badawcze należy stwierdzić, że w ciągu roku spadła liczba uczniów, którzy nigdy nie sięgnęli po papierosa. Dotyczy to zarówno uczniów szkół podstawowych jak i gimnazjum.

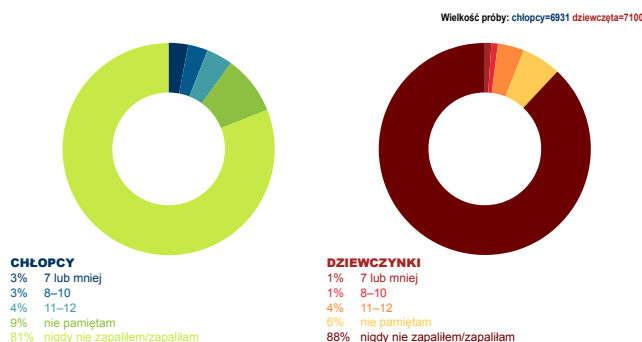
Wykres 11. Szkoła podstawowa 2014. Ile miałeś lat, gdy zdarzyło ci się po raz pierwszy w życiu zapalić papierosa?

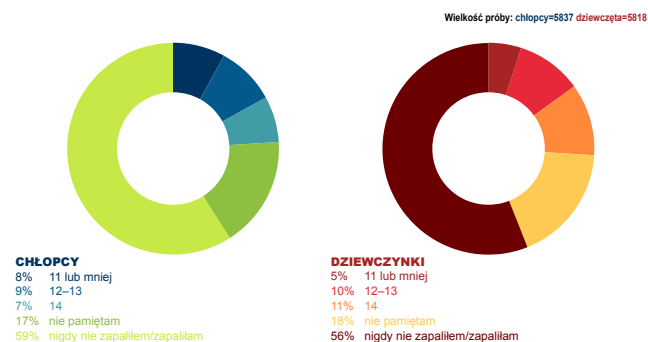
Wykres 12. Gimnazjum 2014. Ile miałeś lat, gdy zdarzyło ci się po raz pierwszy w życiu zapalić papierosa?

Wykres 13. Szkoła podstawowa 2015. Ile miałeś lat, gdy zdarzyło ci się po raz pierwszy w życiu zapalić papierosa?

Wykres 14. Gimnazjum 2015. Ile miałeś lat, gdy zdarzyło ci się po raz pierwszy w życiu zapalić papierosa?

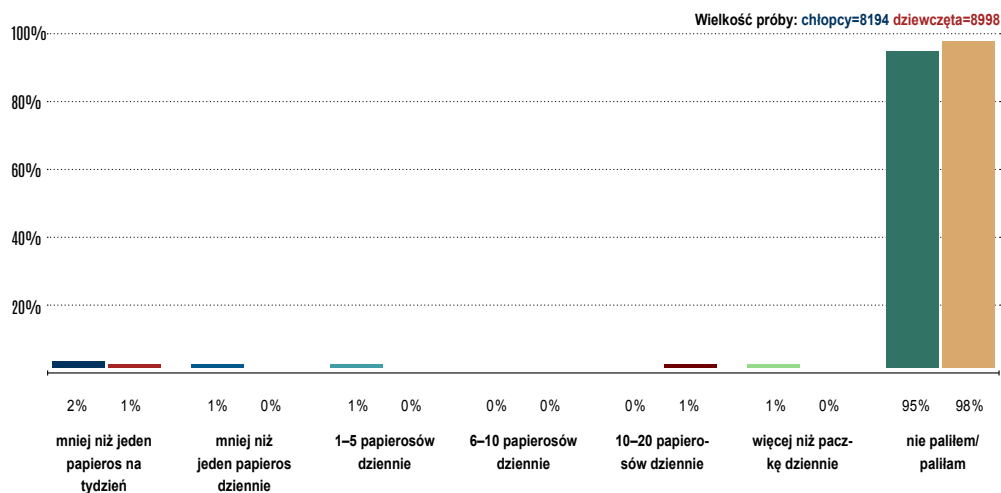
W 2015 roku, podobnie jak w 2014 uczniowie szkół podstawowych w ciągu ostatnich 30 dni zazwyczaj nie sięgali po papierosa. Zaledwie **2%** chłopców w ciągu ostatnich 30 dni sięgnęło

po papierosa rzadziej niż raz na tydzień, **1%** rzadziej niż raz na dzień. Na wszystkich uczniach biorących udział w badaniu prawie **1%** chłopców zadeklarowało, że pali papierosy w ilości przekraczającej paczkę dziennie. Badane uczennice szkół podstawowych rzadziej niż chłopcy sięgają po papierosa. Spośród badanych dziewcząt **95%** zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 30 dni nie sięgano po papierosa, a **2%** wskazało, że pali mniej niż jeden papieros na tydzień; **1%** pali jeden papieros dziennie i tyle samo uczennic pali więcej niż paczkę dziennie.

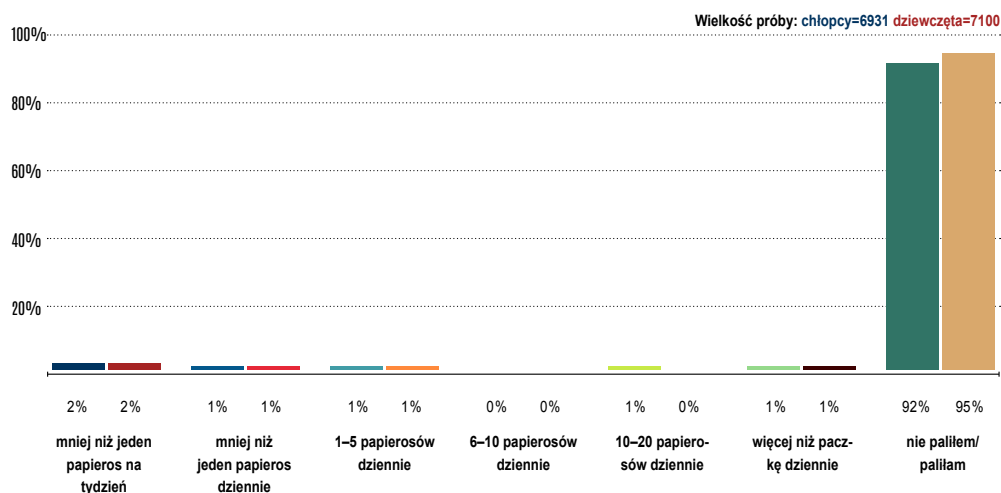
Wśród uczniów szkół gimnazjalnych do sięgnięcia po papierosa przyznało się **22%** chłopców i dziewcząt (rok 2014: chłopcy – **19%**, dziewczęta – **18%**, zatem są to wzrosty o **+3%** i **+4%**). Zazwyczaj są to przypadki sporadyczne, można przypuszczać, że przy okazji towarzyskich spotkań w grupie rówieśników. Biorąc pod uwagę łączne odpowiedzi uczniów deklarujących codzienne palenie papierosów warto dodać, że co ósmy chłopiec – uczeń szkoły gimnazjalnej sięga po papierosa codziennie (1 – 5 papierosów dziennie – **6%**, 6 – 10 papierosów dziennie – **3%**, 10 – 20 papierosów dziennie – **2%**, więcej niż paczkę dziennie – **2%**), a co szesnasty chłopiec (**6%**) sięga po papierosa mniej niż jeden raz na tydzień. Z kolei codziennie po papierosa sięga co dziewiąta uczennica gimnazjum (1–5 papierosów dziennie – **6%**, 6–10 papierosów dziennie – **3%**, 10–20 papierosów dziennie – **2%**, więcej niż paczkę dziennie – **1%**), a co dwunasta (**8%**) pali okazjonalnie, mniej niż jeden papieros na tydzień.

W roku 2014 codzienne palenie papierosów deklarował co dziesiąty uczeń gimnazjum (1–5 papierosów dziennie – **4%**, 6–10 papierosów dziennie – **2%**, 10–20 papierosów dziennie – **2%**, więcej niż paczkę dziennie – **2%**). Z kolei co dwudziesty (**5%**) sięgał po papierosa mniej niż jeden raz na tydzień. Odnosząc się do odpowiedzi wskazywanych przez dziewczęta należy stwierdzić, że co dwunasta uczennica gimnazjum pali co najmniej jednego papierosa dziennie (1–5 papierosów dziennie – **4%**, 6–10 papierosów dziennie – **2%**, 10–20 papierosów dziennie – **1%**, więcej niż paczkę dziennie – **2%**), a co czternasta (**7%**) pali okazjonalnie, tj. mniej niż jeden papieros na tydzień. Jakkolwiek w ciągu roku nie zmniejszył się, w stopniu znaczącym, wskaźnik uczennic deklarujących abstynencję nikotynową, to można zauważyć, że wśród dziewcząt rośnie wskaźnik tych, które w oświadczają, że wypalają więcej niż jednego papierosa dziennie (**+3%**).

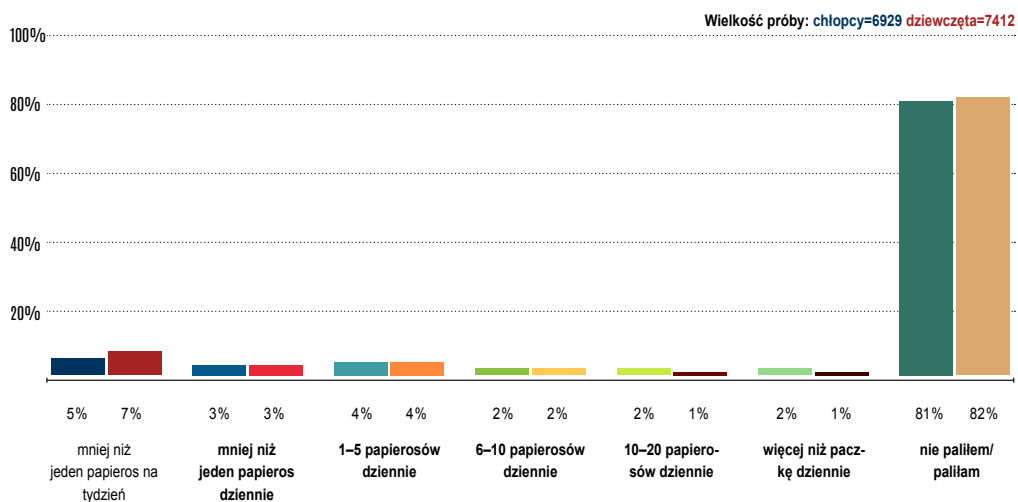
Wykres 15. Szkoła podstawowa 2014. Jak często palites/paliłas papierosy w ciągu ostatnich 30 dni?

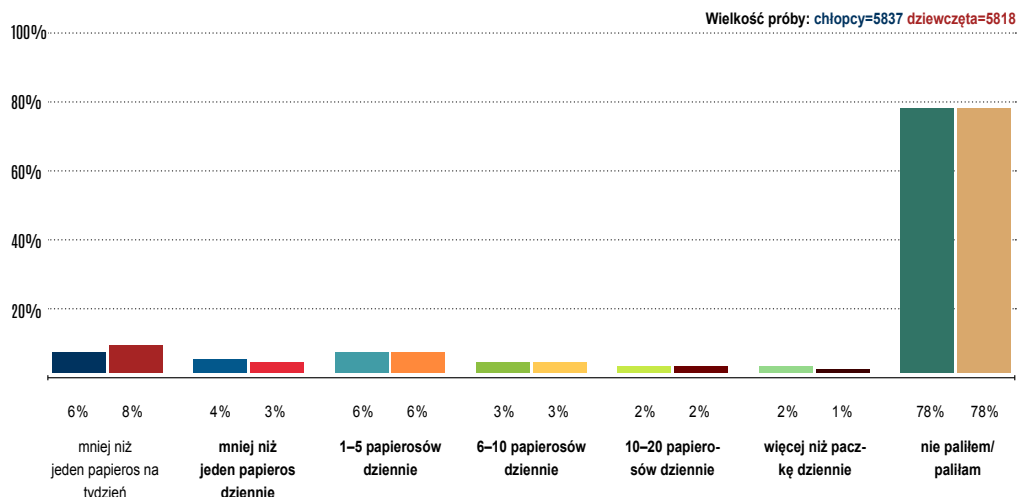
Wykres 16. Szkoła podstawowa 2015. Jak często palites/paliłas papierosy w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 17. Gimnazjum 2014. Jak często palites/paliłas papierosy w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 18. Gimnazjum 2015. Jak często paliteś/palitaś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni?

Porównując odpowiedzi badanych odnoszących się do pytania o częstotliwość palenia papierosów z pytaniem o opinię na temat powszechności tego zjawiska wśród rówieśników badanych uczniów można powiedzieć, że opinia rozpowszechniona wśród badanych o tym, że ich rówieśnicy palą papierosy jest bardziej powszechna niż samo palenie papierosów przez respondentów. W roku 2014 mniej więcej połowa uczniów szkół podstawowych nie potrafiło ocenić, czy ich rówieśnicy palą papierosy, czy też nie (chłopcy – **51%**, dziewczęta – **53%**). Nie więcej niż dwóch na siedmiu badanych uczniów (chłopcy – **27%**, dziewczęta – **26%**) stwierdziło, że spośród ich rówieśników najwyżej co dziesiąty pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu, a około co ósmy badany (chłopcy – **13%**, dziewczęta – **12%**) wskazuje, że sięgających po papierosy jest więcej, pomiędzy **10%** a **25%**. Na większość wskazuje zaledwie **4%** uczniów szkół podstawowych.

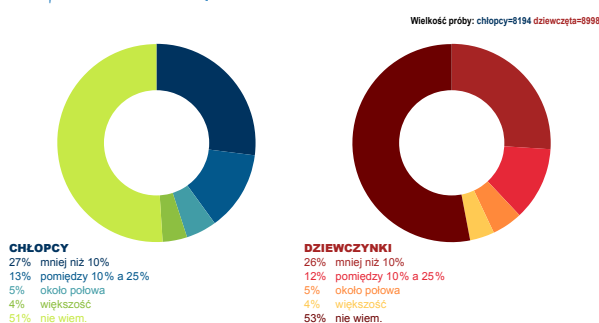
Odnosząc się do wyników z roku 2015 można powiedzieć, że zmniejszył się odsetek uczniów, którzy nie potrafią ocenić, czy ich rówieśnicy palą papierosy, czy też nie (chłopcy – **45%**, dziewczęta – **44%**), co świadczy o większej wiedzy badanych o tym, czy ich rówieśnicy palą papierosy. Być może jest to spowodowane zwiększeniem wrażliwości uczniów na problem palenia papierosów przez ich rówieśników. Nie więcej niż dwóch na siedmiu badanych uczniów (chłopcy – **27%**, dziewczęta – **25%**) stwierdza, że spośród ich rówieśników najwyżej co dziesiąty pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu, a około **16%** chłopców i **18%** dziewcząt wskazuje, że sięgających po papierosy jest więcej, pomiędzy 10% a 25%. Na większość wskazuje zaledwie **6%** respondentów ze szkół podstawowych.

Jeśli chodzi o gimnazjalistów w 2014 roku, to gdyby połączyć kategorie odpowiedzi *około połowa* (**17%**) i *większość* (**16%**) można byłoby powiedzieć, że co trzeci badany uczeń gimnazjum jest przekonany, że spośród jego rówieśników przynajmniej połowa pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu. Można także powiedzieć, że **27%** przyznaje, że przynajmniej raz

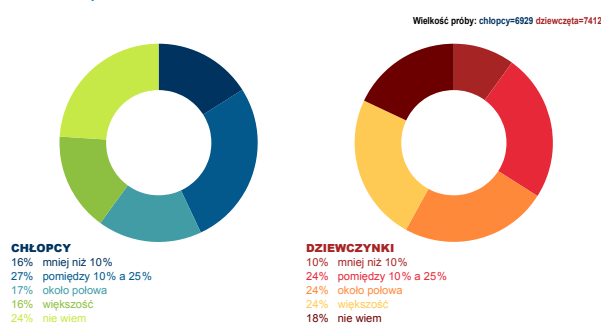
w miesiącu pali papierosy **15%** do **25%** ich rówieśników. Mniej więcej co szósty (**16%**) uczeń wyraża przekonanie, że palących papierosy jest mniej niż **10%**. Podobny rozkład odpowiedzi można zauważyć wśród badanych dziewcząt, spośród których **48%** wskazuje, że palących rówieśników jest połowa i więcej, **24%** badanych wskazuje na **10% – 25%**, a **10%** wskazuje na **10%** udział palących w swojej grupie rówieśniczej.

Z kolei w roku 2015 można powiedzieć, że nieco mniej niż co drugi badany uczeń gimnazjum jest przekonany, że spośród jego rówieśników przynajmniej połowa pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu (około połowa – **21%** i większość – **20%**). Można także powiedzieć, że **28%** przyznaje, że przynajmniej raz w miesiącu pali papierosy *od 10% do 25%* ich rówieśników. Zmniejsza się odsetek badanych, którzy wyrażają przekonanie, że palących papierosy jest *mniej niż 10%* (**12%**), chociaż dziewczęta częściej niż w poprzednim roku uważają, że palących rówieśników jest *połowa i więcej* (**59%**), a **21%** wskazuje na *10% – 25%*. Spośród dziewcząt **7%** wskazuje na najwyższy 10-procentowy udział palących w swojej grupie rówieśniczej.

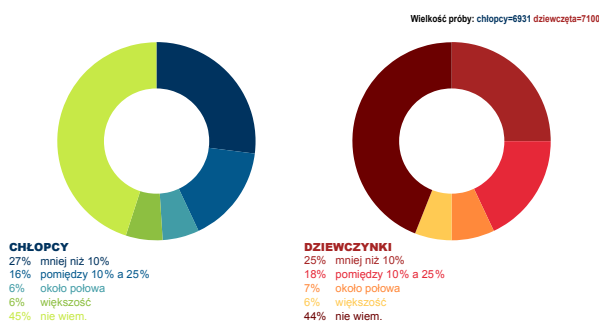
Wykres 19. Szkoła podstawowa 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu?

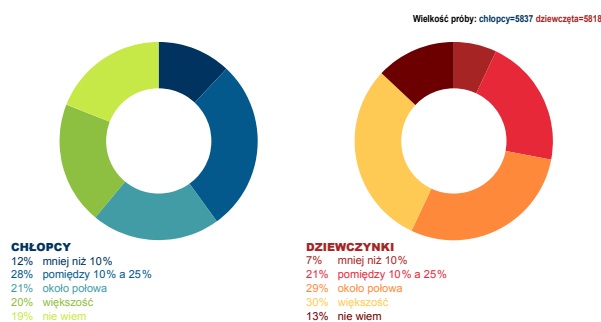
Wykres 20. Gimnazjum 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu?

Wykres 21. Szkoła podstawowa 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu?

Wykres 22. Gimnazjum 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pali papierosy przynajmniej raz w miesiącu?

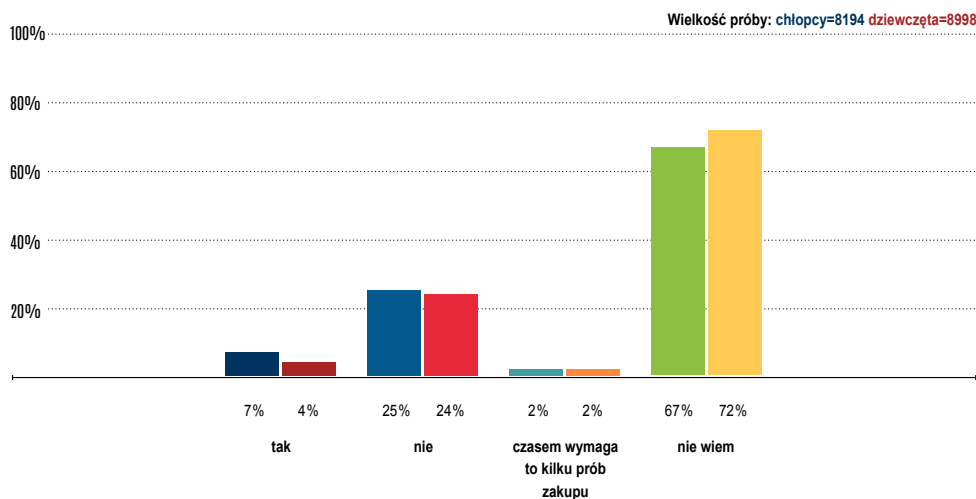
Biorąc pod uwagę fakt, że spośród uczniów szkół gimnazjalnych około **17%** paliło papierosy w ciągu ostatnich 30 dni można powiedzieć, że więcej gimnazjalistów jest przekonanych, że kupi papierosy niż gimnazjalistów, którzy chcą po nie sięgnąć w celu zapalenia. Na postawione w 2014 roku w kwestionariuszu ankiety pytanie, czy *Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić papierosy* prawie co trzeci chłopiec (**31%**) i dwie na siedem dziewcząt (**28%**) w wieku gimnazjalnym odpowiedziały: *Tak*. Zakup papierosów nie udał się co dziesiątemu chłopcu (**10%**) i co jedenastej dziewczynce (**9%**), a do którejś z kolei udanej próby przyznał się co czternasty chłopiec (**7%**) i co jedenasta dziewczynka (**9%**). Spośród badanych gimnazjalistów mniej więcej połowa nie ma wyrobionego zdania w tej kwestii (chłopcy – **53%**, dziewczęta – **55%**).

Odnosząc się do wyników badań z roku 2015 należy stwierdzić, że znacznie wzrósł odsetek badanych gimnazjalistów przekonanych o skutecznej próbie zakupu papierosów. Spośród badanych prawie dwóch na pięciu chłopców (**42%**) i zbliżona liczba dziewcząt (**40%**) w wieku gimnazjalnym odpowiedziały: *Tak*. Według deklaracji zakup papierosów nie udałby się co dwunastemu chłopcu (**8%**) i co szesnastej dziewczynce (**6%**), a do którejś z kolei udanej próby przyznało się **9%** chłopców i **12%** dziewcząt. Spośród badanych gimnazjalistów mniej niż połowa nie ma wyrobionego zdania w tej kwestii (chłopcy – **42%**, dziewczęta – **43%**).

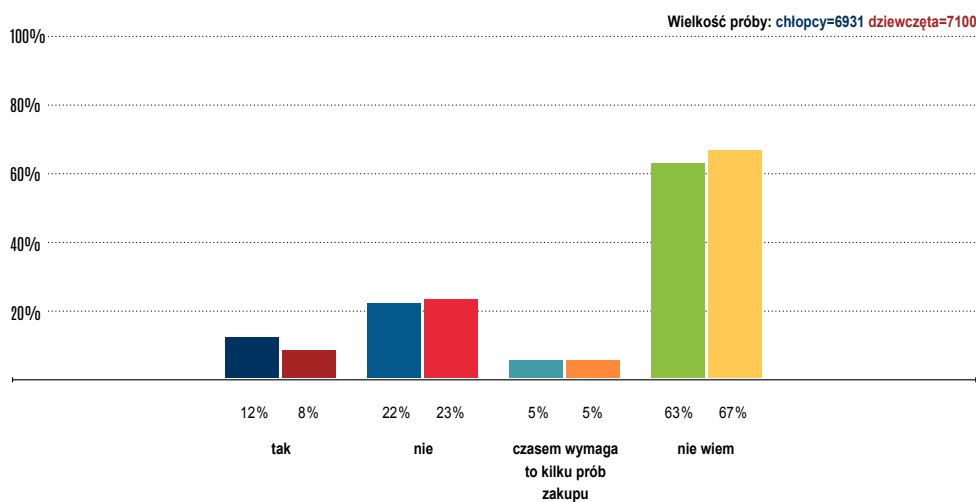
Odnosząc się do odpowiedzi uczniów szkół podstawowych należy stwierdzić, że jakkolwiek w zdecydowanej większości są oni przekonani o niepowodzeniu próby zakupu papierosów (chłopcy – **25%**, dziewczęta – **24%**), to w porównaniu z rokiem 2014 odsetek delikatnie spada (chłopcy – **22%**, dziewczęta – **23%**). Rośnie z kolei wskaźnik badanych chłopców i dziewcząt, przekonanych o powodzeniu próby zakupu papierosów (rok 2014: chłopcy – **7%**, dziewczęta – **4%**, rok 2015: chłopcy **12%** dziewczęta – **8%**).

Warto podkreślić fakt, że zarówno wśród uczniów szkół podstawowych jak i uczniów szkół gimnazjalnych rośnie przekonanie o tym, że mogą z powodzeniem kupić paczkę papierosów. Jakkolwiek może to wynikać zarówno z tego, że są to respondenci o rok starsi niż w roku 2014, to nie zmienia to faktu, że jakimkolwiek niepełnoletniemu udaje się kupić papierosy. Należałoby zatem, z jednej strony, wzmocnić działania zmierzające do wzrostu świadomości zdrowotnej wśród uczniów, ale też zaostrzyć sankcje wobec sprzedawców.

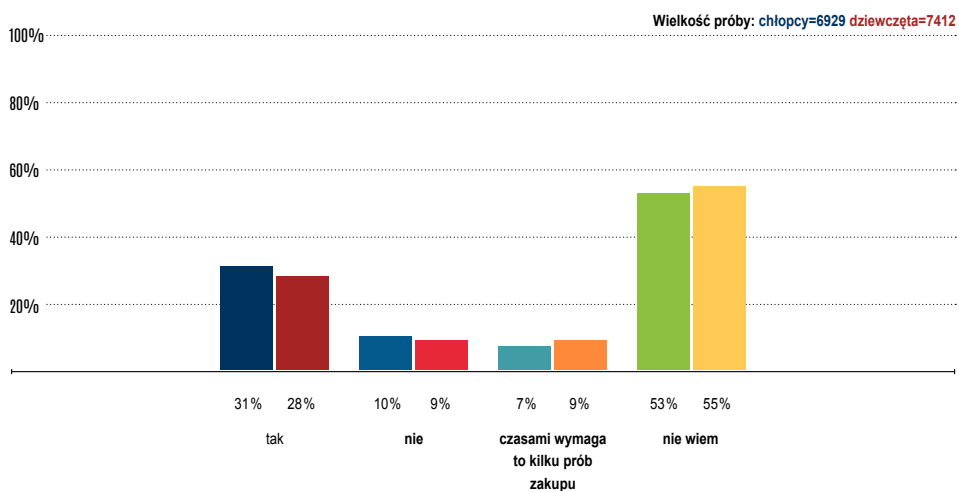
Wykres 23. Szkoła podstawowa 2014. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić papierosy?

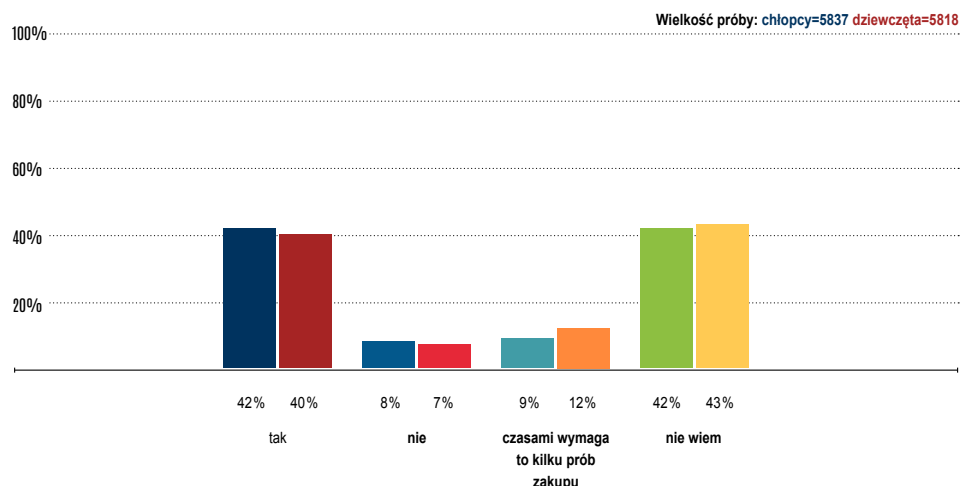
Wykres 24. Szkoła podstawowa 2015. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić papierosy?

Wykres 25. Gimnazjum 2014. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić papierosy?

Wykres 26. Gimnazjum 2015. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić papierosy?

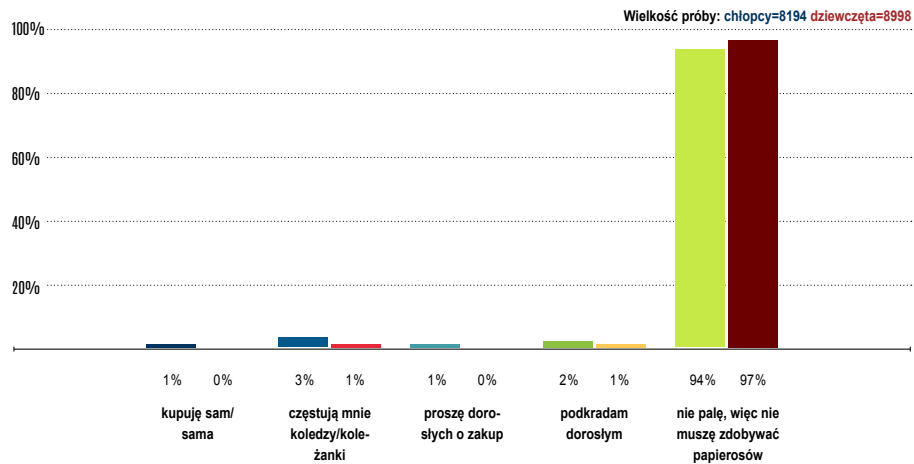

W roku 2014 palący papierosy uczniowie szkół podstawowych najczęściej byli częstowani przez koleżanki lub kolegów (chłopcy – **3%**, dziewczęta – **1%**), jak również podkradali dorosłym (chłopcy – **2%**, dziewczęta – **1%**). Ponadto mniej więcej 82 chłopcom spośród 8 194 udało się kupić papierosy samemu lub poprosili o zakup inny dorosłych. Uczniowie szkół gimnazjalnych najczęściej sami kupowali papierosy (chłopcy – **10%**, dziewczęta – **7%**) oraz byli częstowani przez kolegów lub koleżanki (chłopcy – **7%**, dziewczęta – **10%**). Jeżeli chodzi o inne źródła to **3%** chłopców i **2%** dziewcząt o zakup papierosów prosi inne osoby dorosłe, a co pięćdziesiąty badany (**2%**) podkrada je rodzicom.

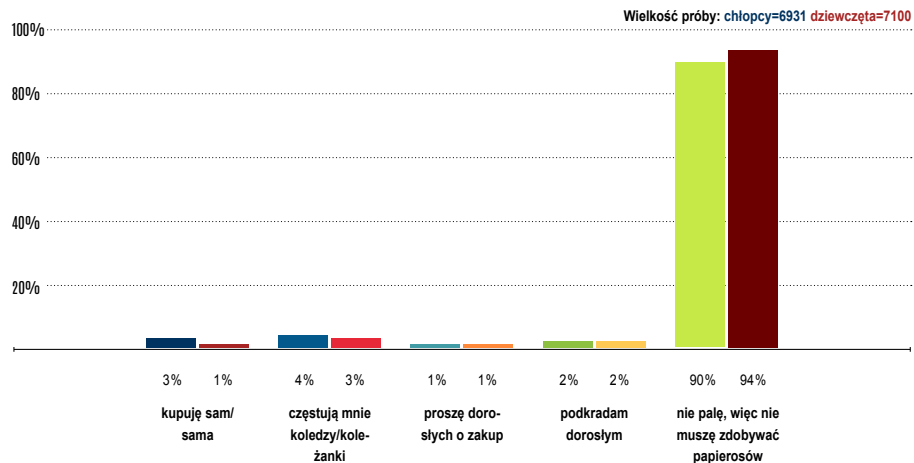
Wśród palących papierosy uczniów szkół podstawowych, w roku 2015 wzrósł odsetek uczennic, które są częstowane papierosami (**4%**) oraz podkradają je dorosłym (**2%**). Ponadto mniej więcej 270 chłopcom spośród badanych niemal 7 tys. osób udaje się kupić papierosy samemu lub proszą o zakup inne osoby dorosłe (łącznie **4%**). Uczniowie szkół gimnazjalnych najczęściej sami kupują papierosy (chłopcy – **13%**, dziewczęta – **11%**) oraz są częstowani przez kolegów lub koleżanki (chłopcy – **9%**, dziewczęta – **12%**). Jeżeli chodzi o inne źródła to nadal **3%** chłopców i dziewcząt o zakup papierosów prosi inne osoby dorosłe, a co pięćdziesiąty badany (chłopcy – **2%**, dziewczęta **3%**) podkrada je rodzicom.

Wzrost odpowiedzi świadczących o samodzielnym kupowaniu papierosów oraz o relatywnie łatwym dostępie do nich za pośrednictwem grupy rówieśniczej (częstowanie) jest niepokojący. Może on świadczyć zarówno o łatwiejszym dostępie do wyrobów tytoniowych w sklepach, jak również o rosnącej pewności siebie młodzieży przy zdobywaniu papierosów.

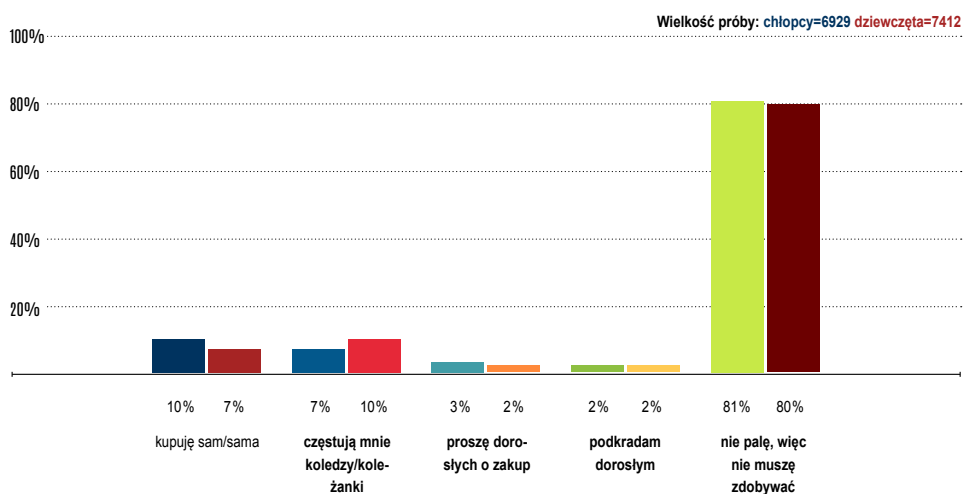
Wykres 27. Szkoła podstawowa 2014. W jaki sposób zdobywasz papierosy, które palisz?

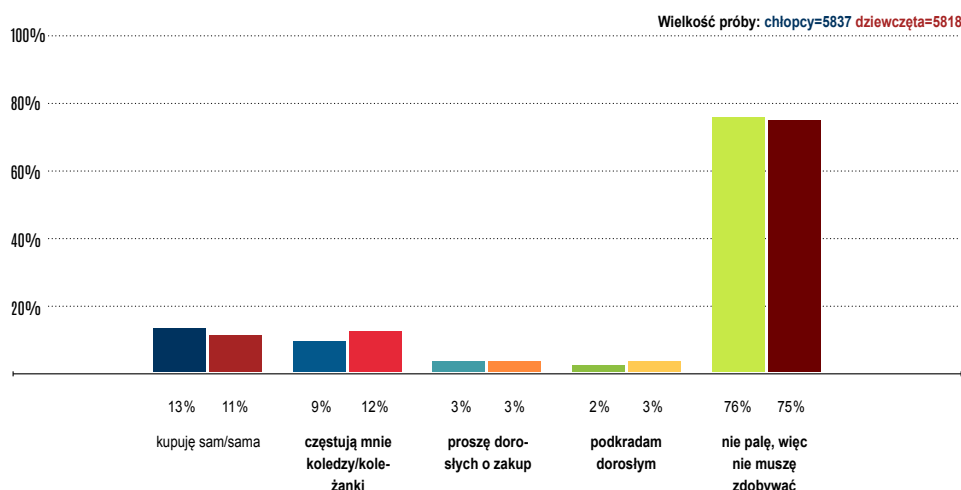
Wykres 28. Szkoła podstawowa 2015. W jaki sposób zdobywasz papierosy, które palisz?

Wykres 29. Gimnazjum 2014. W jaki sposób zdobywasz dla siebie papierosy.

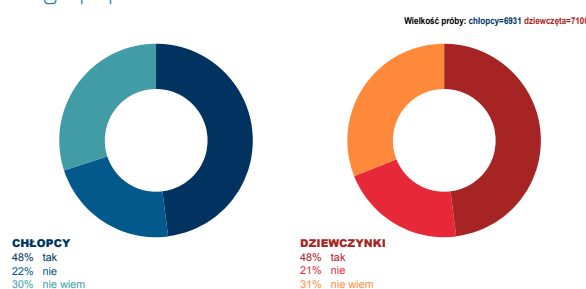
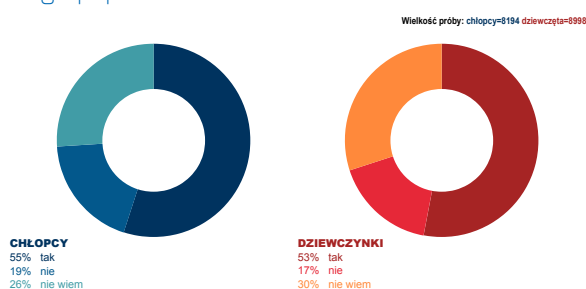
Wykres 30. Gimnazjum 2015. W jaki sposób zdobywasz dla siebie papierosy.

Uczniom szkoły podstawowej postawiono pytanie *czy wypalenie jednego papierosa szkodzi?* Z zebranych danych empirycznych wynika, że nieco ponad połowa badanych (chłopcy **55%**, dziewczęta – **53%**) jest przekonana, że wypalenie jednego papierosa szkodzi. Przeciwnego zdania jest **19%** chłopców i **17%** dziewcząt. Poza tym **26%** chłopców i **30%** dziewcząt deklaruje brak wiedzy w tej kwestii. Odnosząc wyniki badania przeprowadzonego w roku 2015 należy stwierdzić, że zmniejsza się odsetek badanych przekonanych o szkodliwości wypalenia chociażby jednego papierosa (chłopcy i dziewczęta po **48%**) przy jednoczesnym zmniejszeniu odsetka badanych, którzy twierdzą odwrotnie (chłopcy – **22%**, dziewczęta – **21%**). Poza tym nieco więcej, niż w roku 2014, bowiem **30%** chłopców i **31%** dziewcząt, deklaruje brak wiedzy w tej kwestii.

Wykres 31. Szkoła podstawowa 2014. Czy wypalenie jednego papierosa szkodzi?

Wykres 32. Szkoła podstawowa 2015. Czy wypalenie jednego papierosa szkodzi?

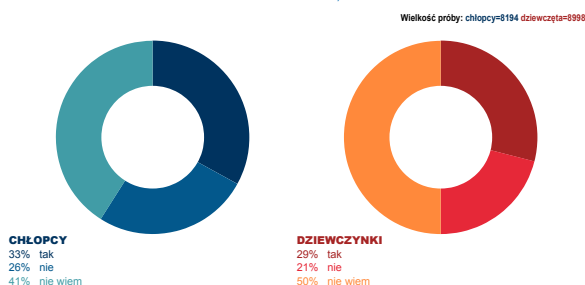
5.3. Picie alkoholu przez młodzież

Kolejnym zagadnieniem podjętym w socjologicznym badaniu empirycznym realizowanym w ramach programu Zachowaj Trzeźwy Umysł® są opinie uczniów szkół podstawowych na temat szkodliwości alkoholu oraz deklaracje uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych dotyczące jego spożywania.

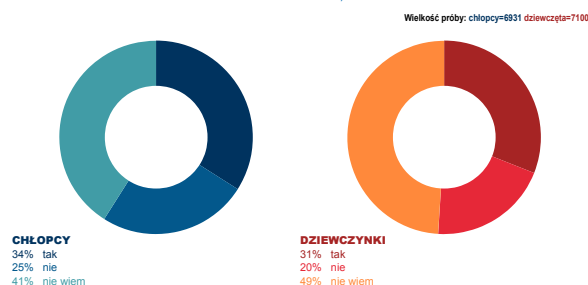
Na postawione w kwestionariuszu skierowanym do uczniów szkół podstawowych pytanie: *Czy alkohol, który znajduje się w piwie, winie i wódce jest taki sam (to ten sam związek chemiczny)* najczęściej badani deklaruowali brak wiedzy (nie wiem chłopcy – **41%**, dziewczęta – **50%**). Spośród badanych **33%** chłopców i **29%** dziewcząt wskazało, że jest to ten sam związek chemiczny. Warto jednak podkreślić, że co czwarty badany chłopiec (**26%**) i co piąta dziewczynka (**21%**) są przekonani, że alkohol znajdujący się w piwie, winie, wódce nie jest taki sam.

Postawienie tego samego pytania w roku 2015 ujawniło, że nastąpił delikatny wzrost wiedzy. Jakkolwiek najczęściej badani deklaruowali *nie wiem* (chłopcy – **41%**, dziewczęta – **49%**), to spośród badanych **34%** chłopców i **31%** dziewcząt wskazało, że jest to ten sam związek chemiczny. Nadal co czwarty badany chłopiec (**25%**) i co piąta dziewczynka (**20%**) są przekonani, że alkohol znajdujący się w piwie, winie, wódce nie jest taki sam.

Wykres 33. Szkoła podstawowa 2014. Czy alkohol, który znajduje się w piwie, winie i wódce jest taki sam (to ten sam związek chemiczny)?

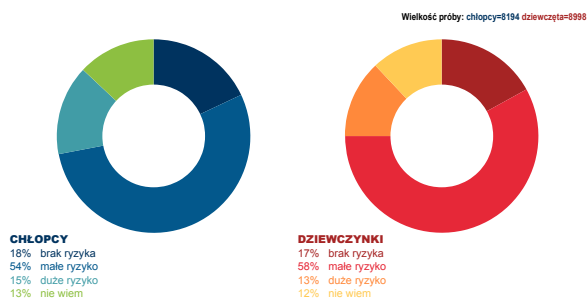

Wykres 34. Szkoła podstawowa 2015. Czy alkohol, który znajduje się w piwie, winie i wódce jest taki sam (to ten sam związek chemiczny)?

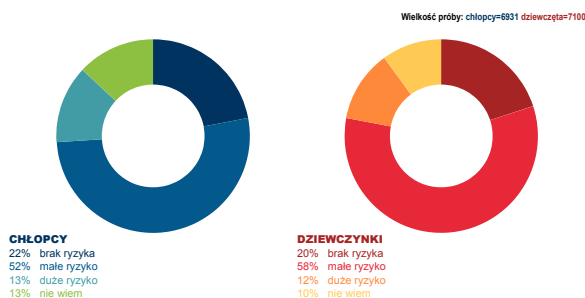

Gdyby połączyć kategorię odpowiedzi wskazujące na *brak ryzyka* i *małe ryzyko* związane z okazjonalnym spożywaniem alkoholu można by powiedzieć, że spośród badanych uczniów szkół podstawowych prawie trzy czwarte chłopców (**72%**) i dziewcząt (**75%**) uznaje małą szkodliwość zdrowotną związaną ze sporadycznym spożywaniem alkoholu. W roku 2015 odsetek ten delikatnie wzrósł (chłopcy – **74%**, dziewczęta – **78%**). Na *duże ryzyko* wskazał zaledwie co ósmy badany uczeń w roku 2014 (chłopcy – **15%**, dziewczęta – **13%**) i co siódmy chłopiec (a co ósma dziewczynka) w roku 2015 (chłopcy – **13%**, dziewczęta – **12%**).

Wykres 35. Szkoła podstawowa 2014. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli piją alkohol od czasu do czasu (nie natógowo, ale okazjonalnie)?

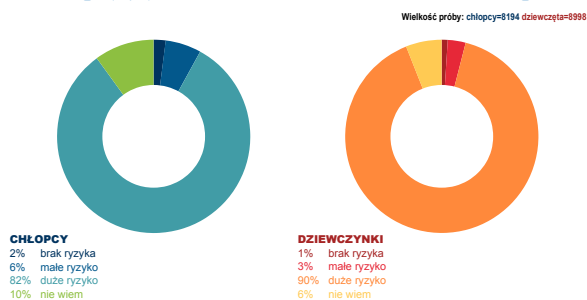

Wykres 36. Szkoła podstawowa 2015. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli piją alkohol od czasu do czasu (nie natógowo, ale okazjonalnie)?

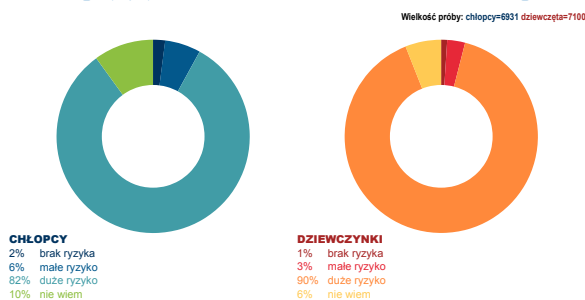

Odmienne kształtują się opinie badanych odnoszące się do natógowego spożywania alkoholu. Spośród badanych uczniów szkół podstawowych w 2015 roku **90%** dziewcząt i **82%** chłopców wskazuje na *duże ryzyko*, a zaledwie **4%** dziewcząt i **8%** chłopców wskazuje na *małe ryzyko* i *brak ryzyka* związanego z natógowym spożywaniem alkoholu. Poza tym co dziesiąty chłopiec (**10%**) i co szesnasta dziewczynka (**6%**) tłumacząc się niewiedzą nie zajęła jednoznacznego stanowiska w tej kwestii. W tym pytaniu wyniki z 2014 oraz 2015 roku są identyczne.

Wykres 37. Szkoła podstawowa 2014. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), gdy piją alkohol bardzo często lub natógowo?

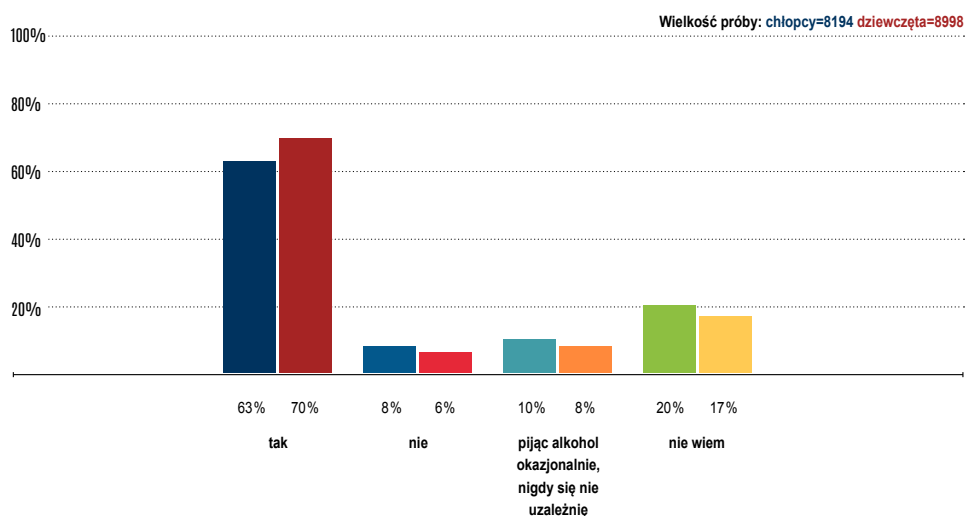
Wykres 38. Szkoła podstawowa 2015. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie szkodzą sobie (zdrowotnie lub w inny sposób), gdy piją alkohol bardzo często lub natógowo?

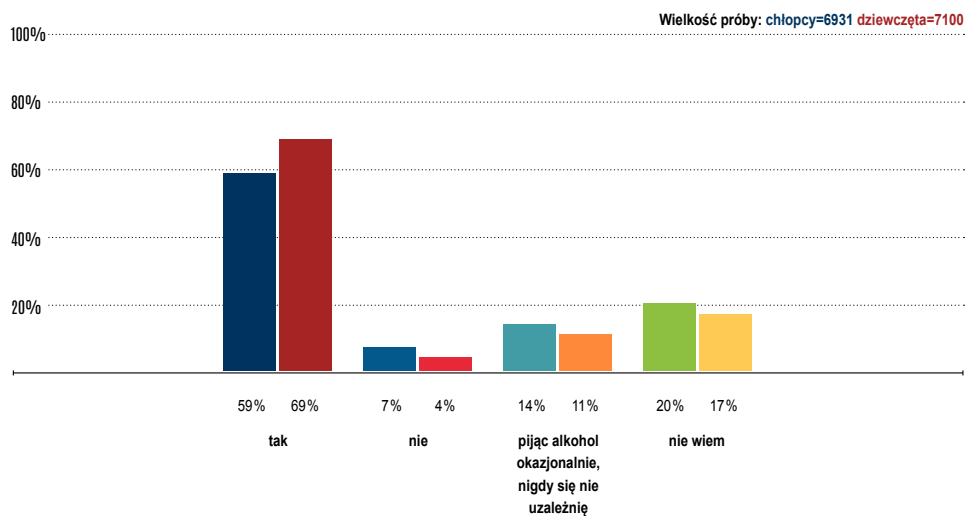
Przy tak powszechnej opinii o szkodliwości alkoholu, stosunkowo mało uczniów szkół podstawowych podziela opinię, że łatwo jest się uzależnić od alkoholu. Jakkolwiek spośród badanych w 2014 roku **63%** chłopców i **70%** dziewcząt podziela tę opinię, a **8%** chłopców i **6%** dziewcząt jest przeciwnego zdania, to w 2015 roku odnotowano delikatny spadek (**59%** chłopców i **69%** dziewcząt podziela tę opinię, **7%** chłopców i **4%** dziewcząt jest przeciwnego zdania). Wyraźne zmiany nastąpiły w opinii mówiącej, że pijąc alkohol okazjonalnie, człowiek nigdy się nie uzależni. W roku 2014 **10%** chłopców i **8%** dziewcząt wyrażało tę opinię, natomiast

w roku 2015 już **14%** chłopców i **12%** dziewcząt. Poza tym mniej więcej co piąty chłopiec (**20%**) i prawie co szósta dziewczynka (**17%**) nie ma na ten temat wiedzy.

Wykres 39. Szkoła podstawowa 2014. Czy łatwo uzależnić się od alkoholu?

Wykres 40. Szkoła podstawowa 2015. Czy łatwo uzależnić się od alkoholu?

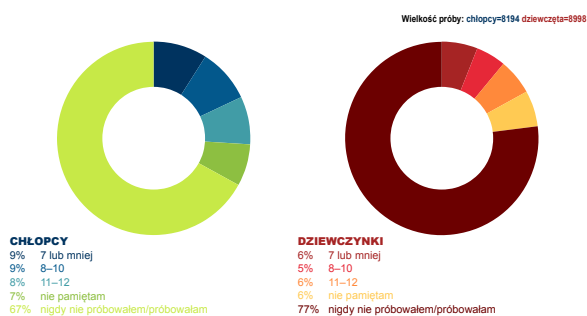

Z zebranych w drodze socjologicznych badań empirycznych danych statystycznych wynika, że uczniowie szkół podstawowych częściej sięgali po alkohol niż po papierosa. Można to dostrzec zarówno wśród chłopców jak i dziewczynek. Warto zwrócić uwagę, że po alkohol sięgają częściej chłopcy niż dziewczęta. Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na jakiegokolwiek sięgnięcie po alkohol wskaźnik odpowiedzi twierdzących dla chłopców wynosiłby (2014 – **33%**, 2015 – **39%**), natomiast dla dziewcząt (2014 – **23%**, 2015 – **33%**). W tej kwestii wyraźnie widać, że coraz więcej dzieci sięga po alkohol już w wieku szkoły podstawowej, jednak nie potrafią one dokładnie wskazać kiedy to miało miejsce. Spośród badanych w roku 2014 co siódmy chłopiec (**7%**) i co szesnasta dziewczynka (**6%**) nie była w stanie podać wie-

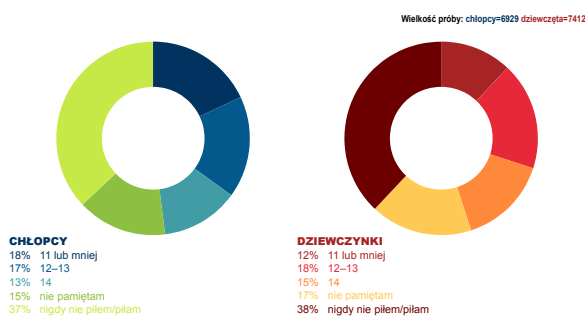
ku, w którym po raz pierwszy zdarzyło im się spróbować alkoholu, natomiast w roku 2015 wskaźnik tej odpowiedzi dla chłopców wynosi **13%**, a dla dziewcząt **11%**.

Podobnie sytuacja ma się wśród uczniów szkół gimnazjalnych. Jakkolwiek w 2014 roku **37%** chłopców, podobnie jak dziewcząt (**38%**) zadeklarowało całkowitą abstynencję od alkoholu, to nie dość, że zjawisko spożywania alkoholu w środowisku gimnazjalistów jest zjawiskiem dosyć powszechnym, to należy zaznaczyć, że w 2015 roku odsetek dziewcząt deklarujących abstynencję od alkoholu spadł o **9%**! Poza tym, dziewczęta częściej niż w 2014 roku wskazywały, że po raz pierwszy spożyły alkohol w wieku 14 lat (różnica **5%**). Wzorem uczniów szkół podstawowych, młodzież częściej niż w roku poprzednim nie jest w stanie podać wieku, w którym nastąpiło pierwsze spożycie alkoholu.

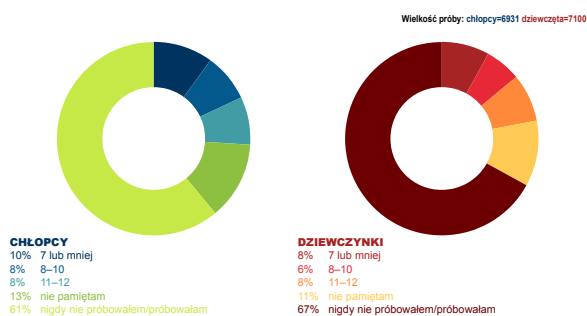
Wykres 41. Szkoła podstawowa 2014. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować alkoholu?

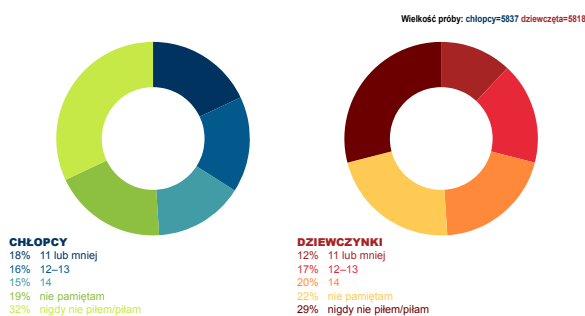
Wykres 42. Gimnazjum 2014. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować alkoholu?

Wykres 43. Szkoła podstawowa 2015. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować alkoholu?

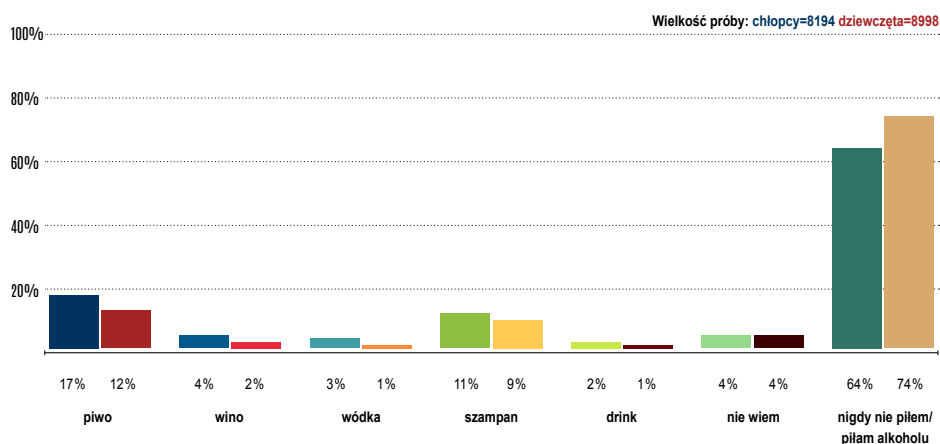
Wykres 44. Gimnazjum 2015. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować alkoholu?

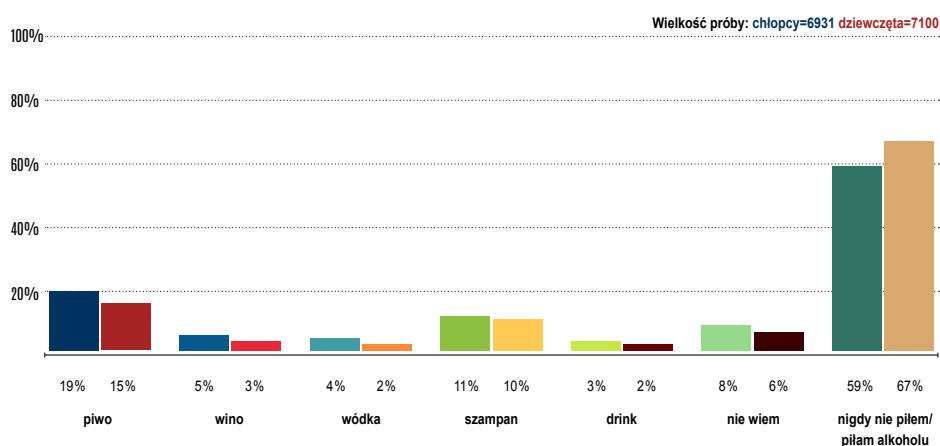
W roku 2014 uczniowie szkół podstawowych niemalże zgodnie deklarowali, że pierwszym alkoholem było piwo dla **17%** chłopców i **12%** dziewcząt oraz szampan dla **11%** chłopców i **9%** dziewcząt, zaś pozostałe trunki, takie jak wino (chłopcy – **4%**, dziewczęta – **2%**), drink

(chłopcy – **2%**, dziewczęta – **1%**) oraz wódka (chłopcy – **3%**, dziewczęta – **1%**) spożywane były przez nielicznych. Porównanie wyników socjologicznych badań z roku 2014 i 2015 wskazuje na nieznaczny wzrost zainteresowania dzieci wszystkimi rodzajami alkoholu. Zwiększa się także odsetek badanych, którzy nie byli świadomi, jaki był ich pierwszy alkohol.

Wykres 45. Szkoła podstawowa 2014. Alkohol, którego spróbowałeś/ spróbowałaś po raz pierwszy w życiu, to:

Wykres 46. Szkoła podstawowa 2015. Alkohol, którego spróbowałeś/ spróbowałaś po raz pierwszy w życiu, to:

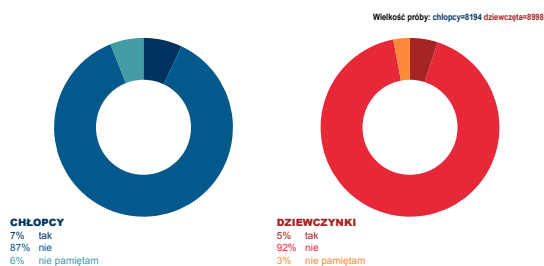

Wśród uczniów szkół podstawowych problem spożywania alkoholu wydaje się być znikomy, chociaż niepokojące jest, że z roku na rok rośnie odsetek badanych, którzy przyznali się do spożycia alkoholu na 30 dni przed badaniem. Spośród badanych w 2014 roku **7%** chłopców i **5%** dziewcząt ze szkół podstawowych przyznało się do spożycia alkoholu w okresie co najmniej 30 dni przed badaniem, natomiast w roku 2015 było to już **10%** chłopców i **8%** dziewcząt.

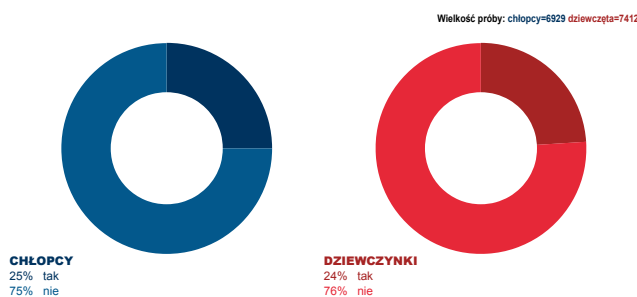
Jeżeli chodzi o gimnazja, to sytuacja wygląda znacznie gorzej. Jakkolwiek w 2014 roku **25%** chłopców i **24%** dziewcząt zadeklarowało spożycie alkoholu na 30 dni przed badaniem, to

w 2015 roku wskaźnik ten wynosi już **35%** dla chłopców i nieco więcej, bo **36%** dla dziewcząt. W tej kwestii należy podkreślić wyraźną zmianę na gorsze.

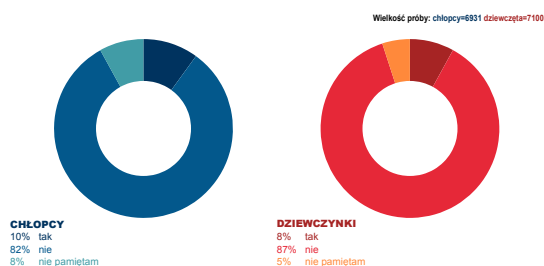
Wykres 47. Szkoła podstawowa 2014. Czy zdarzyło Ci się pić alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

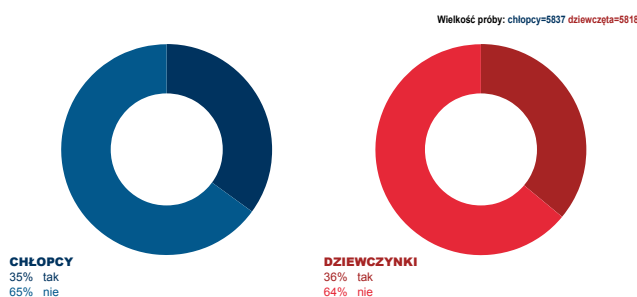
Wykres 48. Gimnazjum 2014. Czy piłeś/piłaś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 49. Szkoła podstawowa 2015. Czy zdarzyło Ci się pić alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

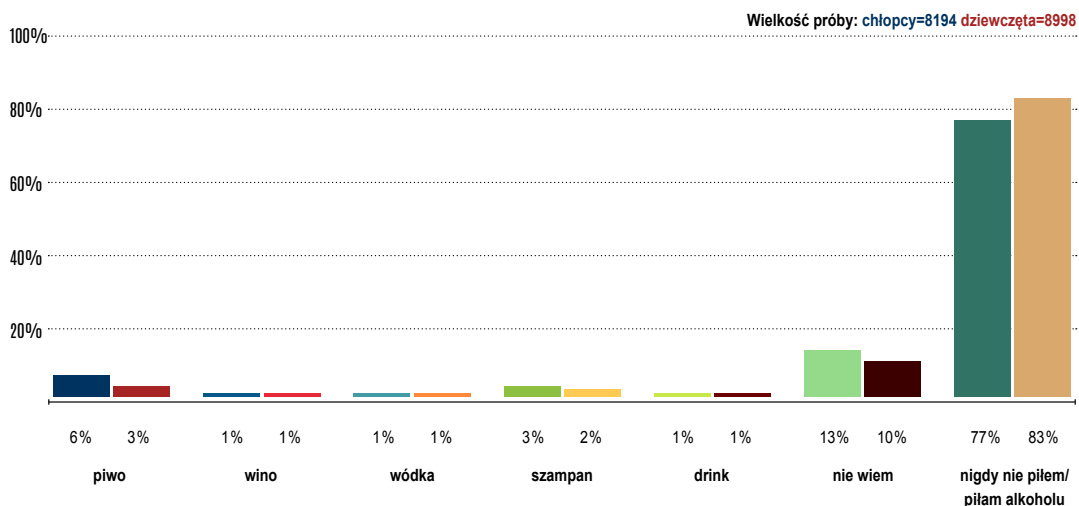
Wykres 50. Gimnazjum 2015. Czy piłeś/piłaś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

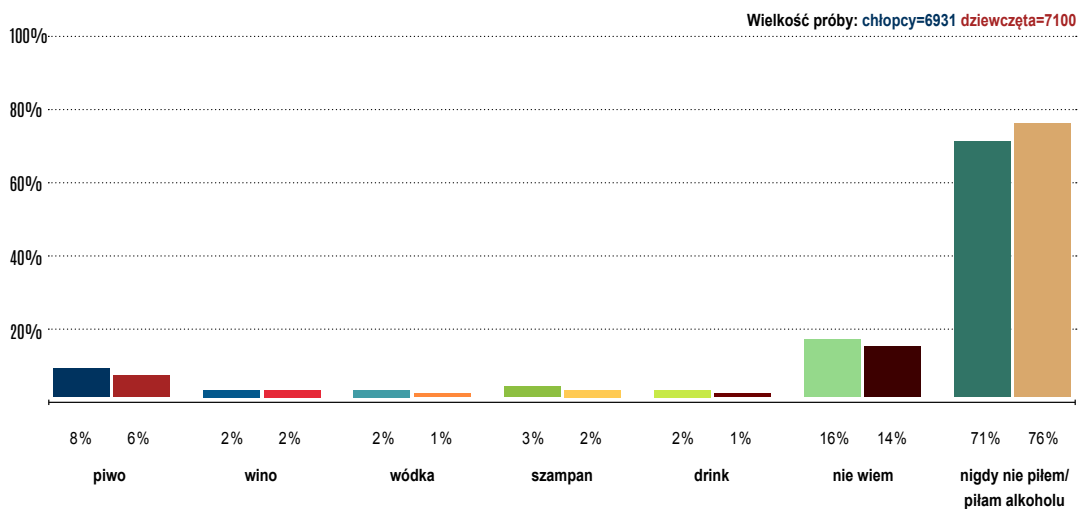
Spożywających alkohol uczniów szkół podstawowych można określić mianem nieświadomych początkujących, natomiast uczniowie gimnazjum to już doświadczeni „smakosze piwa”. Z roku na rok rośnie wskaźnik badanych, którzy nie wiedzą jaki rodzaj trunku spożywali oraz spada wskaźnik całkowitych abstynentów. Badani uczniowie szkół podstawowych częściej niż rok temu piją piwo (rok 2014: chłopcy **6%**, dziewczęta **3%**; rok 2015: chłopcy **8%**, dziewczęta **6%**), wino (rok 2014: chłopcy i dziewczęta **1%**; rok 2015: chłopcy i dziewczęta **2%**), wódkę (rok 2014: chłopcy i dziewczęta **1%**; rok 2015: chłopcy **2%**, dziewczęta **1%**), drink (rok 2014: chłopcy i dziewczęta **1%**; rok 2015: chłopcy **2%**, dziewczęta **1%**).

Z kolei badani uczniowie gimnazjum, którzy przyznali się do spożycia alkoholu, w ciągu 30 dni przed badaniem, częściej niż rok temu pili piwo (rok 2014: chłopcy **20%**, dziewczęta **19%**; rok 2015: chłopcy **26%**, dziewczęta **25%**) oraz wódkę (rok 2014: chłopcy **7%**, dziewczęta **6%**; rok 2015: chłopcy i dziewczęta po **8%**). Zainteresowanie innymi alkoholami pozostaje w dużej mierze niezmienione. Warto podkreślić, że różnice płci w odniesieniu do spożywania piwa oraz wódki coraz bardziej się zacierają.

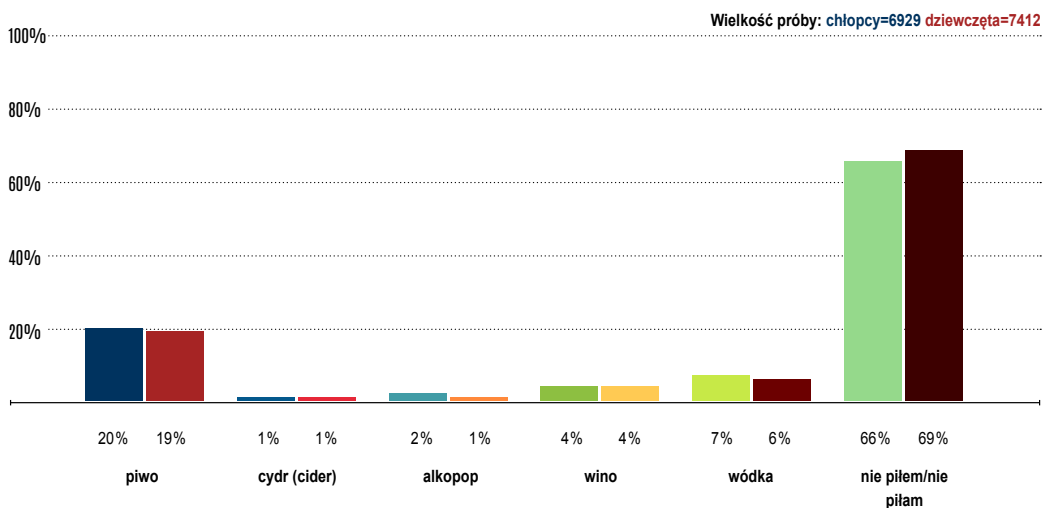
Wykres 51. Szkoła podstawowa 2014. Alkohol, który pites/pitas w ciągu ostatnich 30 dni to:

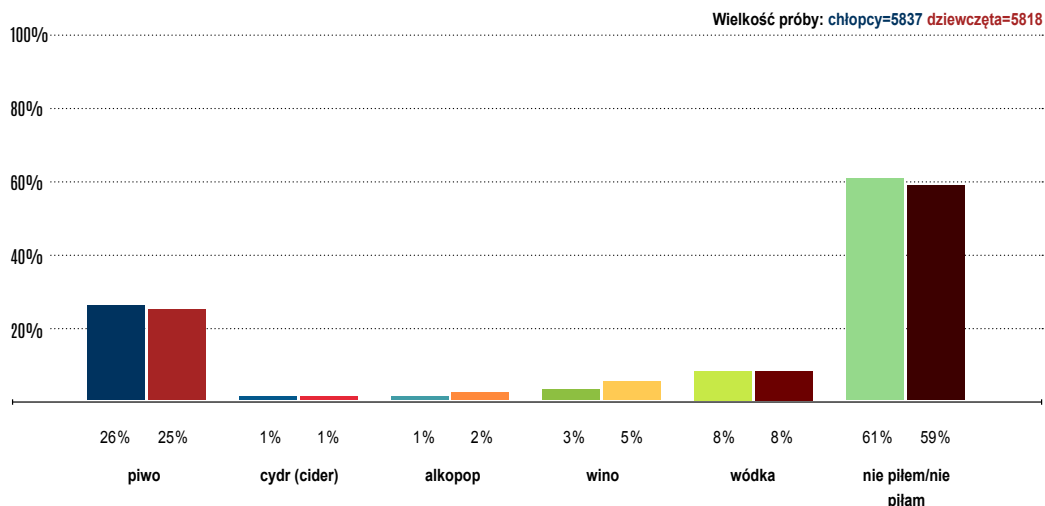
Wykres 52. Szkoła podstawowa 2015. Alkohol, który pites/pitas w ciągu ostatnich 30 dni to:

Wykres 53. Gimnazjum 2014. Jaki alkohol pites/pitas najczęściej w ciągu ostatnich 30 dni?

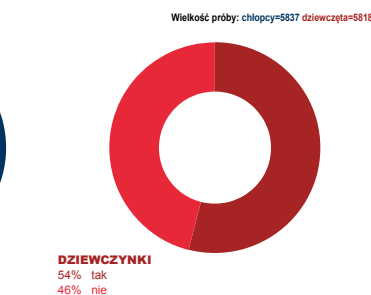
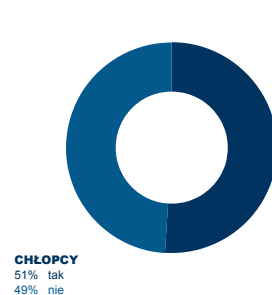
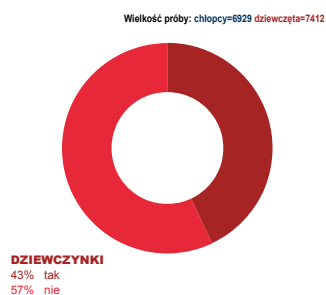
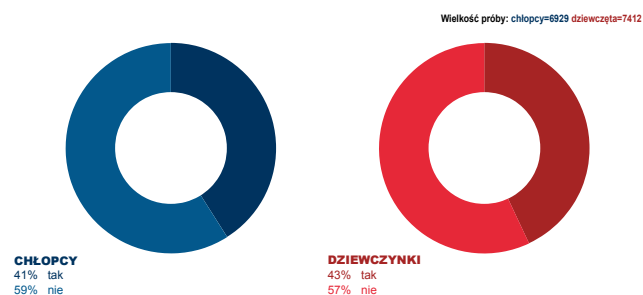
Wykres 54. Gimnazjum 2015. Jaki alkohol pites/pitaś najczęściej w ciągu ostatnich 30 dni?

W kwestionariuszu ankiety skierowanej do gimnazjalistów postawiono respondentom dodatkowe pytanie: *Czy pites alkohol w ciągu ostatnich 12 miesięcy?* Badani w 2015 roku w nieznacznej większości przyznali, że w ciągu ostatniego roku zdarzyło im się wypić alkohol (chłopcy – **51%**, dziewczęta – **54%**). Dane z 2014 roku wskazywały jeszcze na odwrotną sytuację. Większość respondentów twierdziła, że nie piła (chłopcy – **59%**, dziewczęta – **57%**). Zarówno dziewczęta, jak i chłopcy częściej niż rok temu spożywali alkohol w różnych postaciach. Różnica w odsetku osób spożywających to wzrost aż o **+10%-11%**!

Wykres 55. Gimnazjum 2014. Czy pites/pitaś alkohol w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Wykres 56. Gimnazjum 2015. Czy pites/pitaś alkohol w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

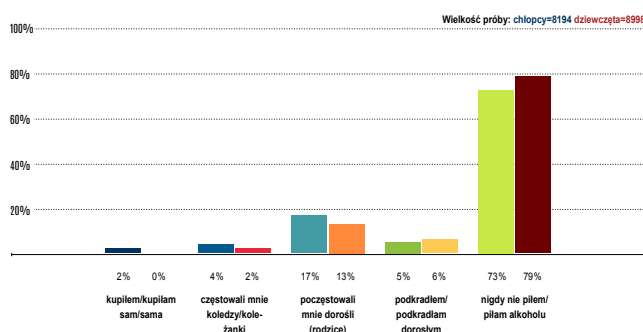

Analizując w jaki sposób młodzież szkół podstawowych spożyła alkohol w 2014 roku należy powiedzieć, że **17%** chłopców i **13%** zostało poczęstowanych przez rodziców, **5%** chłopców i **6%** dziewcząt podkrađło alkohol dorosłym, a **4%** chłopców i **2%** dziewcząt zostało poczęstowanych przez starszych kolegów. Do samodzielnego zakupu alkoholu przyznało się **2%** chłopców. Deklaracje z roku 2015 wskazują na zwiększenie odsetka dziewcząt poczęstowanych przez rodziców (**+4%**) oraz chłopców podkrađających alkohol dorosłym (**+1%**). Odsetek

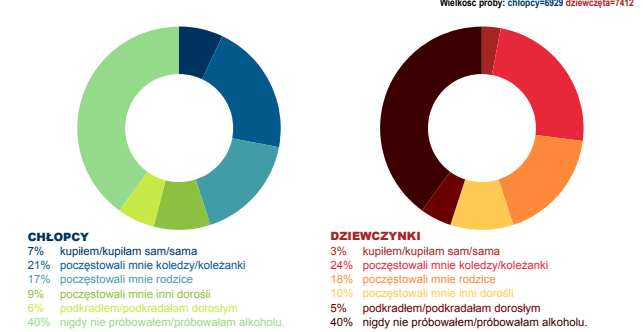
chłopców częstowanych alkoholem przez kolegów i koleżanki również wzrósł. Nie zmieniła się znacząco liczba osób samodzielnie kupujących napoje alkoholowe.

Jeżeli chodzi o uczniów szkół gimnazjalnych to, warto podkreślić, że trzy piąte z nich ma już za sobą inicjację alkoholową, którą z roku na rok deklaruje coraz więcej gimnazjalistów. Najczęściej inicjacja ta była związana z poczęstunkiem przez rówieśników (rok 2014: chłopcy – **21%**, dziewczęta – **24%**; rok 2015: chłopcy – **25%**, dziewczęta – **31%**) – tutaj odnotowujemy największy wzrost. Pozostałe odpowiedzi nie różnią się znacząco na przestrzeni lat: poczęstunek przez rodziców (rok 2014: chłopcy – **17%**, dziewczęta – **18%**; rok 2015: chłopcy – **17%**, dziewczęta – **19%**), poczęstunek przez innych dorosłych (rok 2014: chłopcy – **9%**, dziewczęta – **10%**, rok 2015: chłopcy – **10%**, dziewczęta – **11%**). Należy jednak podkreślić, że nieco częściej częstowane alkoholem były dziewczęta (rok 2014 – **52%**; rok 2015 – **61%**) niż chłopcy (rok 2014 – **47%**; rok 2015 – **52%**), którzy z kolei częściej sami sięgali po alkohol (rok 2014: chłopcy – **7%**, dziewczęta – **3%**, rok 2015: chłopcy – **8%**, dziewczęta – **4%**). Tak znaczny wzrost poczęstunków dziewcząt jest niepokojący i może być niebezpieczny.

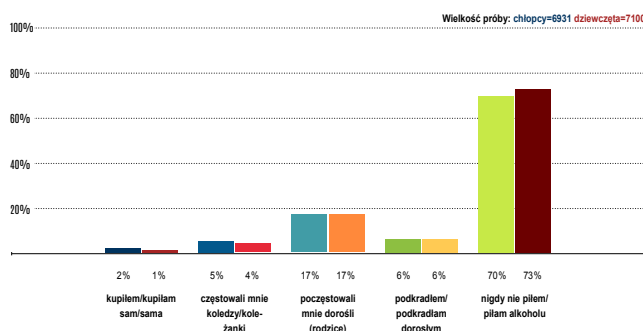
Wykres 57. Szkoła podstawowa 2014. W jaki sposób zdobyłeś/zdobyłaś alkohol, który piłeś/piłaś?

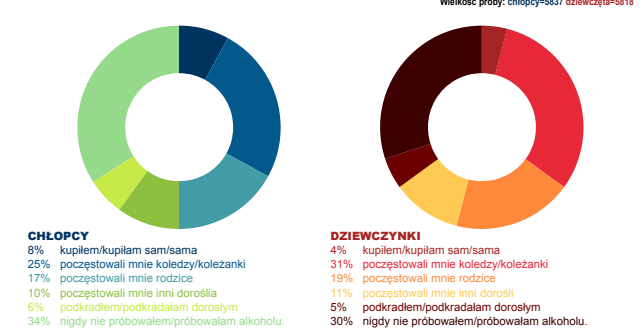
Wykres 58. Gimnazjum 2014. Jak zdobyłeś/zdobyłaś Twój pierwszy alkohol?

Wykres 59. Szkoła podstawowa 2015. W jaki sposób zdobyłeś/zdobyłaś alkohol, który piłeś/piłaś?

Wykres 60. Gimnazjum 2015. Jak zdobyłeś/zdobyłaś Twój pierwszy alkohol?

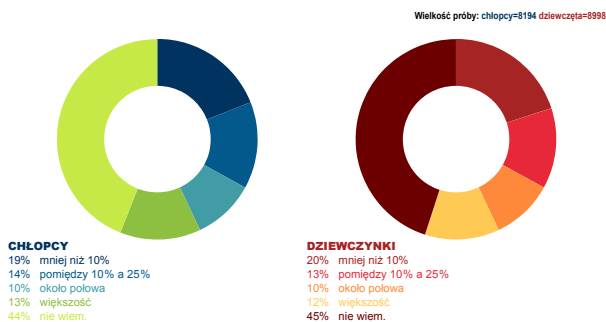
Kwestionariusz ankiety dotyczył także opinii badanych uczniów wobec zjawiska spożywania alkoholu przez ich rówieśników. Jest to szczególnie istotne, gdyż przekonanie o powszechności występowania danego zjawiska zwiększa prawdopodobieństwo spożywania alkoholu przez badanych uczniów. W tej kwestii istotną rolę odgrywa konformizm. Biorąc pod uwagę fakt, że spożywanie alkoholu wśród uczniów szkół podstawowych nie jest aż tak bardzo popularne jak wśród gimnazjalistów, uczniom szkół podstawowych postawiono pytanie: *Ilu, według Twojej oceny, Twoich rówieśników piło alkohol przynajmniej raz w życiu.*

Okazuje się, że badani uczniowie szkół podstawowych najczęściej nie potrafią udzielić jednoznacznej odpowiedzi, chociaż z roku na rok spada odsetek wskazań na odpowiedź nie wiem (rok 2014: chłopcy – **44%**, dziewczęta – **45%**; rok 2015: chłopcy – **40%**, dziewczęta – **36%**), a mniej więcej co szósty uczeń twierdzi, że wśród jego znajomych pijących alkohol przynajmniej raz w życiu jest *mniej niż 10%* (rok 2014: chłopcy **19%**, dziewczęta – **20%**; rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **17%**). Spośród badanych w 2015 roku **14%** chłopców i **15%** dziewcząt twierdzi, że na dziesięciu swoich znajomych znalazłoby jednego lub dwóch, którzy przynajmniej raz w życiu pili alkohol (odsetki wskazań w roku 2014 dla tej kategorii odpowiedzi wynosiły odpowiednio **14%** i **13%**). Niepokojący jest jednak fakt, że z roku na rok rośnie odsetek badanych przekonanych, że około połowa lub więcej ich rówieśników przynajmniej raz w życiu piła alkohol. Odsetki wskazań na tę kategorię odpowiedzi kształtowały się w roku 2014 na poziomie **23%** wśród chłopców i **22%** wśród dziewcząt, natomiast w 2015 roku wynosiły już **29%** wśród chłopców i **32%** wśród dziewcząt.

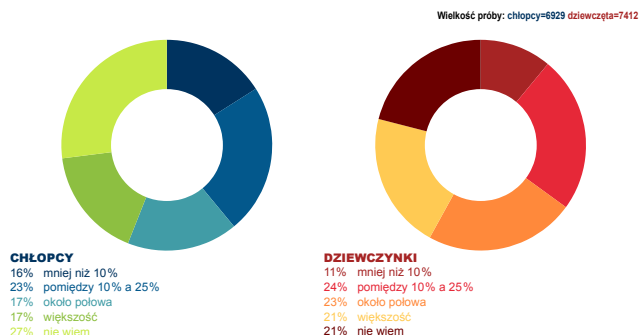
Odnosząc się do uczniów szkół gimnazjalnych należy stwierdzić, że nieco więcej niż co piąty (chłopcy – **22%**, dziewczęta – **21%**) twierdzi, że wśród jego rówieśników znajduje się *10% do 25%* tych, którzy spożyli alkohol przynajmniej raz w życiu. Wyraźną różnicę widać natomiast w odpowiedziach wskazujących na to, że połowa lub więcej znajomych spożywa alkohol przynajmniej raz w miesiącu, bowiem aż **56%** dziewcząt i **44%** chłopców wyraża taki pogląd. Poza tym chłopcy (**12%**) częściej niż dziewczęta (**8%**) są przekonani, że wśród swoich znajomych mają *mniej niż 10%* pijących alkohol.

Porównując wyniki z roku 2014 należy stwierdzić, że rośnie odsetek badanych przekonanych, że wśród swoich znajomych ma coraz więcej osób eksperymentujących z alkoholem. Dla porównania, prawie co czwarty uczeń w 2014 roku twierdził, że wśród jego rówieśników znajduje się *10% do 25%* tych, którzy spożyli alkohol przynajmniej raz w życiu (chłopcy – **23%**, dziewczęta – **24%**). Poza tym w roku 2014 wskaźnik tych, którzy uważali, że ponad połowa ich rówieśników piła ostatnio alkohol (w ciągu 30 dni przed badaniem) był wyraźnie mniejszy niż obecnie (chłopcy – **34%**, dziewczęta – **44%**). Można powiedzieć, że ostatni rok edukacji w gimnazjum przynosi dużą zmianę w przeświadczeniu o powszechności sięgania po alkohol.

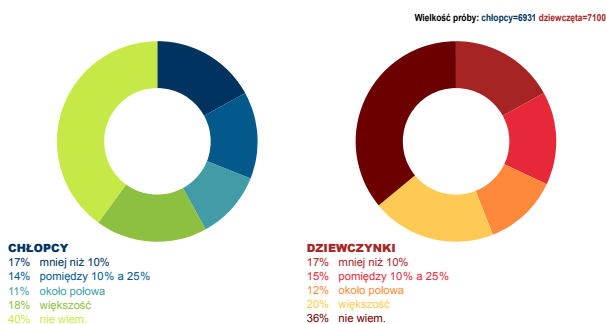
Wykres 61. Szkoła podstawowa 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pito alkohol przynajmniej raz w życiu?

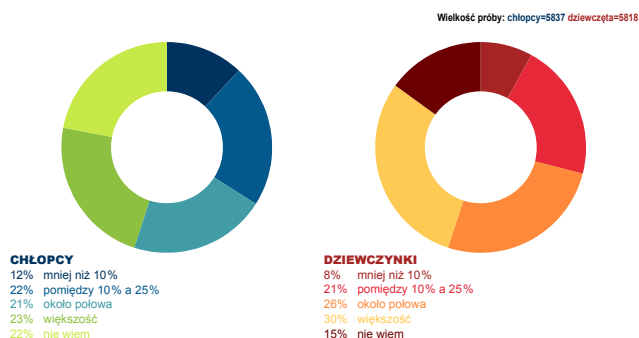
Wykres 62. Gimnazjum 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pije alkohol przynajmniej raz w miesiącu?

Wykres 63. Szkoła podstawowa 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pito alkohol przynajmniej raz w życiu?

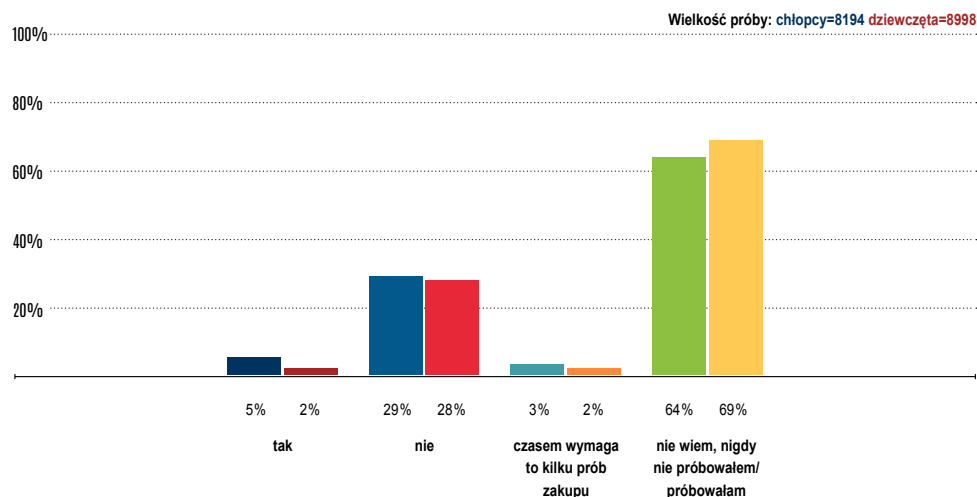

Wykres 64. Gimnazjum 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników pije alkohol przynajmniej raz w miesiącu?

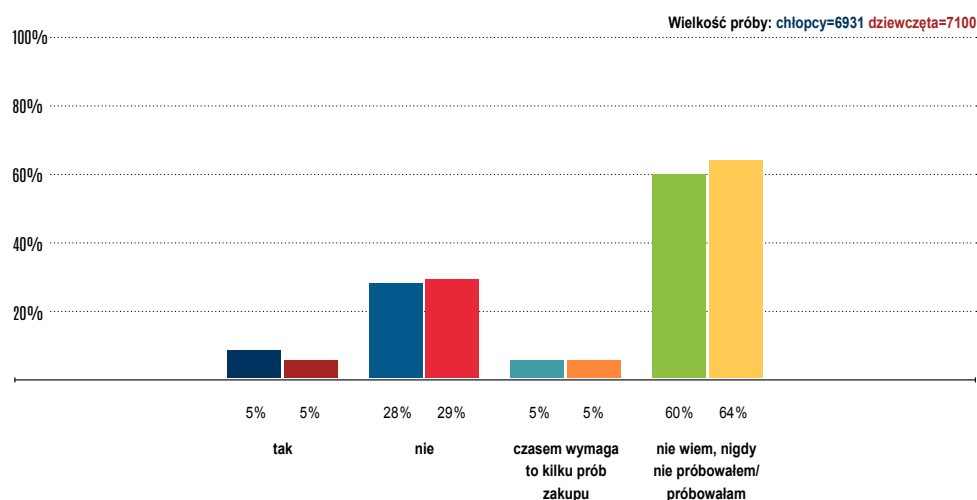

Mimo że wyraźnie rośnie przeświadczenie o popularności alkoholu wśród rówieśników, to jednak nie zmienia się aż tak drastycznie przekonanie o łatwej dostępności alkoholu – przynajmniej wśród dzieci ze szkół podstawowych. Nadal ok. **28%-29%** osób uważa, że samodzielnie nie dałoby rady kupić alkoholu. Nieznacznie wzrosła natomiast liczba respondentów twierdzących, że jest to wykonalne. W roku 2014 **8%** chłopców i **4%** dziewcząt było pewnych, że zakupiliby alkohol chociaż, jak twierdziło część z nich czasem wymagałoby to kilku prób zakupu, natomiast w roku 2015 wskaźnik ten wzrósł do **10%** dla obu płci. Poza tym zmniejszył się o kilka procent odsetek badanych, którzy nie podejmowali prób samodzielnego zakupu alkoholu (rok 2014: chłopcy – **64%**, dziewczęta – **69%**; rok 2015: chłopcy – **60%**, dziewczęta – **64%**).

Wykres 65. Szkoła podstawowa 2014. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić alkohol?

Wykres 66. Szkoła podstawowa 2015. Czy Tobie lub osobie w Twoim wieku łatwo jest kupić alkohol?

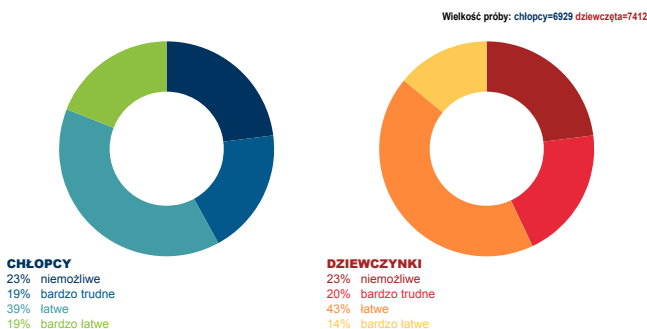

Z kolei gimnazjalistom postawiono trzy pytania, w którym mieli przedstawić opinię na temat trudności w zakupie piwa lub cydru, wina i wódki. Gdyby potączyć kategorie odpowiedzi, bez względu na stopień ich szczegółowości, wskazujące na łatwość zakupu tych trunków, to można powiedzieć, że ponad połowa badanych nie miałaby trudności z zakupem piwa lub cydru oraz wina (chłopcy odpowiednio – **69%**, **63%**; dziewczęta odpowiednio – **70%**, **67%**). Porównując wyniki z rokiem poprzednim należy stwierdzić, że wskaźnik przekonanych o łatwym zakupie tych trunków bardzo wyraźnie wzrósł. Dla porównania, wskaźniki w roku 2014 przedstawiały się następująco piwo lub cydr oraz wino (chłopcy odpowiednio – **58%**, **54%**; dziewczęta odpowiednio – **57%**, **54%**).

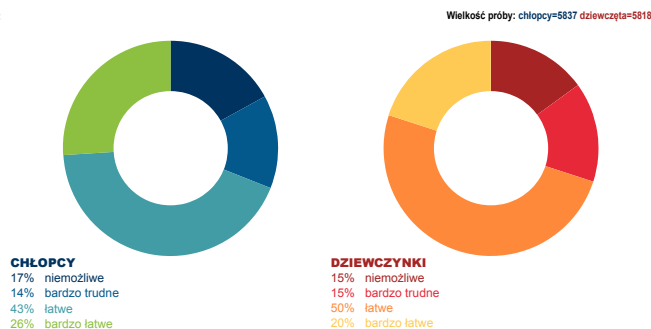
Problem nie pojawiłby się nawet przy zakupie wódki, której zakup byłby dość prosty dla **58%** gimnazjalistów, chociaż badani gimnazjaliści częściej są przekonani, że nie kupią wódki, niż

pozostałych trunków. Jakkolwiek co piąty uczeń gimnazjum (chłopcy **22%** i dziewczęta **24%**) jest przekonany, o niepowodzeniu zakupu wódki, to nie bez znaczenia pozostaje jednak fakt że jest to około **10%** mniej niż rok temu. Spośród badanych w 2014 roku gimnazjalistów **47%** chłopców i **45%** dziewcząt było przekonanych o łatwym i bardzo łatwym zakupie wódki, a odpowiednio **53%** i **55%** uważało, że byłoby to niemożliwe lub bardzo trudne.

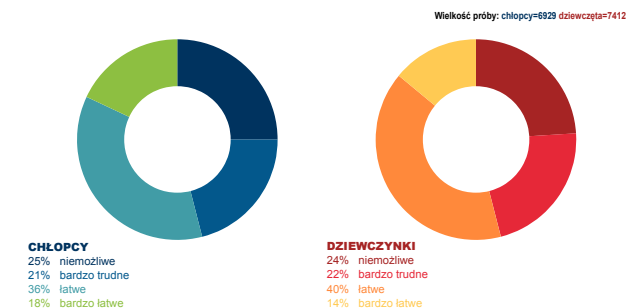
Wykres 67. Gimnazjum 2014. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie piwa lub cydru, gdybyś tego chciał/chciała?

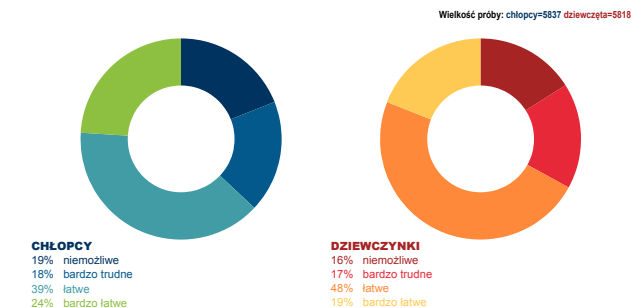
Wykres 68. Gimnazjum 2015. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie piwa lub cydru, gdybyś tego chciał/chciała?

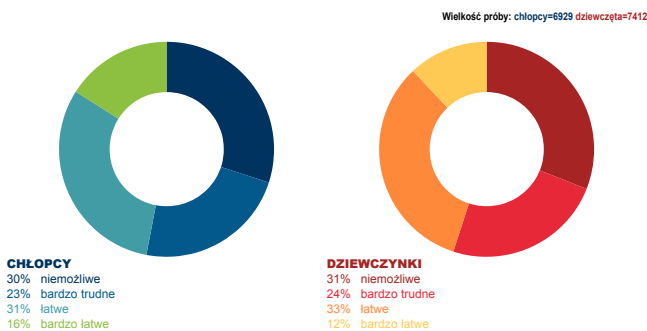
Wykres 69. Gimnazjum 2014. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie wina, gdybyś tego chciał/chciała?

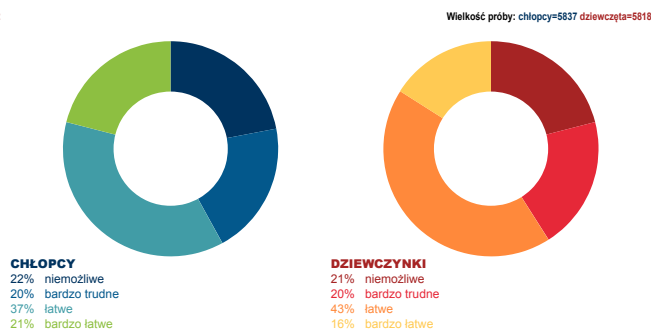
Wykres 70. Gimnazjum 2015. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie wina, gdybyś tego chciał/chciała?

Wykres 71. Gimnazjum 2014. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie wódki, gdybyś tego chciał/chciała?

Wykres 72. Gimnazjum 2015. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie wódki, gdybyś tego chciał/chciała?

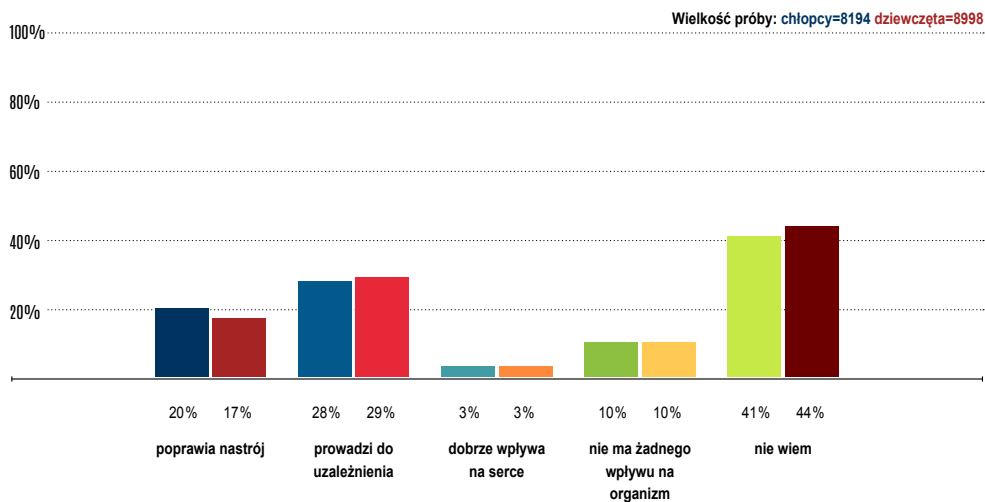

Ostatnia część pytań skierowanych do uczniów szkół podstawowych odnosił się do ich opinii wobec spożywania alkoholu. Badanym postawiono dwa pytania, w których musieli wskazać skutki okazjonalnego picia alkoholu, jakie mogą wystąpić w grupie dorosłych z jednej strony i rówieśników z drugiej. Analizując wskazania uczniów z dwóch ostatnich lat można zauważyć, że coraz mniej uczniów szkół podstawowych nie potrafi wskazać skutków okazjonalnego spożywania alkoholu przez dorosłych. Wskaźnik tych wskazań w roku 2014 wynosił **41%** dla chłopców i **44%** dla dziewcząt, podczas gdy w roku 2015 już tylko **38%** i **37%** wszystkich badanych. Poza tym, wraz z wiekiem zmienia się opinia badanych co do skutków okazjonalnego spożywania alkoholu. Sporadyczne spożycie alkoholu badani coraz rzadziej wiążą z drogą do uzależnienia, a coraz częściej z poprawą nastroju czy krążenia. Uczniowie szkół podstawowych mniej więcej w takim samym odsetku wskazywali na to, że okazjonalne spożywanie alkoholu poprawia nastrój (rok 2014: chłopczy – **20%**, dziewczęta – **17%**; rok 2015: chłopczy – **27%**, dziewczęta – **25%**), spada przeświadczenie, że prowadzi do uzależnienia (rok 2014: chłopczy – **28%**, dziewczęta – **29%**; rok 2015: chłopczy – **22%**, dziewczęta – **24%**), rośnie przekonanie, że dobrze wpływa na serce (rok 2014: chłopczy – **3%**, dziewczęta – **3%**; rok 2015: chłopczy – **6%**, dziewczęta – **5%**). Mniej więcej tyle samo osób uważa, że okazjonalne picie nie ma żadnego wpływu na organizm (rok 2014: chłopczy i dziewczęta – **10%**; rok 2015: chłopczy – **11%**, dziewczęta – **12%**).

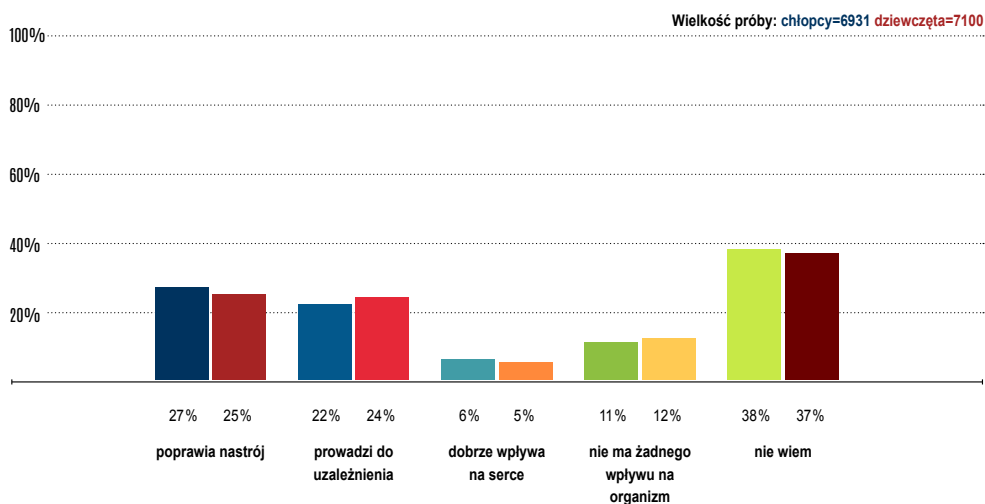
Gdybyśmy jednak przyjrzyli się dokładnie odpowiedziom badanych uczniów szkół podstawowych odnoszącym się do skutków spożywania alkoholu przez ich rówieśników, to można zauważyć, że dla **50%** chłopców i **58%** dziewcząt spożywanie alkoholu w tak młodym wieku szkodzi (rok 2014: chłopczy – **53%**, dziewczęta – **59%**) oraz może prowadzić do uzależnienia (rok 2014: chłopczy – **28%**, dziewczęta – **30%**; rok 2015: chłopczy – **20%**, dziewczęta – **33%**). Pozostałe odpowiedzi kształtują się następująco: dobrze wpływa na serce (rok 2014: chłopczy – **2%**, dziewczęta – **1%**; rok 2015: chłopczy – **3%**, dziewczęta – **2%**), nie ma żadnego wpływu na organizm (rok 2014: chłopczy – **3%**, dziewczęta – **2%**; rok 2015: chłopczy – **5%**, dziewczęta – **3%**), nie wiem (rok 2014: chłopczy – **22%**, dziewczęta – **17%**; rok 2015: chłopczy – **21%**, dziewczęta – **17%**).

Porównując wyniki na przestrzeni roku nie dostrzeżono wyraźnych zmian, jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że więcej niż połowa badanych chłopców i trzy piąte dziewcząt ma świadomość szkodliwego wpływu codziennego spożywania alkoholu na organizm, jednak dla niewielu spośród badanych codzienne spożywanie alkoholu łączy z uzależnieniem – tylko dla co trzeciej osoby.

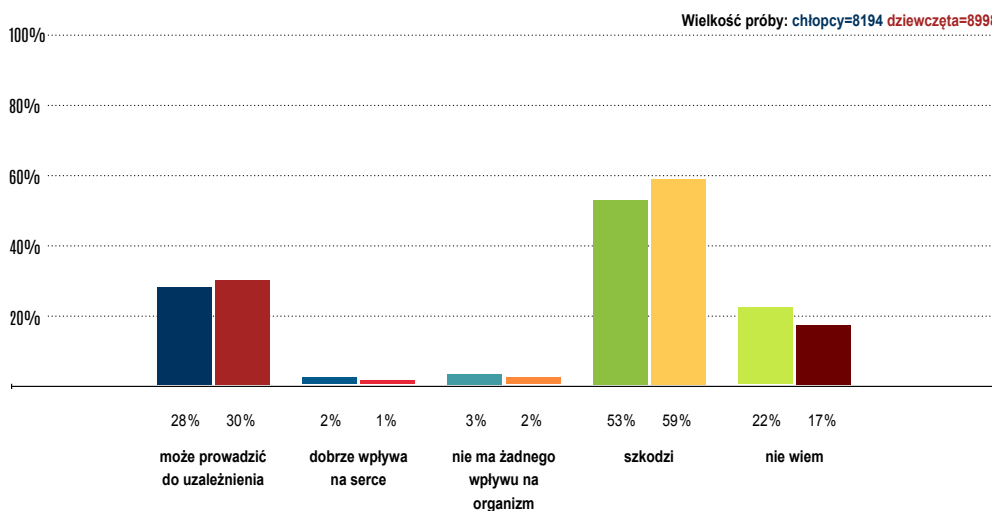
Wykres 73. Szkoła podstawowa 2014. Okazjonalne (czyli od czasu do czasu) picie alkoholu przez dorosłych wg mnie:

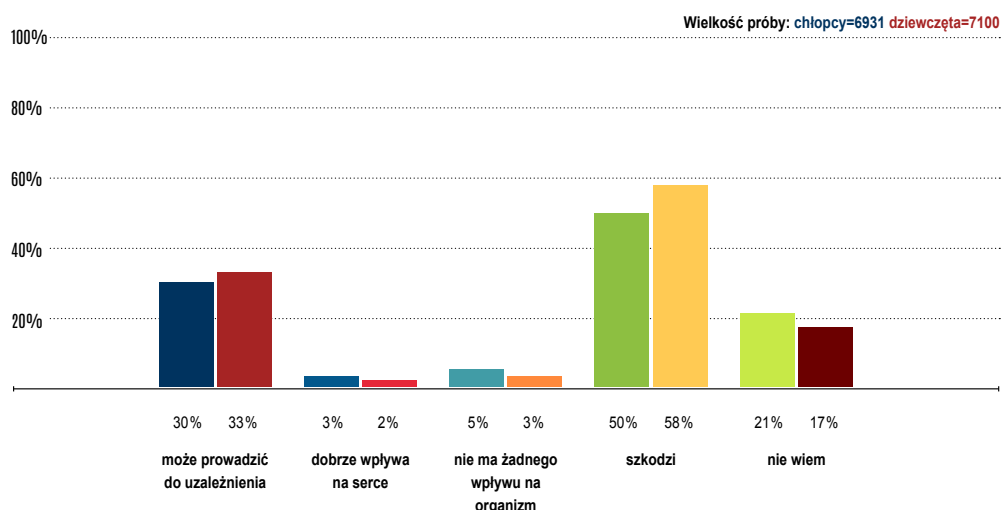
Wykres 74. Szkoła podstawowa 2015. Okazjonalne (czyli od czasu do czasu) picie alkoholu przez dorosłych wg mnie:

Wykres 75. Szkoła podstawowa 2014. Okazjonalne (czyli od czasu do czasu) picie alkoholu przez osoby w moim wieku wg mnie:

Wykres 76. Szkoła podstawowa 2015. Okazjonalne (czyli od czasu do czasu) picie alkoholu przez osoby w moim wieku wg mnie:

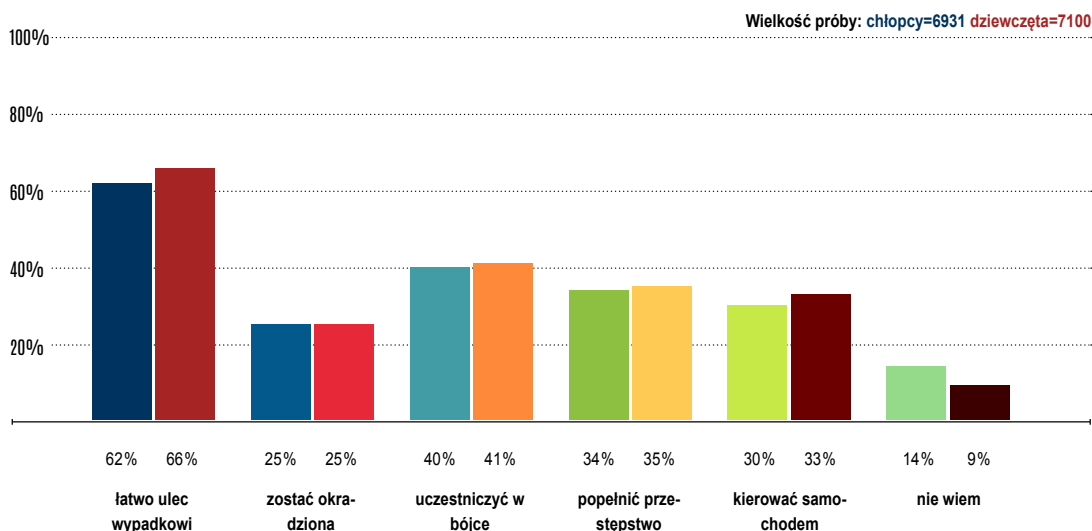

W aspekcie zagrożeń rozpatrywane jest także pytanie odnoszące się do prawdopodobnych scenariuszy działań osób pod wpływem alkoholu. Podobnie jak w roku 2014 badani uczniowie szkół podstawowych w roku 2015 zgodnie wskazywali, że osoba pijana może łatwo ulec wypadkowi (rok 2014: chłopcy – **64%**, dziewczęta – **67%**; rok 2015: chłopcy – **62%**, dziewczęta – **66%**). Zwiększyła się jednak skala odpowiedzi wskazująca na konkretne przypadki zagrożeń, na jakie może być narażona osoba pijana. Mniej więcej trzech na siedmiu badanych w roku 2015 odpowiedziało, że osoba pijana może uczestniczyć w bójce (**40%** – **41%**), a co trzeci respondent zwrócił uwagę, że osoba pijana może popełnić przestępstwo (chłopcy – **34%**, dziewczęta – **35%**). Odpowiedzi z roku 2014 przedstawiają się odpowiednio (chłopcy – **37%**, **31%**; dziewczęta – **38%**, **31%**). Na uwagę zasługuje fakt, że badani uczniowie szkół podstawowych jako skutek upojenia alkoholowego częściej niż rok temu wskazują perspektywę kradzieży dokonanej na nich samych (rok 2014: chłopcy – **19%**, dziewczęta – **18%**; rok 2015: chłopcy – **25%**, dziewczęta – **25%**) oraz ryzyko prowadzenia samochodu pod wpływem alkoholu (rok 2014: chłopcy – **26%**, dziewczęta – **28%**; rok 2015: chłopcy – **30%**, dziewczęta – **33%**). Rośnie też wskaźnik odpowiedzi *nie wiem* udzielanych przez chłopców (rok 2014: chłopcy – **11%**, dziewczęta – **9%**; rok 2015: chłopcy – **14%**, dziewczęta – **9%**).

Wykres 77. Szkoła podstawowa 2014. Co, wg Ciebie, jest najbardziej możliwe: osoba pijana (pod wpływem alkoholu) może:

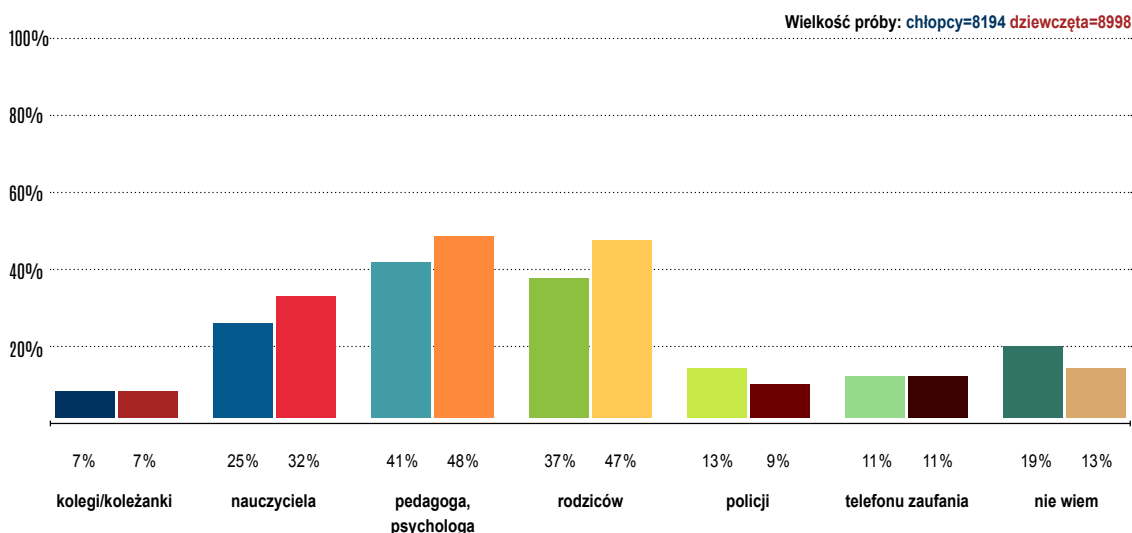
Wykres 78. Szkoła podstawowa 2015. Co, wg Ciebie, jest najbardziej możliwe: osoba pijana (pod wpływem alkoholu) może:

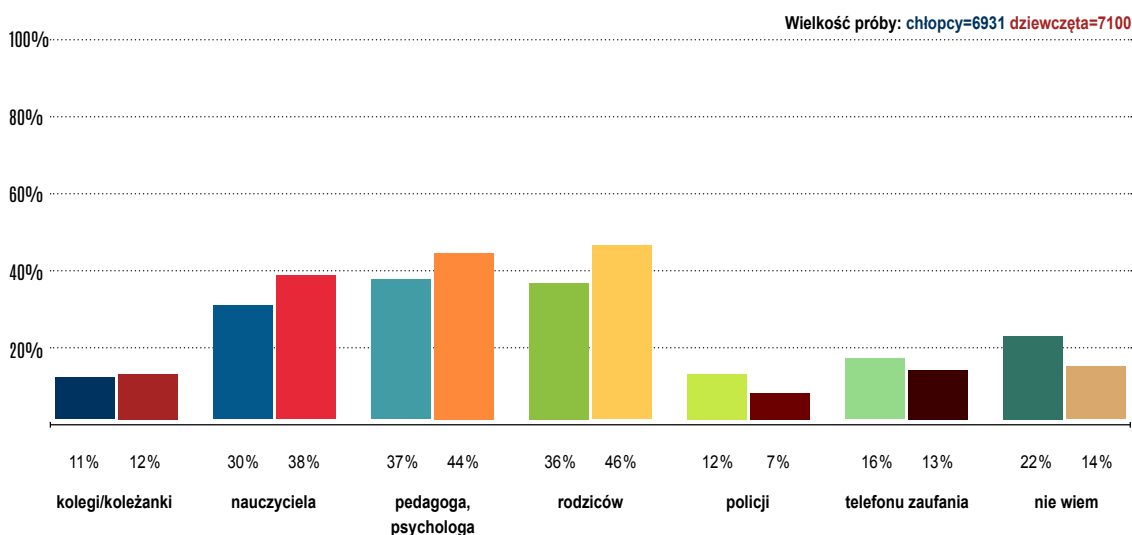
W kontekście zagrożeń postawione zostało ostatnie pytanie kwestionariusza, skierowanego do uczniów szkół podstawowych z tym, że respondenci poproszeni byli o wskazanie instytucji pomocowych, do których zwróciliby się gdyby zauważyli, że ich przyjaciel lub znajomy ma problem z paleniem papierosów lub piciem alkoholu. Porównując wyniki z dwóch ostatnich lat należy stwierdzić, że częściej niż rok temu badani zwróciliby się o pomoc do nauczyciela (rok 2014: chłopcy – **25%**, dziewczęta – **32%**; rok 2015: chłopcy – **30%**, dziewczęta – **38%**), koleżanki lub kolegi (rok 2014: chłopcy – **7%**, dziewczęta – **7%**; rok 2015: chłopcy – **11%**, dziewczęta – **12%**) lub telefonu zaufania (rok 2014: chłopcy – **11%**, dziewczęta – **11%**; rok 2015: chłopcy – **16%**, dziewczęta – **13%**). Rzadziej do pedagoga lub psychologa (rok 2014: chłopcy – **41%**, dziewczęta – **48%** rok 2015: chłopcy – **37%**, dziewczęta – **44%**), rodziców (rok 2014: chłopcy

– **37%**, dziewczęta – **47%**; rok 2015: chłopcy – **36%**, dziewczęta – **46%**). Mniej więcej w takim samym stopniu niż rok temu badani zwróciliby się o pomoc na policję (rok 2014: chłopcy – **13%**, dziewczęta – **9%**; rok 2015: chłopcy – **12%**, dziewczęta – **7%**). Niestety **14%** dziewcząt i **22%** chłopców (rok 2014 – **19%**) nadal nie wie do kogo mogłoby się udać z tym problemem.

Wykres 79. Szkoła podstawowa 2014. Gdybyś zauważył/zauważyła, że Twój przyjaciel lub znajomy ma problem z paleniem papierosów lub pić alkoholu, do kogo zwróciłbyś/zwróciłabyś się o pomoc?

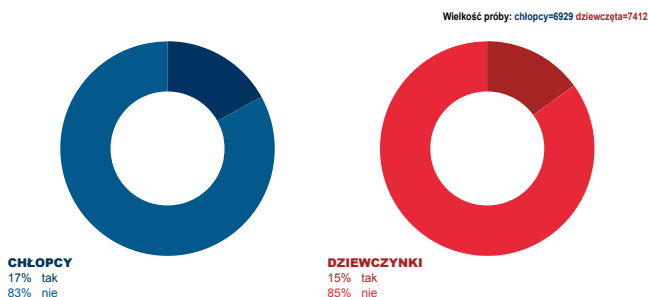
Wykres 80. Szkoła podstawowa 2015. Gdybyś zauważył/zauważyła, że Twój przyjaciel lub znajomy ma problem z paleniem papierosów lub pić alkoholu, do kogo zwróciłbyś/zwróciłabyś się o pomoc?

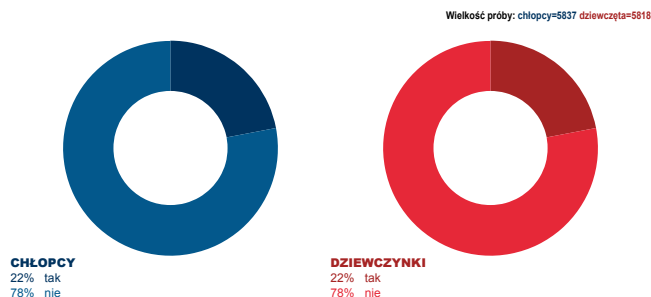
Biorąc pod uwagę fakt, że zjawisko spożywania alkoholu występuje częściej wśród uczniów szkół gimnazjalnych niż podstawowych kwestionariusz skierowany do gimnazjalistów dotyczył także kwestii samodzielnego kupowania alkoholu i upijania się. Spośród badanych prawie połowa badanych piła alkohol w ciągu ostatniego roku i co trzeci w ciągu ostatniego miesiąca.

Spśród zapytanych gimnazjalistów w 2014 roku **17%** chłopców i **15%** dziewcząt przyznało, że kiedykolwiek zdarzyło im się upić, natomiast w roku 2015 już **22%** chłopców i dziewcząt. W roku 2014 **14%** chłopców i **13%** dziewcząt przyznało się do upicia alkoholowego w ciągu ostatniego roku, w roku 2015 już **18%** gimnazjalistów. Wzrost również (+1%) wskaźnik osób, które upiły się w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie.

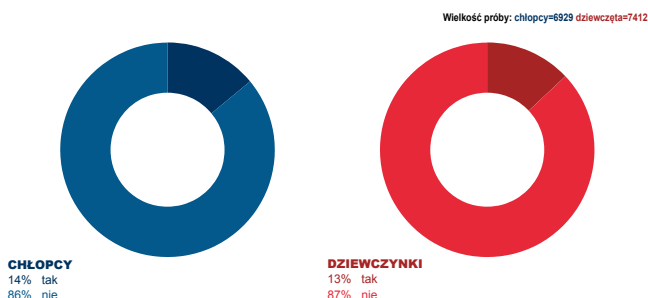
Wykres 81. Gimnazjum 2014. Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń)?

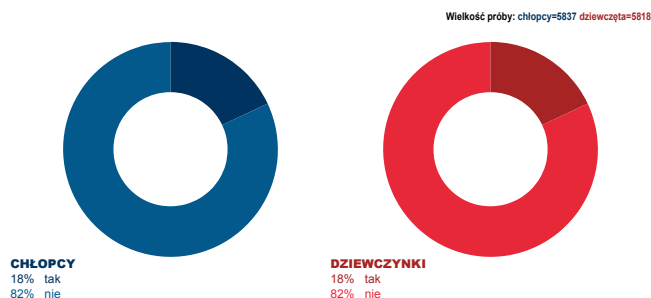
Wykres 82. Gimnazjum 2015. Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń)?

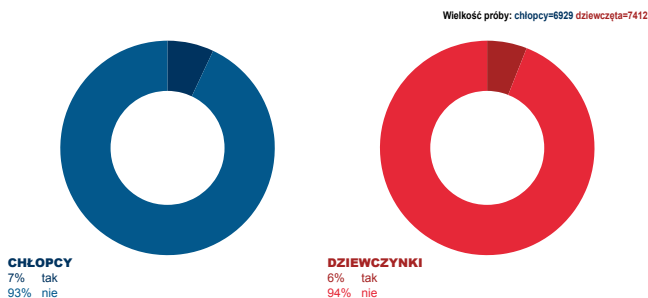
Wykres 83. Gimnazjum 2014. Czy zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń) w ciągu ostatniego roku?

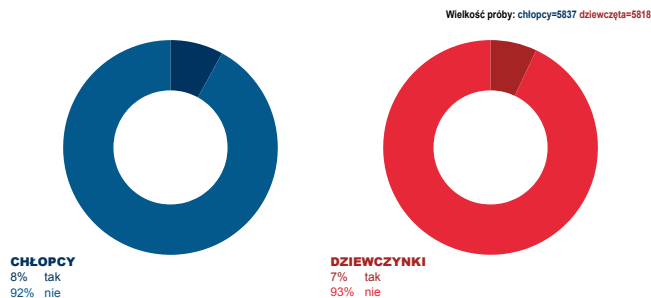
Wykres 84. Gimnazjum 2015. Czy zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń) w ciągu ostatniego roku?

Wykres 85. Gimnazjum 2014. Czy zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń) w ciągu ostatnich 30 dni?

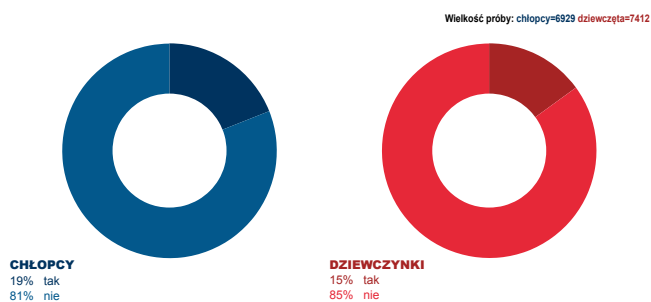
Wykres 86. Gimnazjum 2015. Czy zdarzyło Ci się upić (zataczać się, mówić niewyraźnie, nie pamiętać niektórych wydarzeń) w ciągu ostatnich 30 dni?

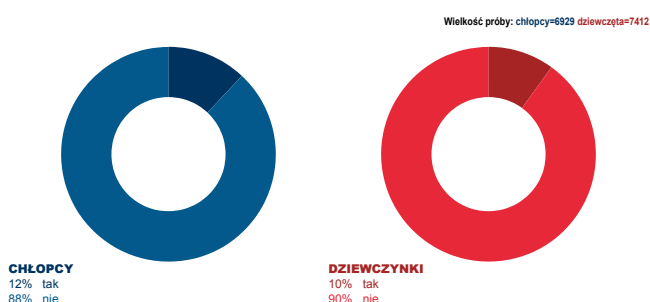
Należy też zwrócić uwagę na dosyć wysoki odsetek badanych, którzy samodzielnie zakupili dla siebie alkohol. Spośród badanych w 2014 roku niemalże co piąty (19%) chłopiec i co szósta dziewczynka (15%) kupiła dla siebie alkohol w ciągu roku poprzedzającego ankietę, a co ósmy chłopiec i co dziesiąta dziewczynka (10%) zrobiła to w ciągu ostatnich 30 dni. Z kolei w 2015 roku co czwarta osoba kupiła dla siebie alkohol w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (chłopcy – 26%, dziewczęta – 24%), a prawie co piąty chłopiec (18%) i prawie co szósta dziewczynka (15%) zrobiła to w ciągu ostatnich 30 dni.

Wprawdzie nie można jeszcze mówić o występowaniu zjawiska spożywania alkoholu w wymiarze masowym, jednak niepokojący jest fakt tak częstego upijania się młodych ludzi zwłaszcza, że niemalże połowa badanych jest przekonana o łatwej dostępności jakiegokolwiek trunku. Ponadto wśród młodzieży gimnazjalnej rośnie zjawisko samodzielnego zakupu alkoholu, pomimo nadal obowiązującej ustawy zakazującej sprzedaży alkoholu osobom nieletnim.

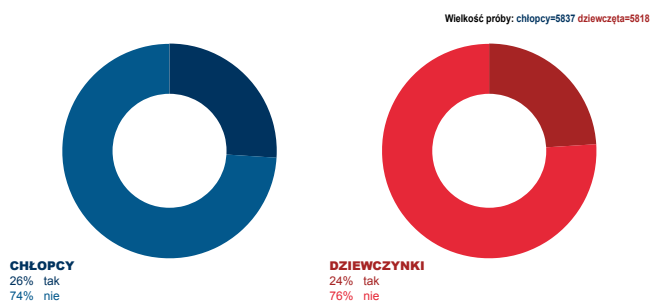
Wykres 87. Gimnazjum 2014. Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło Ci się kupić alkohol dla siebie?

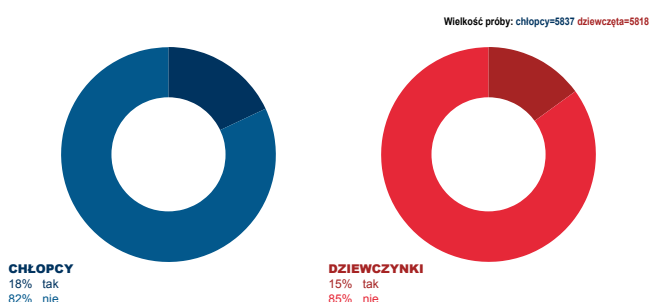
Wykres 88. Gimnazjum 2014. Czy w ciągu ostatnich 30 dni zdarzyło Ci się kupić alkohol dla siebie?

Wykres 89. Gimnazjum 2015. Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło Ci się kupić alkohol dla siebie?

Wykres 90. Gimnazjum 2015. Czy w ciągu ostatnich 30 dni zdarzyło Ci się kupić alkohol dla siebie?

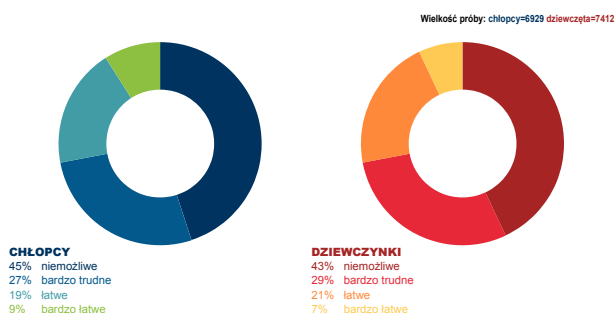

5.3. Palenie marihuany i zażywanie dopalaczy przez gimnazjalistów

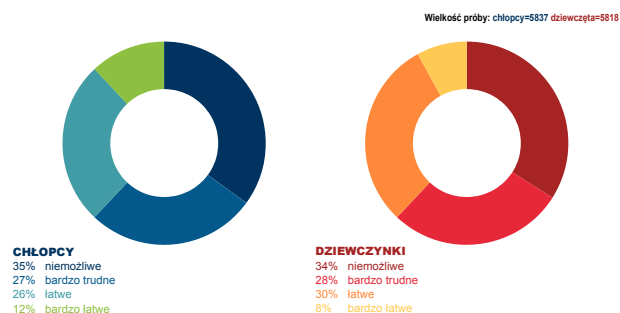
Kolejnym zagadnieniem podjętym w badaniu są doświadczenia związane z zażywaniem takich środków psychoaktywnych, jak marihuana i dopalacze. O opinię odnoszącą się do tych środków psychoaktywnych byli proszeni jedynie uczniowie szkół gimnazjalnych. Pierwsze pytanie dotyczyło opinii badanych wobec trudności zdobycia tych zakazanych substancji.

Spśród badanych respondentów **38%** (rok 2014: **28%**) gimnazjalistów przyznało się, że zdobycie marihuany byłoby dla nich łatwe lub bardzo łatwe. Zaledwie dla **35% – 34%** (rok 2014: chłopcy – **45%**, dziewczęta – **43%**) badanych zdobycie marihuany jest niemożliwe. Widać zatem wyraźny wzrost przeświadczenia o łatwej dostępności narkotyku i wyraźny spadek przekonania o niemożliwości jego zakupu. Zważywszy na fakt, że dostępność marihuany, substancji zakazanej w Polsce, jest wśród badanej młodzieży prawie taka sama jak dostępność papierosów, całkowicie legalnych, a zakazanych tylko dla osób do 18 roku życia, można mówić o rosnącym problemie związanym z dostępnością marihuany.

Wykres 91. Gimnazjum 2014. Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany, gdybyś tego chciał/chciała?

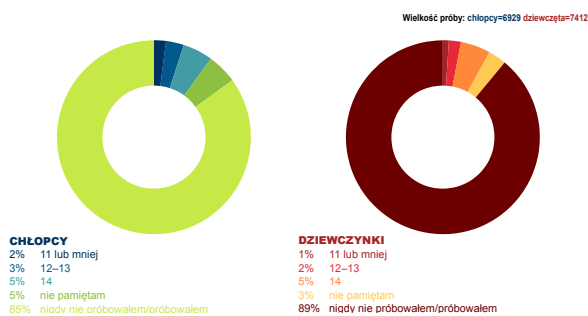

Wykres 92. Gimnazjum 2015. Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany, gdybyś tego chciał/chciała?

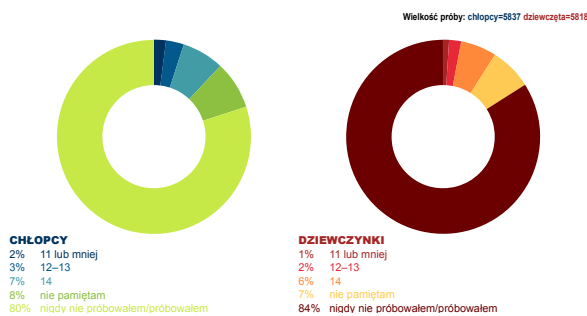

Spśród badanych uczniów **80%** (rok 2014: **85%**) chłopców i **84%** (rok 2014: **89%**) dziewcząt deklaruje, że nigdy nie próbowało zażyć marihuany. Pierwszy kontakt z tą substancją w wieku mniejszym niż 11 lat miała taka sama liczba respondentów, jak wcześniej (rok 2014 i 2015: chłopcy – **2%**, dziewczęta – **1%**). W wieku 12–13 lat pierwszy raz zażyło marihuane **3%** chłopców i **2%** dziewcząt, jednak rzadziej niż w wieku 14 lat (chłopcy – **7%**, dziewczęta – **6%**, rok 2014: chłopcy i dziewczęta – **5%**). Spśród tych uczniów, którzy kiedykolwiek spróbowali marihuany, **8%** chłopców i **7%** dziewcząt nie pamięta, kiedy to miało miejsce, (rok 2014: chłopcy – **5%**, dziewczęta – **3%**).

Wykres 93. Gimnazjum 2014. Ile miateś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować marihuany (THC)?

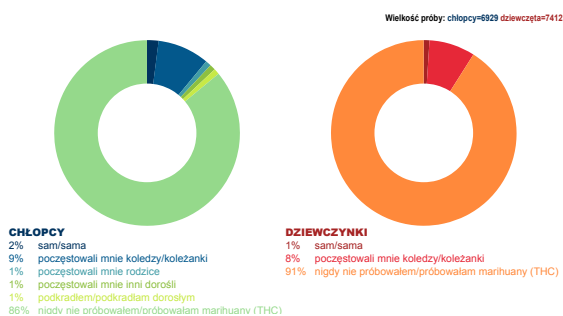

Wykres 94. Gimnazjum 2015. Ile miateś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować marihuany (THC)?

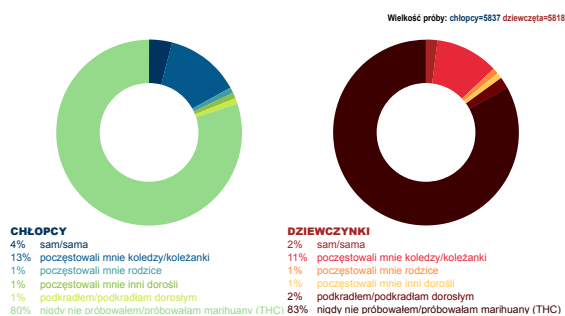

Pierwszy kontakt z marihuaną odbywa się zazwyczaj za pośrednictwem kolegów i koleżanek (chłopcy – **13%**, dziewczęta – **11%**), i z roku na rok wskaźnik ten rośnie (rok 2014: chłopcy – **9%**, dziewczęta **8%**). **4%** chłopców i **2%** dziewcząt samodzielnie eksperymentuje z tym narkotykiem. Pozostałe wyniki nie różnią się zasadniczo od ubiegłorocznych i oscylują wokół **1%** – tyle mniej więcej respondentów jest częstowanych marihuaną przez rodziców lub innych dorosłych oraz samodzielnie podkrada specyfik swoim rodzicom.

Wykres 95. Gimnazjum 2014. Po raz pierwszy marihuany (THC) spróbowałeś/spróbowałaś:

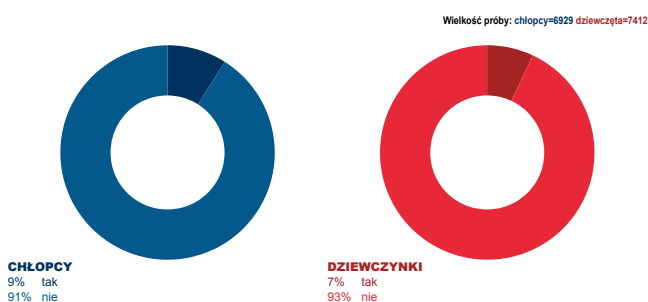

Wykres 96. Gimnazjum 2015. Po raz pierwszy marihuany (THC) spróbowałeś/spróbowałaś:

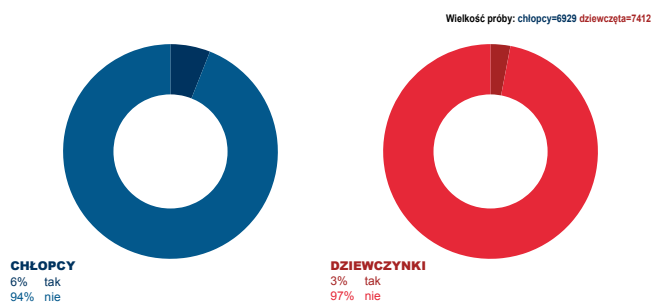

Odnosząc się do wyników badań przeprowadzonych w roku 2014 można powiedzieć, że co jedenasty chłopiec (**9%**) i co czternasta dziewczynka (**7%**) przyznaje się do zapalenia marihuany w ciągu ostatniego roku przed badaniem. W rok później już co ósmy chłopiec (**12%**) i co jedenasta dziewczynka (**9%**). Z kolei wśród przebadanych gimnazjalistów w 2015 roku wskaźnik tych, którzy zapalili w ciągu ostatnich 30 dni wzrósł dla obu płci o **+1%** (chłopcy – **7%**, dziewczęta – **4%**).

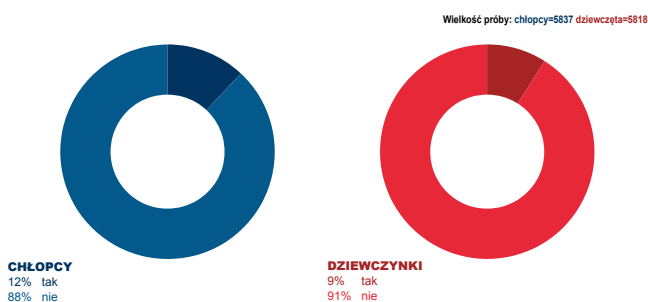
Wykres 97. Gimnazjum 2014. Czy paliteś/paliłaś marihuanę (THC) w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

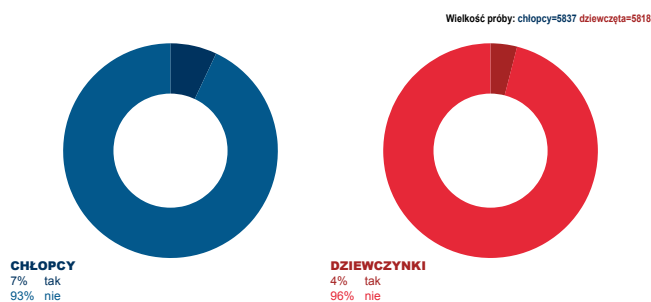
Wykres 98. Gimnazjum 2014. Czy paliteś/paliłaś marihuanę (THC) w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 99. Gimnazjum 2015. Czy paliteś/paliłaś marihuanę (THC) w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

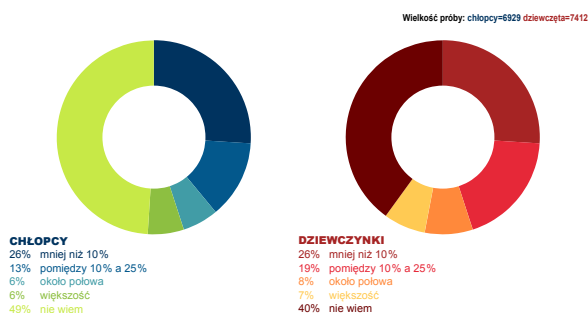

Wykres 100. Gimnazjum 2015. Czy paliteś/paliłaś marihuanę (THC) w ciągu ostatnich 30 dni?

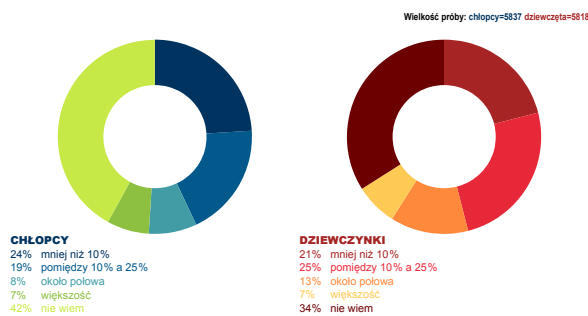

W kwestionariuszu ankiety zapytano także badanych o podanie ilu spośród ich rówieśników paliło marihuanę przynajmniej raz w życiu. O swoich rówieśnikach częściej wypowiadają się dziewczęta (**66%**) niż chłopcy (**58%**). W roku 2014 więcej niż co czwarty badany stwierdził, że wśród jego znajomych jest *do 10%* tych, którzy kiedykolwiek palili marihuanę (chłopcy i dziewczęta – **26%**), **13%** chłopców i **19%** dziewcząt wskazało na *10% do 25%* palących, a **12%** chłopców i **15%** dziewcząt było zdania, że wśród ich rówieśników *ponad połowa* już paliła marihuanę. Odnosząc te wyniki do wskazań z roku 2015 należy stwierdzić, że rośnie odsetek badanych uczniów, którzy twierdzą, że wśród ich rówieśników jest więcej osób, które już miały kontakt z marihuaną. Coraz mniej badanych twierdzi, że wśród swoich znajomych znajdzie *mniej niż 10%* (chłopcy – **24%**, dziewczęta – **21%**), natomiast więcej wskazało *między 10% a 25%* (chłopcy – **19%**, dziewczęta – **25%**). Rośnie też odsetek badanych twierdzących, że wśród połowa lub więcej ich znajomych paliła już marihuanę: w 2014 było to – odpowiednio dla chłopców i dziewcząt – **12%** oraz **15%**, a w 2015 jest to już **15%** i **20%**.

Wykres 101. Gimnazjum 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników paliło marihuanę przynajmniej raz w życiu?

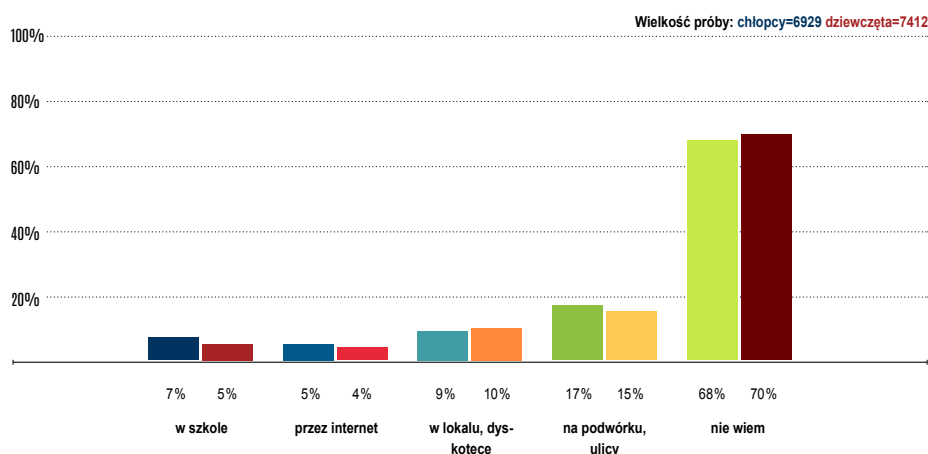

Wykres 102. Gimnazjum 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników paliło marihuanę przynajmniej raz w życiu?

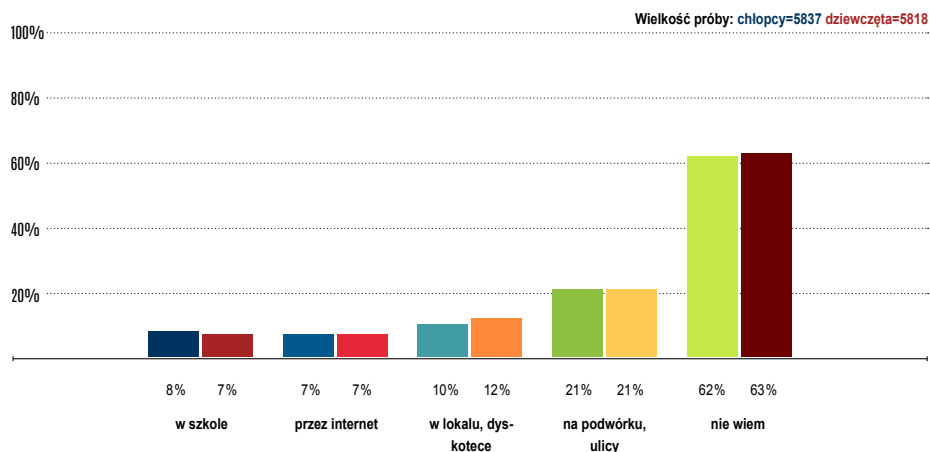

Odnosząc się do opinii badanych gimnazjalistów w kwestii potencjalnych źródeł pozyskiwania marihuany, uczniowie w zdecydowanej większości nie wiedzą, gdzie potencjalnie mogliby kupić marihuanę (rok 2014: chłopcy **68%**, dziewczęta – **70%**, rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **62%** i **63%**). Biorąc jednak pod uwagę, że prawie co trzeci gimnazjalista jest w stanie wskazać miejsca dostępu do marihuany, można mówić o powszechności dostępu do tego narkotyku. W opinii badanych w marihuanę można zaopatrzyć się poprzez Internet (rok 2014: chłopcy – **5%**, dziewczęta – **4%**, rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **7%**) oraz w szkole (rok 2014: chłopcy – **7%**, dziewczęta – **5%**, rok 2015: chłopcy – **8%**, dziewczęta – **7%**). Coraz więcej uczniów deklaruje dostęp do marihuany w dyskotekce, lokalu (rok 2014: chłopcy – **9%**, dziewczęta – **10%**, rok 2015: chłopcy – **10%**, dziewczęta – **12%**) oraz na podwórku, ulicy (rok 2014: chłopcy – **17%**, dziewczęta – **15%**, rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **21%**).

Wykres 103. Gimnazjum 2014. Gdzie, Twoim zdaniem, najłatwiej kupić (zdobyć) marihuanę?

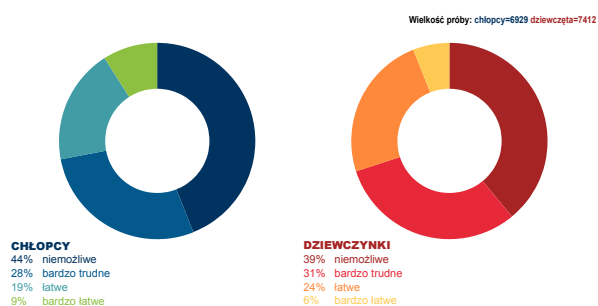
Wykres 104. Gimnazjum 2015. Gdzie, Twoim zdaniem, najłatwiej kupić (zdobyć) marihuanę?

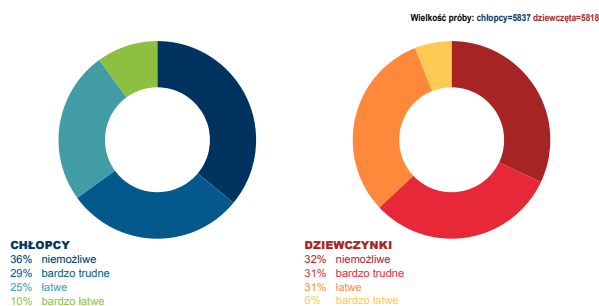
W kwestionariuszu ankiety skierowanym do uczniów szkół gimnazjalnych postawiono kilka pytań dotyczących dopalaczy. Jest to zjawisko, w stosunku do którego wciąż próbuje się wypracować skuteczne prawodawstwo. Sprzedaż dopalaczy na terenie Polski jest zabroniona. Zakaz sprzedaży dopalaczy na terenie Polski wprowadziła nowelizacja do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (ustawa z 8 października 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1396). W tej nowelizacji wprowadzono zasadę, że tzw. dopalacze mieszczą się w definicji „środka zastępczego” (art. 4 pkt 27 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii), a wprowadzanie do obrotu środków zastępczych jest zakazane na podstawie art. 44b ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Problem polega na tym, że środki te bardzo trudno jest wyeliminować, gdyż na miejsce uznanych za zakazane pojawiają się inne, o zmienionym składzie chemicznym, które już nie podlegają zakazom.

Respondentom postawiono pytanie: *Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie dopalaczy, gdybyś tego chciał/chciała?* Jakkolwiek odsetek badanych przekonanych, że zdobycie dopalaczy byłoby bardzo łatwe nieznacznie się zmienia w porównaniu do roku poprzedniego (rok 2014: chłopcy – **9%**, dziewczęta – **6%**, rok 2015: chłopcy – **10%**, dziewczęta – **6%**), to można zauważyć, że coraz więcej badanych uważa zdobycie dopalaczy za łatwe (rok 2014: chłopcy – **19%**, dziewczęta – **24%**, rok 2015: chłopcy – **25%**, dziewczęta – **31%**). Poza tym coraz mniej badanych jest przekonanych o trudnościach związanych z zakupem dopalaczy (niemożliwe – rok 2014: chłopcy – **44%**, dziewczęta – **39%**; rok 2015: chłopcy – **36%**, dziewczęta – **32%**; bardzo trudne – rok 2014: chłopcy – **28%**, dziewczęta – **31%**; rok 2015: chłopcy – **29%**, dziewczęta – **31%**).

Wykres 105. Gimnazjum 2014. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie dopalaczy, gdybyś tego chciał/chciała?

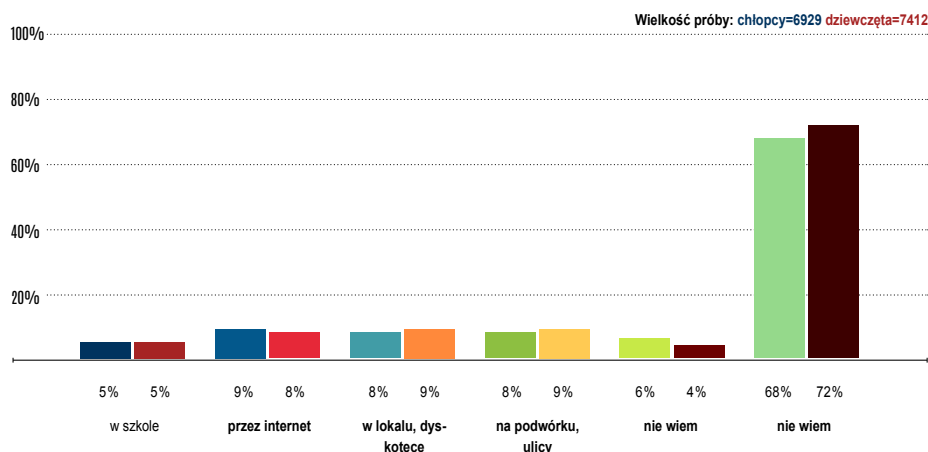

Wykres 106. Gimnazjum 2015. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie dopalaczy, gdybyś tego chciał/chciała?

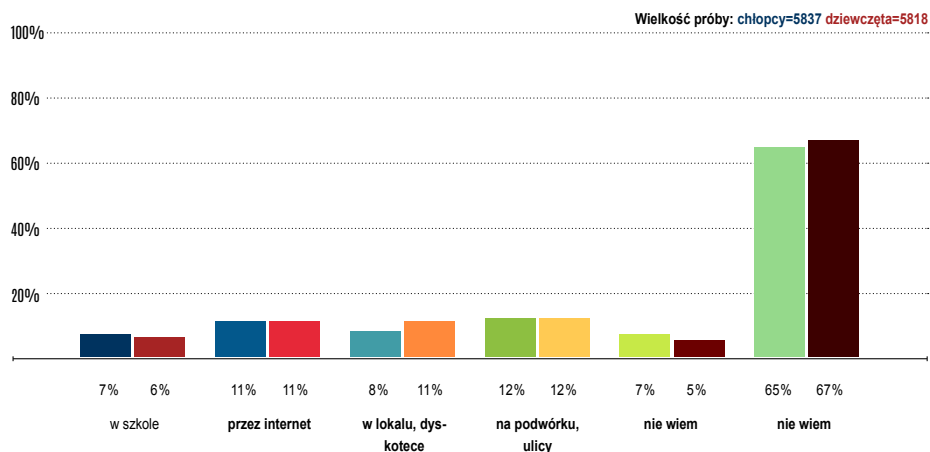

Jeżeli chodzi o źródła dostępu do dopalaczy, to choć nieznacznie zmniejsza się odsetek gimnazjalistów, którzy nie wiedzą, gdzie można zakupić dopalacze (w roku 2014 grupę tę stanowiło **68%** chłopców i **72%** dziewcząt, natomiast w 2015 roku **65%** – **67%** badanych), to jednak zmieniają się też proporcje w zakresie wskazywanych źródeł dostępu do tych środków. Badani uczniowie coraz częściej wskazują na podwórko, ulicę (rok 2014: chłopcy i dziewczęta – **8%**; rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **12%**) oraz lokal, dyskotekę (rok 2014: chłopcy – **8%**, dziewczęta **9%**; rok 2015: chłopcy – **8%**, dziewczęta **11%**), podobnie jak Internet (rok 2014: chłopcy – **9%**, dziewczęta – **8%**; rok 2015: chłopcy i dziewczęta – **11%**). Co dwudziesty badany w roku 2014 jako miejsce, w którym najłatwiej jest kupić dopalacze, wskazał szkołę (chłopcy i dziewczęta po **5%**). W 2015 roku to już **7%** dla chłopców i **6%** dla dziewcząt.

Wykres 107. Gimnazjum 2014. Gdzie, Twoim zdaniem, najłatwiej kupić (zdobyć) dopalacze?

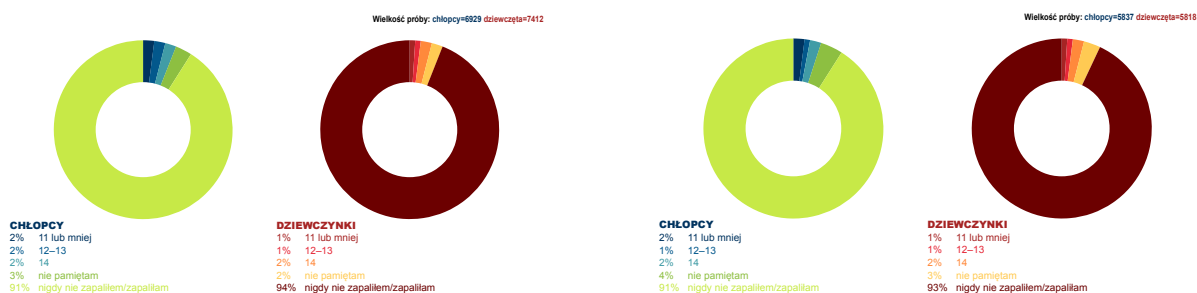
Wykres 108. Gimnazjum 2015. Gdzie, Twoim zdaniem, najłatwiej kupić (zdobyć) dopalacze?

Kwestionariusz ankiety zawierał także pytania dotyczące bezpośrednich doświadczeń z dopalaczami. Badanych zapytano ile mieli lat, gdy zdarzyło im się po raz pierwszy w życiu spróbować dopalaczy. Zgodnie z deklaracjami zaledwie **9%** chłopców i **6%** dziewcząt w roku 2014 i **9%** chłopców oraz **7%** dziewcząt w roku 2015 przyznało się do zażycia dopalaczy. Najczęściej badani nie pamiętają kiedy to miało miejsce. Spośród ogółu badanych **4%** chłopców i **2%** dziewcząt nie pamięta kiedy zażyto dopalacze po raz pierwszy (rok 2014 – **3%** i **2%**), a do spróbowania dopalaczy w wieku 14 lat przyznało się **2%** badanych. Chłopcy zaczynają swoją przygodę z dopalaczami wcześniej niż dziewczęta, gdyż **2%** chłopców i **1%** dziewcząt zażyło je jeszcze przed ukończeniem 12 roku życia. Do zażycia dopalaczy w wieku 12 – 13 lat przyznało się od **1%** gimnazjalistów.

Wykres 109. Gimnazjum 2014. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować dopalaczy?

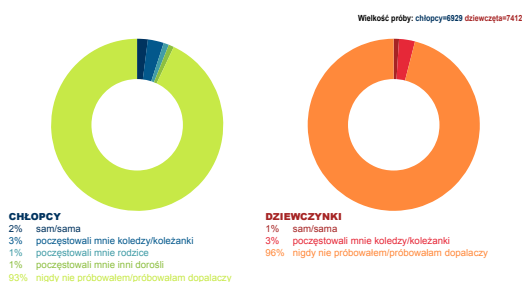
Wykres 110. Gimnazjum 2015. Ile miałeś/miałaś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu spróbować dopalaczy?

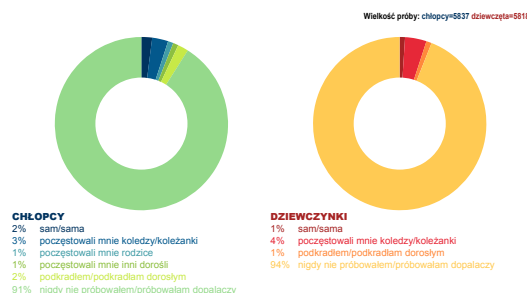
Dopalaczami, podobnie jak marihuaną, badani są zazwyczaj częstowani przez kolegów lub koleżanki. Spośród ogółu badanych **3%** chłopców i **4%** dziewcząt zaznaczyło tę odpowiedź, co daje mniej więcej **33%** odsetek spośród chłopców, którzy kiedykolwiek spróbowali dopalaczy, oraz stanowi dwie trzecie dziewcząt, które tych substancji próbowały. Pozostałe wskazania

dotyczą samodzielnego spróbowania dopalaczy (rok 2014 i 2015: chłopcy – **2%**, dziewczęta – **1%**). Mniej więcej **1%** spośród badanych chłopców wyznało, że pierwszy raz dopalaczami poczęstowali ich rodzice lub inni dorośli. **2%** przyznało się do samodzielnego ich zażycia lub do podkradania rodzicom. W 2015 roku pojawił się 1-procentowy odsetek dziewcząt, które również podkradają dopalacze rodzicom. Jakkolwiek chłopcy pierwszy kontakt z dopalaczami mają za pośrednictwem kolegów, dorosłych lub sami je podkradają czy też kupują, to dziewczęta w dużej części albo są nimi częstowane, albo same podejmują próbę ich zażycia.

Wykres 111. Gimnazjum 2014. Po raz pierwszy dopalaczy spróbowałeś/spróbowałaś:

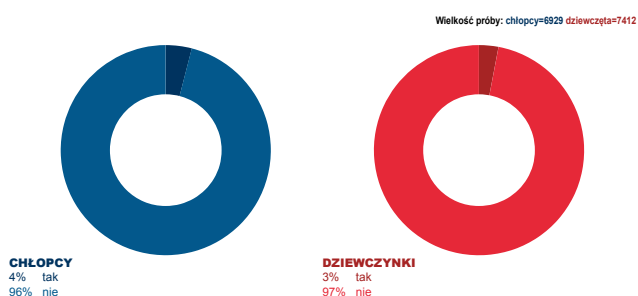

Wykres 112. Gimnazjum 2015. Po raz pierwszy dopalaczy spróbowałeś/spróbowałaś:

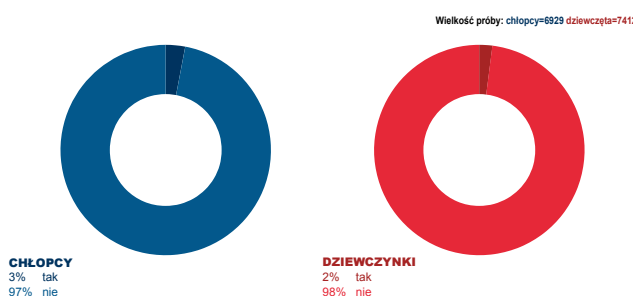

Zagadnieniem któremu warto się przyjrzeć dokładniej jest częstotliwość zażywania dopalaczy. Okazuje się, że spośród gimnazjalistów, którzy w ogóle zażywają dopalaczy duża część z nich zażywa je co najmniej od roku i można tutaj mówić o regularności. Na postawione pytanie: *Czy zażywałeś/zażywałaś dopalacze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?* **4%** chłopców i **3%** dziewcząt w roku 2014 zaznaczyło odpowiedź tak, podczas gdy niewiele mniej badanych zażywało dopalaczy w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem (chłopcy – **3%**, dziewczęta – **2%**). Z kolei w roku 2015 zażywających dopalacze w ciągu ostatniego roku było **4%** chłopców i **2%** dziewcząt, a zażywających je w ciągu ostatniego miesiąca – **3%** chłopców i **1%** dziewcząt. Co ciekawe, można też zauważyć, że nie mamy tu do czynienia ze wzrostem zainteresowania dopalaczami przez tę konkretną grupę wiekową młodzieży.

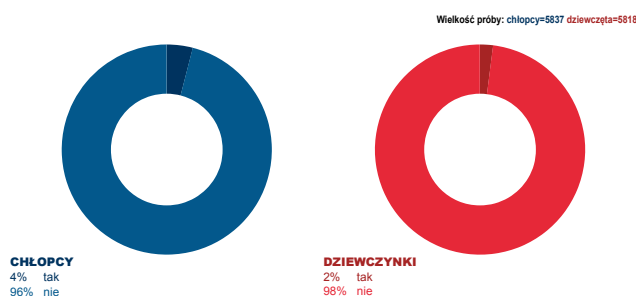
Wykres 113. Gimnazjum 2014. Czy zażywałeś/zażywałaś dopalacze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

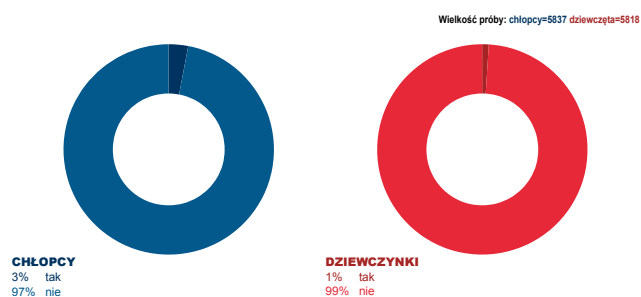
Wykres 114. Gimnazjum 2014. Czy zażywałeś/zażywałaś dopalacze w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 115. Gimnazjum 2015. Czy zażywałeś/zażywałaś dopalacze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

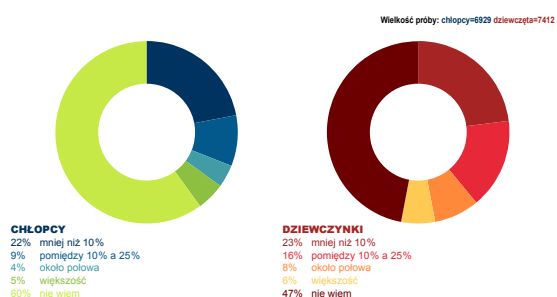

Wykres 116. Gimnazjum 2015. Czy zażywałeś/zażywałaś dopalacze w ciągu ostatnich 30 dni?

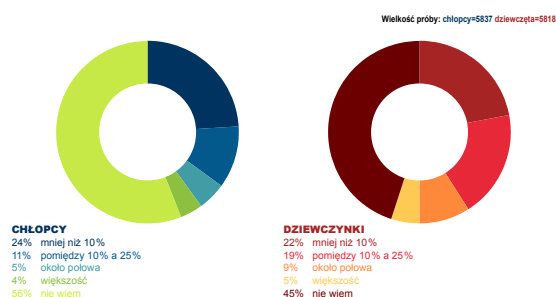

W kwestionariuszu ankiety zapytano badanych o podanie ilu spośród ich rówieśników próbowało dopalaczy przynajmniej raz w życiu. O swoich rówieśnikach częściej wypowiadają się dziewczęta (**55%**) niż chłopcy (**44%**), (rok 2014: chłopcy **40%**, dziewczęta – **53%**). Badani najczęściej są przekonani, że *nie więcej niż 10%* ich koleżanek i kolegów kiedykolwiek zażyło dopalaczy. Taką opinię wyraża co czwarty lub piąty badany (rok 2014: chłopcy – **22%** dziewczęta – **23%**; rok 2015: chłopcy – **24%**, dziewczęta – **22%**), chociaż, jak wynika z badań, skala tego zjawiska jest znacznie mniejsza niż przypuszczają badani. Niepokojący jest jednak fakt, że w porównaniu do roku poprzedniego rośnie odsetek zarówno chłopców, jak i dziewcząt, które uważają, że wśród swoich znajomych znajdują *między 10% a 25%* zażywających kiedykolwiek dopalacze. Taką opinię w roku 2014 wyraziło **9%** chłopców i **16%** dziewcząt, podczas gdy w roku 2015 już **11%** chłopców i **19%** dziewcząt. Rośnie także odsetek badanych przekonanych, że około połowa spośród ich rówieśników ma już za sobą pierwsze doświadczenia z dopalaczami.

Wykres 117. Gimnazjum 2014. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników próbowało dopalaczy przynajmniej raz w życiu?

Wykres 118. Gimnazjum 2015. Ilu, wg Twojej oceny, Twoich rówieśników próbowało dopalaczy przynajmniej raz w życiu?

6. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podsumowując rozważania na temat związane z paleniem przez młodzież papierosów, piciem alkoholu oraz paleniem marihuany i zażywaniem dopalaczy należy stwierdzić, że papierosy nadal stanowią problem, który jest kumulowany przez alkohol i narkotyki. Badani uczniowie najczęściej sięgają po papierosa w okresie przejściowym ze szkoły podstawowej do gimnazjum. Podobnie jest z sięganiem po alkohol i narkotyki i dopalacze.

Warto podkreślić, że najczęściej badani uczniowie są zachęceni do zażywania tych szkodliwych substancji przez swoich kolegów lub koleżanki. Dotyczy to wszystkich sfer, zarówno palenia papierosów, picia alkoholu, jak również palenia marihuany i zażywania dopalaczy, chociaż uczniowie, głównie szkoły podstawowej, podkreślają, że pierwszym alkoholem poczęstowali ich rodzice. Nie bez znaczenia pozostaje fakt przystawienia lampki szampana w noc sylwestrową. Być może staje się to przyzwoleniem dla młodych, wchodzących w życie ludzi.

Podejmując kolejne badania nad młodzieżą w kontekście zażywania substancji psychoaktywnych należy zastanowić się nad problemem grupy odniesienia i wpływu, jaki wywiera on na podejmowane przez młodzież decyzje związane z sięgnięciem po alkohol, narkotyki i papierosy. Młodzi ludzie częściej wskazują, że „ktoś coś robi” niż sami dostrzegają ten problem u siebie. Stawiając w korespondencji skalę tych niebezpiecznych, dla zdrowia i życia młodych ludzi, zachowań z opinią o swojej grupie odniesienia należy stwierdzić, że dużą rolę może ogrywać opinia badanych. Mianowicie, większy jest odsetek młodzieży przekonanej o tym, że ich rówieśnicy zażywają te niebezpieczne dla ich zdrowia substancje niż odsetek badanych faktycznie je zażywających. Może to skłonić młodego człowieka do postawienia pierwszego kroku w kierunku uzależnienia lub też utraty zdrowia i życia.

Warto też zwrócić uwagę, że jakkolwiek wśród badanej młodzieży rośnie wiedza na temat negatywnych skutków zażywania substancji psychoaktywnych, to rośnie też przekonanie o łatwej ich dostępności. W tym miejscu należy podjąć zdecydowane kroki w kierunku rozwiązania problemu dostępności dla młodego człowieka nie tylko papierosów i alkoholu, ale też marihuany i dopalaczy. Zgodnie z deklaracjami badani nie napotykają na duże problemy z zakupem tych substancji, chociaż sprzedaż alkoholu i papierosów osobom do 18 roku życia jest w Polsce zabroniona i podlega karze. Dlatego deklaruje się nie tylko zaostrzenie kar za sprzedaż i dystrybucję papierosów, alkoholu osobom nieletnim, ale też podjęcie działań edukacyjnych, wśród młodzieży i dorosłych, w zakresie skutków jakie może wywołać nadmierne spożycie alkoholu i palenie papierosów.

Podobne rozwiązania powinny być zastosowane w doniesieniu do marihuany i dopalaczy. Należy dążyć do wszelkich starań do prawnego zagwarantowania zakazu sprzedaży tych substancji połączonego z egzekwowaniem prawa. Niezwykle ważne jest edukowanie młodzieży i dorosłych o negatywnych skutkach zażywania tych uzależniających szkodliwych substancji. Edukowanie to mogłoby się odbywać zarówno w postaci otwartych wykładów, spotkań z młodzieżą, ale też poprzez opracowanie kampanii społecznych mających na celu, nie tyle edukację w zakresie profilaktyki ale, co wydaje się być ważniejsze, uwrażliwienie opinii publicznej na fakt, że problemy związane z paleniem papierosów, piciem alkoholu, czy też paleniem marihuany i zażywaniem dopalaczy nie zniknęły z życia młodego człowieka, a są nieodłącznym elementem procesu dorastania przynajmniej dla części z nich.

Autorem opracowania wyników badania jest dr Błażej Dyczewski. Doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii, badacz społeczny i marketingowy. Zajmuje się świadomością ekologiczną i kampaniami społecznymi. Specjalista w zakresie analizy danych statystycznych za pomocą IBM SPSS Statistics. Trener technik sprzedaży i komunikacji społecznej, wykładowca akademicki, szkoleniowiec. Autor publikacji naukowych, m.in. *Kampanie społeczne w odbiorze współczesnej młodzieży* oraz *Kampanie społeczne, jako szansa w przewyżczeniu społecznej defaworyzacji*.